

מחברים

גליון רע"ט
כי תשא - פרה
תשפ"א

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

עמ' י"ג
ובחרת בחיים
הגדה של פסח עם חמץ וזמן קצר

עמ' י"ז
עמ' י"ז
מחזור

עמ' כ"א
ספר ויהי
הגדה של פסח

עמ' כ"ה
מכתלי בית ההוראה
הגדה של פסח

חדש בהיכל <<<

סט נחלת בנימין (18 כר')

סט ספרי נחלת בנימין מתורת הגאון רבי בנימין סורוצקין שליט"א, על הש"ס, על משניות, ועל התורה. הסט כולל 18 כר' - עה"ת (2 כר') מועדים (2 כר') הגדה של פסח על הש"ס (5 כר') משניות (8 כר') הסט כולל מפתח ערכים ומפתח מקורות.

ביאורי התוספות יבמות א [לא מנוקד] (ב-לה)

כל דברי התוספות עם ביאור משולב בתוך לשונם, ובסוף כל דיבור נערך סיכום הענין, לתועלת הלומדים. בסוף כל כרך נסדר מדור 'שינוי התוספות', להועיל לחזרה וזכירת דברי התוספות. בנוסף הובא גם ביאור רש"י על המסכת, להיטיב את ההבנה בדברי התוס' ובמחלוקתם על רש"י. כל אלו נסדרו במהדורה מפוארת כמיטב ספרי 'ממלכת התורה - עוז והדר'.

הגדה מילתא חדתא אנגלית

הגדה של פסח "מילתא חדתא" - מאמרי קודש ודברי חכמה וחיזוק בענייני עבודת ה' והליכות חיים, מסודרים על סדר ההגדה וחג הפסח מתורגמים לאנגלית. בספר מובאים דברי תורה אשר נאמרו במשך השנים מפ"ק כבוד קדושת מרן אדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א. המאמרים נכתבו ונערכו בשפה שווה לכל נפש על ידי השומעים, תוך שמירה על מקורם הטהור. הספר מוגש בשילוב יסודות תורניים, פנימיות התורה וסודות חג הפסח על פי תורת הסוד והחסידות. בספר מתבארים ענייני יציאת מצרים ברובד הפשט, הדרש, הרמז והסוד, מתוך אורם של רבותינו הקדושים, ומחזק את ההתבוננות בליל הסדר כעבודת קודש עליונה, מתוך דבקות שמחה ויראת הרוממות.

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

→ **חשיפה:** השבוע בגליון: ← **אקטואלי:**

↓

האור החיים הק':
מתי אין לחלל שבת
אף בפיקוח נפש
| עמ' ב' |

הקידוש הראשון שמע העולה מרוסיה לאחר שנים רבות
| עמ' ג' |

פניני אביר יעקב
| עמ' ה' |

קניית כרטיס הגרלה של מוסד צדקה מכסף מעשר | עמ' ח' |

פנינים ואמרות

פנינים חכמים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע

מלחי הים - על שם שמכירים במליחותו של ים

מְמַלַח טְהוֹר קָדֵשׁ (ל, לה). שיהא מלוח במלח סדומית, כמו שאמרו (כריתות ו א) מלח סדומית רובע.

ועל דעתי נקראו חכמי הספנים - 'מלחים' בעבור שהם יודעים טעם הים כאלו הם המרגישים במליחותו ובמתקנותו, כלומר היודעים מתי יהיה מתוק ונאות להולכי הים, או מתי הוא רע ומר להם. ואין תופשי המשוטות נקראים מלחים, שהרי כתוב בצור (יחזקאל כו, ח-ט) **יִשְׁבִּי צִדּוֹן וְאַרְבֵּן הָיִו שְׁטִים לֶךָ חֲכַמֶיךָ צוֹר הָיִו בְּךָ הִמָּה חֲבָלֶיךָ, זִקְנֵי גְבֹל וְחֲכַמֶיךָ הָיִו בְּךָ מְחַזְקֵי בְדָךָ כֹּל אֲנִיּוֹת הַיָּם וּמְלַחֲתֵיהֶם הָיִו בְּךָ לְעֵרֵב מְעַרְבְּךָ, כִּי הַסַּפְנִים הַזֵּקֵנִים יוֹדְעֵי הַיָּם הֵם מְלַחֲמִים, וְכַתִּיב (שם טט) וַיִּרְדּוּ מְאִנִּיּוֹתֵיהֶם כֹּל תַּפְשֵׁי מִשׁוֹט מְלַחֲמִים כֹּל חֲבָלֵי הַיָּם אֶל הָאָרֶץ יַעֲמֹדוּ, הִנֵּה הֵם שְׁלֹשָׁה, תוֹפְשֵׁי מִשׁוֹט, וְהַמְלַחֲמִים, וְהַחֻבְלִים.**

עושה חסד שמתנהג באמת עם אלו העושים עצמם כצדיקים

וְרֵב חֶסֶד וְאֶמֶת (לד, ו). לכאורה קשה מדוע 'אמת' היא מידת הרחמים, הרי לפי האמת צריך החוטא להיענש.

ותירץ הרה"ק רבי מאיר מפרימשלאן זצ"ל, הנה ישנם אנשים הלובשים 'איצטלא דרבנן', אך אינם בדרגה זו. והנה אם השי"ת יתנהג עמם כפי שמראים את עצמם, לא יהיה טוב עבורם, כי הקב"ה מדקדק עם צדיקים כחוט השערה... לכן נוהג ה' במידת 'אמת', ומתייחס ל'צדיק' כפי האמת, שהרי אין תוכו כבדו...

מצות 'זכור' לא פרוחה בעת שבירת הלוחות

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה פֶּסֶל לֶךָ שִׁנִּי לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשִׁים (לד א). בספה"ק אמרי אמת (שמות, פרה תרס"ו) כתב, כי אם אדם מוסר נפשו עד כדי כך שמרגיש את טעם המצוה אפילו בפסולת, אז יתקיים בו "פסל לך", שהפסולת תהיה שלו. וכפי שדרשו חז"ל (גדרים לה), שמפסולת הלוחות נתעשר משה רבינו ע"ה, שהיו אבנים יקרות וזכה בהן. כי אכן, משה רבינו עצמו מסר נפשו על התורה, שהרי כשקיבל את הלוחות הראשונות וראה שישאל עסוקים בעגל, עמד ושיברם ביד חזקה. ובזכות זה, זכה לקבל את הלוחות השניות, וכפי שאומרים אנו ביום השבת בתפילת השחר: "ישמח משה במתנת חלקו

וכו', ושני לוחות אבנים הוריד בידו וכתוב בהם שמירת שבת".

בענין זה, מחדש האמרי אמת חידוש גדול ועצום. שהנה, אמרו חז"ל (פסחים פו:) כי בשעה ששבר משה את הלוחות הראשונות, פרחו האותיות באויר. אמנם יש לחדש, כי מצות השבת נשארה כתובה על הלוחות. וזהו "וכתוב בהם" - גם בלוחות הראשונות - "שמירת שבת", כי לא פרוחה מהם. ועל כך "ישמח משה במתנת חלקו", ששמח שמחה עצומה כשראה את כוחה העצום של השבת, שנשארה חקוקה בלוחות אחר שבירתן, ועל מתנה זו שמח בחלקו. פלאי פלאים.

על פי הדברים האלה, נראה להוסיף ולפרש מה שאמרו חז"ל (ראש השנה כז.) "זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו". והנה לאחר שהלוחות הראשונות נשברו, הרי לכאורה עיקר הציווי נשאר ב'שמור', שזהו מה שנכתב בלוחות השניות שנשארו לדורות, והיכן נתחבר לציווי 'זכור'.

אך לדברי האמרי אמת אתי שפיר היטב, כי מצות 'זכור' מעולם לא פרוחה, שהרי נשארה כתובה על לוחות האבן, ונפלא.

(עניינים מאירות - להגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

לשבת פרה:

הסיפור שנהג הרבי ר' העניך לספר בשבת פרה

הרה"ק הרבי ר' העניך מאלכסנדר זצ"ל נהג לספר בשבת פרה את המעשה הבא: פעם גזר הבישוף על היהודים, לעמוד לויכות, ומי שינצח יוכל לעשות כרצונו. היהודים גזרו צום ובכי, וטיכסו עצה מה לעשות. עד שבא 'יהודי פשוט' ואמר שיתנו לו ללכת, ובעזרת ה' יצא את הבישוף. כשהגיע למעמד הויכות, כיבד הבישוף את היהודי לשאול ראשון. שאל היהודי את הבישוף: איך אומרים בלשון לע"ז 'איני יודע'? השיב הבישוף: 'איך וייס נישט'! הקהל הרב לא הבין מה אמר היהודי בלשון הקודש, וברגע ששמעו כי הבישוף אומר בפה מלא: 'איך וייס נישט...' דחפוהו מהבימה והרגוהו.

לאחר שיצאו מאפילה לאורה, שאלוהו איך העלית בדעתך רעיון כזה?! אמר היהודי בתמימות: אני הוגה כל שבוע בספרי 'עברי טייטש', וראיתי כי בכל מקום שכתוב 'איני יודע' כותב הטייטש: 'איך וייס נישט'. חשבתי לעצמי אם ה'עברי טייטש' אינו יודע הפירוש, בודאי הרשע הממושע הזה אינו יודע...

סיים הרבי ר' העניך: במעשה הזה רואים כי על ידי 'איני יודע', באה הישועה לישראל. וכן פרה אדומה היא ענין 'איני יודע', כי הוא

דבר האמונה:

אלא שבירידת הדורות בדקו החכמים לדעת מה היא הדרך שעל ידה יכול כל אחד לבוא לקיום המצוות כלם, כאשר כל צדיק העמיד דרך שעל ידי ההתחזקות בה ימצא את הפתח ואת הדרך לקיום כל תרי"ג מצוות כראוי, וכך הוסיפו לצמצם את היסודות עד שהגיעו חבוקק ליסוד והעקר אשר בו תלוי הכל והוא יסוד האמונה בה, ובכח האמונה אפשר להמשיך אליו כח וסיוע להתגבר בעבודת ה', כי אמונה לשון המשכה, והמאמין בה יכול להמשיך אליו סיוע בכל עניני עבודת ה'.

וכן כתוב (תהלים קיט פ) 'כָּל מִצְוֹתֶיךָ אֶמְוָה', וכפי שדרש פסוק זה אור שבעת הימים מרן הבעל שם טוב הקדוש ע"ה, שיסוד כל מצוות התורה תלויים במצות האמונה, כי כאשר מאמין יגיע מכך לתפלה, לקיום המצוות וללמוד התורה הקדושה.

(האדמו"ר רבי דוד חי אביחי צירא שליט"א - מילתא חדתא - אמונה וביטחון)

האמונה בה' כהקדמה ומבוא לעבודת ה'

עבודה זו היא תמידית עד שאין שום עובד ה' פטור ממנה גם לאחר עדין ועדנים כי אין סוף לדרגותיה, וגם אם נדמה לפעמים שכבר זכה להשריש בקרבנו את האמונה, עדין צריך התחזקות מתמדת שלא תעלם האמונה מלבו בבחינת 'הִתְעַיֵף עֵינַיִךָ בּוֹ וְאֵינְנֵנוּ' (משלי כג ה). ועל זה בא הרמז 'עבד הוי"ה' בגימטריא 'אמונה', שזה עקר עבודתו של כל עובד ה' להתחזק ולהתגבר תמיד בענין האמונה.

האמונה בה' יתברך היא היסוד והעקר בכל מצוות התורה, כמו שאמרו חז"ל (מכות כג:) שש מאות ושלוש עשרה מצוות נאמרו לו למשה, בא דוד והעמידן על אחת עשרה, בא ישעיהו והעמידן על שש, בא מיכה והעמידן על שלש, חזר ישעיהו והעמידן על שתיים, בא חבוקק והעמידן על אחת שנאמר (חבוקק ב ד) 'צַדִּיק בְּאִמּוּנָתוֹ יִחְיֶה'. ובודאי שמכל תרי"ג מצוות שבתורה אין לזוז כמלא גימא,

חוקה שאין יודעים מה היא ומה טעמה. על כן יכול כל אחד להיושע על ידה - כי מי שיש לו ביטול וענוה, ואינו מחפש להבין כל דבר, השי"ת מושיעו.

(שיח הפרשה להגה"ח רבי חיים יצחק שווירץ ז"ל - ח"א עמ' קמג)

הקב"ה הוא המתחיל והגומר, והאדם הוא רק באמצע

וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהַר (פרשת פרה - במדבר יט, ט).

אמר הרה"ק רבי דב בעריש מביאלא ז"ע: איתא בגמרא (שבת קד, א) "הבא לטהר מסייעין אותו". ויש להבין הענין, מנין לו לזה התעוררות ל'בא לטהר'.

ונראה לבאר עפ"י מאמר הגמרא (סוכה נב, ב) אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, ואם כן הקב"ה הוא המתחיל והגומר, והאדם הוא רק באמצע פעולות הבורא יתברך.

וזה שאמר הכתוב (ישעיה מד, ו) "אֲנִי רִאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרוֹן" - בפעולות האדם לטוב, וזו בקשת הפייטן בזמירות "ישדר לן שפריה ונחזיה ביקריה", היינו "ישדר לן שופריה" בהתחלת פעולותינו שיהיה הוא המתחיל, ונחזיה ביקריה היינו שיהא הוא הגומר, ועל ידי עזרתו נעשה הטוב. ומה שרוצים מאתנו זה "ויחזיה לן סיתריה" - זה המסייעין אותו.

ועל זה הוסיף בנו כ"ק אדמו"ר הרה"ק רבי מנחם מענדיל מסטריקוב זצ"ל "ואני אומר שגם האמצע הוא מן השמים".

(בישישים חכמה להגה"ח רבי נח גד ויינטרוב זצ"ל - בערכו של הרה"ק מביאלע אות ג)

ווארט מהאור החיים הק'

יישוב דברי פלא שכתב האור החיים הק' לגבי לחלל שבת בפיקוח נפש

וְשִׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם וְגו' (לא, טו).

כתב רבינו האור החיים הק': "ירצה על זה הדרך אימתי אמרתי לך לשמור איש ישראל אפילו בערך כבוד שבת דוקא לעשות פירוש באדם שישנו בגדר עמוד לעשות, אבל מי שודאי לא יקום ולא יגיע לשבת לשומרו הגם שרפואות אלו יועילו לשעות או לימים לא יחלל עליו שבת" עכ"ל.

קולמוסים רבים נשתברו על דברי האוהה"ק דהרי מבואר בש"ס ובפוסקים דמחללין אף לחיי שעה, ונביא בזה להלן ב' תירוצים בקצירת האומר, ותן לחכם ויחכם עוד.

א. תירוצו של בעל 'אוהב ישראל'

הרה"ק אוהב ישראל מאפסא תירץ בספרו (בפרשתנו) ז"ל: "וכדי שלא נשווה את האור החיים הקדוש ח"ו כסותר דברי הש"ס והפוסקים נוכל לומר בדרך אפשר שכוונת האור החיים הוא

עמד אחד ואמר כי הפשט הנכון הוא על בן שמונה חדשים שלא כלו חודשיו שזה ודאי לא יקום, ואינו בגדר קום ועשה השבת ועליו אין מחללין השבת, והודה לו ונשקו על ראשו, ואמר אם אזכה להדפיס ספרי אוהב ישראל שנית אצוה למחוק מה שכתבתי שם כי דחוק הוא עיי"ש.

אמנם הרה"ק המנחת אלעזר בספרו (ח"א סי' ט) פקפק בסיפור זה וז"ל: ותמהתי שידפיסו דברים זרים כאלו הנה בעיקר הדבר זה אינו תירוץ כלל דאי בן ח' שלא כלו לו חודשיו גם אם יחיה עוד שבת אחת אין מחללין עליו את השבת כיון שאינו בר קיימא ולא מתורץ מה שכתב האוה"ח "אבל מי שודאי לא יקום ולא יגיע לשבת" וכו' הא זהו גם אם יגיע לאיזה שבתות עם כל זה 'נפל' הוא ומה זה תלוי אם יגיע לשבת... וגם מה שסיים שהרה"ק זצ"ל הודה לו ואמר לו שאם ידפיס ספרו אוהב ישראל עוד הפעם וכו'. להד"מ - לא היו דברים מעולם] ואין לו מציאות. שהספר אוהב ישראל נדפס פעם ראשונה מכתב ידו בזיטאמיר קרוב לזמנינו בשנת תרכ"א, והגה"ק זצ"ל ממעזיבוז נפטר עוד בשנת תקפ"ה כנודע, ותמהני על המדפיסים לרבים שקר הידוע לכל עכ"ל.

באופן שבה הסכנה להחולה בשבת לעת ערב ואמדהו שיוכל לחיות עוד יום או יומיים על ידי רפואות וסמנים. ובעוד שיתעסקו בשחיקת הסמנים ובבישול הרפואות יחשך היום ויהיה חול. ואם כן החילול שבת משחיקת ובישול הסמנים לא יועיל רק שיוכל לחיות עוד יום או יומיים בחול. אבל ביום שבת עצמו לא יועילו כלום אפילו על שעה אחת. כי בעוד שיתקנו ויכינו הרפואות יפנה היום ויהיה חול. וזוה האופן מיירי האור החיים ואומר שאז אין מחללין עליו את השבת כיון שעל ידי חילול שבת זה לא יבוא לידי שמירת שבת אפילו שעה אחת. והש"ס והפוסקים שאומרים שאפילו על חיי שעה מחללין השבת. אפשר דמיירי דוקא באופן שהחיי שעה יהיה בשבת עצמו. וזוה יבוא לגדר שמירת שבת ודו"ק. וכל זה הוא בדרך אפשר עכ"ל.

ב. תלמיד אחד במסביבת תלמידי חכמים

בספר פרדס יוסף הביא מקובץ אוהל מועד (קרקא - שנת תרנ"ח ח"ב סימן קמ"ח) שפעם אחת ישב הרה"ק אוהב ישראל מאפסא זצ"ל במסיבת תלמידי חכמים ופקפקו בדברי אוהה"ק אלו,

זמני כניסת ויצאת שבת קודש:		ירושלים		בני ברק		ניו יורק		לונדון	
מסכת השבת	רבינו חיים	מסכת השבת	רבינו חיים	מסכת השבת	רבינו חיים	מסכת השבת	רבינו חיים	מסכת השבת	רבינו חיים
17:05	18:18	17:20	18:20	17:34	18:44	19:06	17:34	18:40	19:03

מחוברים

העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיניפי
"ספרי אור החיים"

ספרי אור החיים
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבוקק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצבים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 8 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הרוקנס 8 • ביתר עילית: הרן 9 • חיפה: מיכאל 27 • נתיבות: הרב"ם 10 • נתניה: 18 • פתח תקוה: רוטשילד 75

מחוברים
את הימים! מחתילים

הגיליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

שירות לטליל האיש | להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

קו מענה הלכה

02-803-9999

או במייל: rav@abiryaakov.com

קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

ניצוב ותימור: שוקי קער

לעשות את השבת:

הוא חשב שהגיע לבית החולים כדי לסעוד את אחותו,
אך מצא את עצמו מלווה נשמה אבודה ברגעיה האחרונים. סיפור מרטיט
על שבת של דמעות, ריצה בגשם ופסק הלכה גורלי שהפך לנוס של נחמה.

"הצטרף אלינו".

הוא נעמד לידי. אני נוטל את "גביע" הפלסטיק בידי ומתחיל להכריז בקול שקט את הכרזת הבריאה המדהדת מסוף העולם ועד סופו: "יום השישי ויכולו השמים והארץ"... והאיש, בריון חסון בערך בן ארבעים, מניח את ידו על כתפי ורוטט מבכי. סיימתי את הקידוש, הוא לקח אותי הצידה ואמר: "עלי לומר לך דבר מה חשוב. אבי נמצא פה בבית החולים ואלו שעותי האחרונות בעולם הזה. אתה היהודי שומר המצוות היחיד שאני רואה כאן, אתה מוכן לעזור לי?"

הוא סיפר כי הרופאים מצפים ממנו להחליט האם להזריק לאביו חומר שיאריך את חייו ביומיים-שלושה, אך הזריקה כואבת ומייסרת מאוד. הוא עמד אובד עצות, האם אי-מתן הזריקה נחשב חלילה להמתת חסד פסולה, או שמא ראוי לחסוך מאביו את הייסורים הקשים? הוא ממש מתקשה לצפות באביו מתייסר כל כך. הסברתי לו שאינני רב ונבצר ממני לענות בעצמי על שאלתו. שאלתי איפה החדר של אבא שלו, ואחר ביקשתי מאמי ומאחותי להמתין. יצאתי בגשם השוטף אל רחובות ליל שבת של בפתח תקווה, מחפש בבהילות רב בישראל... משהגעתי לרחוב הראשי נקשתי על הדלת הראשונה שראיתי, ופתח לי אברך ליטאי יקר. הוא לא היה רב, אך ליווה אותי בגשם אל ביתו של פוסק חשוב מחסידי צאנז המתגורר באזור: הרה"ג ר' צבי אלימלך הורוויץ שליט"א. הרב שהיה בעיצומה של סעודת השבת קיבל את פני בחמימות: לאחר ששמע את פרטי המקרה, פסק הרב בנחרצות כי אין לתת במקרה זה את הזריקה המייסרת. רעייתו של הרב לא הניחה לי לצאת בידים ריקות: היא ארזה עבורנו סעודה דשנה הכוללת חמין ועופות ומיני מטעמים. וכמוהו גם היהודי שליווה אותי הוסיף שקית מלאה פיצוחים וממתקים.

רצתי בחזרה כעשרים דקות כל הדרך לבית החולים, והגעתי רטוב עד לשד עצמותי. כשעליתי לחדרו של היהודי הרוסי, מצאתי עומד בפתח ובוכה. "נשמתו של אבא עלתה השמימה לפני דקות אחדות." אמרתי יחד עמו: "ברוך דיין האמת" התחבקנו. והוא ביקש שאהיה לצדו ברגעיו הראשונים כאל. נכנסנו לחדר, אביו עוד היה נראה כישן, מחובר למכשירים וצינוריות אינספור. ישבנו לידו ושרנו יחד שוב "שלום עליכם", שרים ובוכים גם יחד. הוא סיפר לי על מסירותו של אביו למשפחה, ועל היהדות שאבדה להם ברוסיה, ואמר: "כשראיתי אותך עושה קידוש, נזכרתי בכל מה שגזל מאתנו שם, ברוסיה הקפואה."

עמדתי אתו שם חצי שעה ואז הוא שלח אותי חזרה לאמא שלי ולאחותי. ירדתי למטה לסעוד את סעודת השבת. בשבת בבוקר הוא הצטרף אלינו לסעודה, ונשאו עמנו עד מוצאי שבת. במוצאי שבת הגיעה המשפחה שלו שלא פסקה להודות לי על שהייתי אתו ברגעים האלו. במוצאי שבת, בטרם נפרדנו, הוא אמר לי: "סבור היית שהגעת לפה עבור אחותך, אני מקווה שגם לך ברור כעת, כי נשלחת לפה משמים רק כדי להיות איתי פה בשבת!"

(גל' בטחוני בצורה להרב מרדכי הכהן מלאכי שליט"א)

כי תשא את ראש:

הוא לא עזב את הלימוד גם ברגעי
חייו האחרונים, אך הנס הגדול באמת
קרה דווקא בערב חתונתו. עדות
מפעימה על כוחה של קביעות, ועל
היהודי שהוכיח שבורא עולם "דוחף
מטוסים" בשביל מי שרוצה
לעשות את רצונו בלב שלם

רבי משה גרטנר זצ"ל, מוותיקי תלמידי ישיבת וכולל פונוביז', היה מתמיד עצום, שהתהלך כל היום עטור בתפיליו, ובכל עת מצוא, בדרכים, ואפילו כשיצא לרגע קט מבית המדרש, הוא הלך עם טייפ ושמע שיעורים ודברי תורה. בשעת הלילה, לפני השינה, היה נרדם עם אפרכסת הטלפון ושומע את שיעור הדף היומי! ואף ברגעי חייו האחרונים, כשהיה מאושפז בבית החולים, הניחו, לפי בקשתו, מכשיר טלפון עם שיעור הדף היומי, וכך עלה לישיבה של מעלה!

רבי משה זצ"ל, היה מיוחד בקביעותו. לכל דבר היה לו זמן קבוע, שממנו לא זז, יאה אשר יאה. היו לו חברות בכל עת ובכל שעה בחלקים רבים של התורה הקדושה, וההספקים הבלתי רגילים שלו נבעו מכח הקביעות שעליה שמר כעל בבת עינו.

מעשה נפלא התרחש איתו, ועל כך ברצוני לספר. רבי משה גרטנר זצ"ל נולד בארץ החלומות, במקום נטול כל זיקה לרוחניות. במאמצים עילאיים פילס רבי משה את דרכו בדרך לא זרועה, וביום מן הימים דרכה כף רגלו על מפתן דלתה של ישיבת פונוביז' שבבני ברק, וכעבור זמן קצר הוא שכר דירה בסמוך לישיבה ולמד תורה כל היום בהתמדה עצומה. את אהבת התורה המופלאה שקיננה בו, אי אפשר לשכוח גם אחרי שנים רבות. כולו תורה.

לאחר תקופה, ר' משה הועמד בפני דילמה קשה. נפשו היתה קשורה ברבו המשגיח, הגה"צ רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל (היא"צ ח"י אדר). כל תלמידי התקופה זוכרים כיצד ר' משה היה יושב על המדרגה של הבימה, בשעה שהמשגיח מסר שיחה לבני הישיבה, כדי להיות קרוב למשגיח ולשמוע כל מילה שיצאה מפיו.

והנה, ר' משה בא בברית האירוסין, מועד החתונה קרב ובא, ואמו רכשה כרטיס נסיעה מארצות הברית, כדי להשתתף בשמחת נישואי בנה בארץ הקודש. זמן הנחיתה של המטוס - יום רביעי בשעה 7:00 בערב!

הוא לא ידע את נפשו. באותה שעה מתקיימת שיחתו של רבו האהוב, אשר את דבריו שתה בצמא, והוא פנה אליו והשיח את נפשו, "איני מסוגל! לילה לפני חתונתי -ביום חמישי- להעדר מן הקביעות שלי, להאזין לדברי מוסר וכיבושין בימי רביעי". כבד את אביך ואת אמך, פסק המשגיח

<<<

נחוצות. גש לבית הנתיבות, קבל את פני אמך וכבדה כיאה וכיאות. מה רבה היתה התדהמה כאשר בשעה שבע נראה ר' משה על מקומו הקבוע, יושב על המדרגה של הבימה ומאזין בשקיקה לשיחה! מיד לאחר תפילת ערבית. - "מה אתה עושה פה???"

הוא חיך ואמר: "אמרתי לקב"ה, ריבוננו של עולם, אני רוצה לקיים שתי מצוות, גם לכבד את אימי, כמו שכתבת בתורתך, וגם להיות נוכח בעת שיחתו של המשגיח שמרווה את נשמתו בטל חיים. אדון העולמים, איך לסדר את שניהם ביחד, זה כבר עסק שלך!".

אחר הצהריים, המשיך ר' משה לספר לתומו, התקשרתי לשדה התעופה כדי לברר את שעת הנחיתה הסופית, ולהפתעתי הרבה התבשרתי כי שעת הנחיתה המיועדת הוקדמה בשעתיים לשעה חמש.

בדרכי חזר מבית הנתיבות עם אימי, היא שחה לפי תומה: "משה, שמע סיפור מוזר. הטייס שלנו סיפר, שבטיסה הזאת התרחש דבר שהוא לא חווה במהלך שבע עשרה השנים שהוא משמש כטייס בקו תל אביב-ניו יורק. באמצעות מערכת הכריזה הוא הודיע לנו, כי עקב שינוי מוזר ביותר ברוחות, נושבת רוח אדירה שהודפת את המטוס ללא הרף לכיוון ארץ ישראל, ולפיכך הנסיעה תתקצר בשעתיים תמימות!

ר' משה חיך והוסיף, "לא סיפרתי לאמא שאני אשם בזה... כי היא לא תבין, היא לא שמעה את המשגיח...". לתגובות הנדהמות של שומעיו הגיב באדישות: אתה חושב שכל כך קשה לקב"ה לדחוף את המטוס???

אצל ר' משה הסיפור הזה לא עשה כל רושם. הוא חי את חייו באמונה תמימה וחושית, וכעבור זמן הוא אף שכח מכל הסיפור הזה, מפני שבשבילו זה לא היה "סיפור"! הוא ראה זאת כמוסכמה ברורה מאליה, שהקב"ה אשר יצר את העולם, נפח רוח חיים בבני האדם המהלכים בו, בורא העולם הממליך מלכים והמשפיל גאים - יעניק סייעתא דשמאי ליהודים המשתוקקים לקיים את דבריו. שהרי כל העולם כולו לא נועד אלא לקיים את לומדי התורה ועמליה אז להשיב רוח בכנפיו של מטוס המרחף מעל האוקיינוס, זה באמת לא דבר גדול. בוודאי לא כאשר בזכות כך יהודי זוכה להתמיד בקביעותו הרוחנית.

(גליון מאורות הדרג' היומי)

ולא יהיה בהם נגף:

הוא חשב שזה רק "הומור ישיבתי", עד שהבין שהחבר שצחק עליו פשוט נלחם על פת לחם. סיפור מרטיט על כוחה של מילה, על "ונהפוך הוא" כלכלי, ועל החובה של הורים מבוססים ללמד את ילדיהם רגישות למי שאין לו.

איך, שובר את הרגל, מגיע לבית החולים ו... חוזר הביתה מגובס.

נאלצתי לממן את האמבולנס, את ההסעה חזור, וכך בחישוב מהיר בצירוף ההפסד של הלימוד עם התלמידים שלי, הגענו בדיוק לסכום שקיבלה אשתי באותו היום. זה הרגע שבו עצרנו ואמרנו: אולי זה סימן משמים?

כבר למחרת, כשאני מתגלגל בכיסא גלגלים לבית הכנסת, שהיה סמוך לביתי, מצאתי את עצמי מדבר עם רב השכונה ומספר לו את סיפורי. אודה ולא אבוש, אברך צעיר, שהתחנן לא מזמן, כבר אבא לתינוק, מספר כשדמעות זולגות מעיניו. אני חש כאילו מזל רע רודף אחרי, ואיני יודע מאין הוא יצוץ בפעם הבאה, ולאן...

הרב שמע את דבריי, הקשיב היטב. הוא דיבר במשך מספר דקות מילים יפות על אמונה וניסיון, וכאשר סיים את מילות הניחומים הוא המשיך לשאול שאלה מעניינת: "האם יש מישהו שפגעת בו בעבר? אולי רומזים לך משמים לבקש סליחה, בהיבט כלכלי כלשהו?"

ובכן, זו היתה שאלה מעניינת. גלגלתי את כיסא הגלגלים שלי לכולל הסמוך לבית הכנסת, ואגב כך התחלתי להעלות בזיכרוני את ימי נעוריי. המחשבות עצרו כשהגעתי לדוד. דווקא לדוד. אני זוכר גם את המילים שלי. לא סתם דוד, אלא דוד "האבא של הקמצנים". ככה קראתי לו בשם חיבה, וככה קראו לו כולם, והיו צוחקים. אבל אני מעולם לא החמצתי הזדמנות להקניט אותו.

הייתי אז צעיר, בן ארבע עשרה. דוד למד איתי החל מישיבה קטנה וכלה בישיבה גדולה. הוא היה בחור מצטיין, אבל כבר בגיל צעיר אפשר היה להבחין בנטייה שלו לקמצנות. זה התחיל כבר במפגש שבשבוע הראשון. ישבנו בחדר האוכל בישיבה, וכבר אז ראינו עד כמה שומר דוד על כל פרוטה ופרוטה. הוא מעולם לא הביא איתו מהבית שתייה מתוקה או ממתקים. "חבל על הכסף. בישיבה יש מספיק אוכל", הוא אמר. "אם רק הייתם אוכלים את הארוחות, הייתם מבינים היטב למה אני מתכוון".

והוא באמת היה היחיד שאכל גם סוגי מאכלים כאלו, שאף אחד מהבחורים בישיבה לא העז לטעום. הוא אכל הכל. אם מישהו היה משאיר חצי לבן, הוא היה שולף את הגביע ומניח אותו בצד, כדי שלא יהיה "בל תשחית". זו היתה דוגמא יפה על דוד, אבל היו דוגמאות רבות אחרות. אני הייתי שם לב, ופשוט צחק ממנו.

הוא מעולם לא נסע באוטובוס. "חבל על הכסף, עד שיש אפשרות סוף סוף ללכת ברגל", היה רגיל לומר. הוא היה מסוגל ללכת לחתונה של קרובי משפחה שלו ברגל, במשך שעה הליכה מהירה. "דוד, תשחרר קצת מדמי הכיס שנותנים לך, לא חייבים לשמור הכל", הייתי אומר לו בהומור. והוא היה מחייך בחזרה.

הוא היה מקפיד לא ללכת בדרכי עפר. למה? כדי שהנעליים לא תתקלקנה יותר מידי. כמה היינו משכנעים אותו שגייע איתנו בדרך קיצור, מהישיבה לבית הכנסת שבו נהגנו להתפלל לפעמים. הוא סירב לדרך הקיצור, והיה פוסע לבדו דרך ארוכה יותר, כדי לא לקלקל את הנעליים.

הוא מעולם לא קנה, גם לא ברשות הישיבה, שום מאכל, שום ממתק. הוא היה היחיד שטעם מידי פעם מהריבה שהייתה בישיבה, כי "בכל אופן צריך קצת

המשך בעמ' ז'

שום דבר לא הכין אותי לבאות. לא באתי ממשפחת קשת יום, הוריי היו אנשים מכובדים ביותר, וברוך השם כלכלו אותנו בנחת וברווחה, כך גם היתה החתונה, רחוקה מפאר אבל ברוך ה' חתונה מכובדת.

לעומת זוגות צעירים רבים, שלאחרונה מתקשים למצוא מחסה, קורת גג, זכיתי וקיבלתי דירה בלי חובות, במיקום נוח, על פניו היה זה אידיאלי ביותר.

אבל כבר יום אחרי שבע הברכות החלו הבעיות הכלכליות לנבוע בלי שליטה. תחילה היתה זו נזילה, שהיה צורך לטפל בה בדחיפות. בהמשך הגיעו מכל עבר הוצאות לא צפויות. אשתי, שמצאה עבודה, גילתה שמשלמים לה חודש כן חודש לא, ובדרך כלל זה היה חודש לא. גם אצלי בכולל המצב לא היה מרנין כלל וכלל. בד בבד הגיעו הוצאות שונות ומשונות: פעם אחת חרקים, שדרשו ריסוס מהיר ויקר, ופעם אחרת הנזילה שכבר הזכרתי בהתחלה. היתה גם הוצאה רפואית לא צפויה, וכן הסתבכות עם המעלית של הבנין, שהכסף לתיקונה נדרש מכל השכנים וכלל לא היה בידינו.

ההורים שלנו חשו שהם, ברוך ה', העניקו לנו כל טוב, מה שהיה אכן נכון ויציב. לא היה לנו עול של משכנתא או השתתפות בשכירות, היו רהיטים, היתה דירה שהיא רק שלנו, לא היו חובות, מה נפלא יותר מכך? הם היו גם טרודים בנישואיהם של הבאים בתור, וזו כנראה הסיבה שהם מעולם לא שאלו האם יש לנו חלב במקרר ולחם במזווה. התשובה לשאלה, אם הייתה נשאלת, היתה עצובה.

אחרי שנה נולד בנו הבכור. זו היתה שמחה עצומה. לרגע נשכחו כל הדאגות הכלכליות. שוב נכנסנו אל הבית המחומם והמגונן של הורי אשתי. אירחו אותנו במשך חודש, ושם לא ידענו מחסור, שם גם לא שקלנו האם להדליק חימום ואיך להישאר שבעים מלחם ללא ממרח. קיבלנו גם עגלה ומיטה חדשה, ומצוידים בכל טוב יצאנו אחרי חודש לחיים האמיתיים. יצאנו כדי לגלות כמה מתיש זה לארגן את המזון לתינוק, את הטיטולים ואת החימום הדרוש לו.

המירוץ הזה התיש אותי. ניסיתי ללמוד עם תלמיד, אבל לא ראיתי הצלחה במעשה ידי. כשקיבלתי סוף סוף את הכסף אחרי לימוד מסור של חודש ימים, הגיעה תמיד הוצאה לא צפויה. פעם תיקון של מכונת כביסה, ופעם אחרת היה צריך לקנות בדחיפות מכשיר אדים קרים לתינוק, פעם אחת הכסף לא תאמינו, נעלם ואיננו, כן, פשוט נעלם.

לאט לאט הרגשתי כאילו הגיעו מים עד נפש. כאילו אני נחנק. זוג צעיר, שיש לו דירה, שאין לו חובות מהחתונה, ובכל אופן כבר צבר חוב עצום לפי כל קנה מידה. איך הגענו למצב הזה? בלי סיבה רצינית. זאת בעוד רבים מהאברכים מספרים שבשנים הראשונות הם חיים בצניעות ובס"ד חוסכים לרכישת דירה. אנחנו, לא רק שלא הצלחנו לחסוך שקל, אלא בכל חודש צברנו עוד ועוד חובות.

המקרר שלנו המשיך להיות ריק...

היה מקרה שבו הרגשנו שהפעם זהו הקש ששובר את גב הגמל. הפעם אי אפשר להמשיך בצורה כזו. אשתי קיבלה את המשכורת על העבודה שלה, הכנסנו את הכסף לבנק, וחשבנו שהנה, אפשר ללכת בנחת לעשות קניה מינימלית של טיטולים ומזון לתינוק. אבל אליה וקוץ בה, עוד באותו יום אני הולך ברחוב, נופל לא ברור

פנינים על הפרשה:

עצות וסגולות:

ענייני שמירת הדיבור (א')

גודל מעלת הדיבור

להורות ולהודיע לבני ישראל שרש הדיבור ומקורו, ומהיכן יוצא וכמה קשור, כדי שלא להוציא דבריו לבטלה, וכדי שתהיה התורה והתפלה שיוצא מפיו רצויה, שאם לא יהיה פיו שמור כראוי, אין תורתו ותפלתו מתקבלים. (מעגלי צדק אות מ"ח)

הדיבור הוא כלי שרת, לכן לא יפגמו

לפי שהלשון והשפתים הם כלי שרת שבהם אנו משרתים להשם, ולא שיק שיהיו פגומים ויקבל הקדוש ברוך הוא שרותם, על דרך 'הקריבוהו נא לפתחך הירצך או הישא פניך' (מלאכי א' ח), לכן אלה שהם כלי שרת צריכים שמירה ביותר.

(אלף בינה מומרו לז, ד"ה גזור לשון)

פה המשמש לקדושה, לא ישמש לטומאה

והנה העוסק בתורה צריך שישמר פיו מלדבר דברים רעים, ואפילו דברים בטלים, כי אינו מן הראוי שהפה שישמש בו קדש, ישמש בו טמאה (ירושלמי ברכות פ"א ה"ט), ועל זה הדבר הזהיר בזהר הקדוש (ח"ב רס"ג) ודברי המוסר.

(פיתוחי חותם פרישת בא, ד"ה ליל שמורים)

כי אם יהיה הפה מלא מרמה, אותה התורה בטלה ומבטלת, כי לסטרא אחרא הולכת. וזהו שאמר במזמור אחר (תהלים ג טו-יז) 'ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי ותשא בריתי עלי פיה, ואמה שנאת מוסר ותשלך דברי אחריך' [וכו.], והכונה, מאחר שפיך טמאת בדברי רעה ומרמה וכיוצא, מה לך לספר חקי בו מאחר שטמאת אותו, כלי שהוא טמא פסול להקרב.

(פיתוחי חותם שם)

הקטרוג בא מחמת ביטול התורה

כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקד אתם ולא יהיה בהם גנף בפקד אתם. זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל וגו'. העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל וגו' [לכפר על נפשתיכם]. ולקחת את כסף הכפרים מאת בני ישראל ונתת אתו על עבדת אהל מועד [שמות ל יב-יט]. ואפשר לפרש בדרך רמז, דכל דברי תורה ומצותיה בדרך נסתר וברמז. והנה 'ישראל' ראשי תבות יש ששים רבוא אותיות לתורה, ולפיכך לא יצאו ישראל ממצרים עד שהיו בהם ששים רבוא, כדי שכל נשמה תחול עליה אות אחת, וכבר כתבנו זה בכמה מקומות. והנה מצינו (ירושלמי תנינה פ"א ה"ז) שוחר הקדוש ברוך הוא על עבדות חמורות ולא ותר על עון בטול תורה, כמו שנאמר (ירמיה ט יא-יב) 'על מה אבדה הארץ וגו', ויאמר ה' על עונם את תורתי. ואף על פי שעברו על כל העבדות, לא תלה להם כי אם על בטול תורה. ואין סמא"ל מוצא כח לשלט בישאל כי אם בשביל בטול תורה, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (בר ס"ה ט) על 'הקל קול יעקב' (בראשית כו כב), בדומן שהקול קול יעקב, אין הידים ידי עשו, ואם אין הקול קול יעקב, הידים ידי עשו. וכמו גם כן שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין קו) על פסוק (לעיל ח י) 'ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידם', בשביל שרפו ידיהם מן התורה:

מנין ישראל מעורר קטרוג על ביטול תורה והצדקה מצילה ממונו

והנה מאחר ששם 'ישראל' מורה על חשבון אותיות התורה שהם כנגד חשבון נשמותיהם, בהכרח כשיבאו לידי חשבון נפשותיהם, יבאו המקטרג לקטרג עליהם ולומר: רבונו של עולם, כלום זכו ישראל לחשבון זה כי אם בשביל חשבון אותיות התורה הרמוזים בהם, והרי גרפים הם ממנה, וזהו סבת הקטרוג. והנה גנף גימטריא 'סמא"ל', ועוד שנים יתרים לרמז על שתי תורות, כשהיה 'ישראל' גרפים משתי תורות, מוסיף שתי כחות על כחו ונעשה גנף ומגוף אותם חס ושלום. באמת על ידי הכפר שנותנים אין לו כח לשלט בהם, והצדקה מצלת ממנו, כמו שנאמר (משלי ג ב) 'וצדקה תציל ממות, ומות הוא סמא"ל':

הרמז במחצית השקל

ומה שצוה להם מחצית השקל, משום דכל צויו יתברך בדרך רמז כדי שיתבונן האדם בדרךיו, והנה 'שקל' גימטריא 'נפש', ומחציתו עם הכולל גימטריא 'יראה', ומחצית השניה גימטריא 'רוח', להזהירם ולהודיעם שיתעוררו ביראה כדי לעשות תקון ולנפשם ורוחם. לפיכך, כיון שהכל ברמז, צוה להם כפי:

מלבד הצדקה צריך לעשות תשובה ולחזור לעוסק בתורה וזהו שאמר כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם, באמרו לפקדיהם שגראה יתר, אלא בא לרמז כמו שכתבנו, לפקדיהם הידוע שהם ששים רבוא אותיות הרמוזים בשמם ובחשבון נפשותיהם, וכיון שהדבר כן, מצא בעל חוב, שהוא סמא"ל, לגבות את חובו, ויקום ויקטרג שישאל גרפים מהתורה הרמוזה בשמם ובחשבון נפשותיהם, והתקון לזה הוא ונתנו איש כפר נפשו, היא הצדקה המבטלת סמא"ל, ובה ולא יהיה בהם גנף, לא יוסיף סמא"ל קטרוג שתי התורות על שמו ויהיה לו כח ויהיה נוגף ישראל חס ושלום, כי הצדקה מתשת כחו. וראיתי בדברי מאר"י חז"ל בנחל קדומים (בפרשתן אות ב) משם חכם אחד, דאיש כפר גימטריא 'תורה', ולפי דרכנו נחא ואתי שפיר, דכיון דהקטרוג בא מחמת בטול התורה, התקון הוא שיקבלו עליהם שיצטוו בתורה ולא יתבטלו ממנה, דהשמה התשובה מעין המשובה. והכונה היא, דחויך מהכפר שיתנו יקבלו עליהם לעסק בתורה, דהכפר הוא לכפר על מה שעבר, ומכאן ולהבא לא יועיל להם רק עסק התורה ממש:

ע"י ראה ותורה יתקן את נפשו ורוחו

זה יתנו כל העבר על הפקדים, הפקדים הם שתי תורות. התקון הוא, לכפרתו יתן מחצית השקל שהוא גימטריא 'יראה' עם הכולל, כדי שיתעורר ליראה את ה' מכאן ולהבא ולעסק בתורה. והחצי האחר גימטריא 'רוח', ו'שקל' גופיה גימטריא 'נפש', והכל בא להורות שיתעוררו ליראה את ה' כדי לעשות תקון לנפש ורוח, והתקון על ידי התורה. ולפיכך אמר העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל, מפני הרמז הרמז בו, כמו שכתבנו, וזה כדי לכפר על נפשתיכם:

צדקה מכפרת על ביטול תורה

ולקחת את כסף הכפרים מאת בני ישראל ונתת אתו על עבדת אהל מועד וגו', בא לרמז דהכסף של הצדקה מכפר (כבא בתרא ט), דכסף כמלוי גימטריא 'כפר', לרמז דהוא מכפר, ומכפר אף על עון בטול תורה. וזהו ונתת אתו על עבדת אהל מועד, דהינו בשביל עבודת אהל מועד, שהוא בטל תורה שהיא עבודת אהל מועד:

(פיתוחי חותם פרישת כי תשא)

מעלת המחזיקים ביד לומדי התורה

ולקחת את כסף הכפרים (שמות ל טו). לרמז מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (פסחים ג) 'כי בצל החכמה בצל הכסף' (קהלת ז יב), דעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות למחזיקי בידי לומדי תורה צל וחסה אצל לומדי תורה, שנאמר 'כי בצל החכמה בצל הכסף'. וזהו שאמר ולקחת את כסף הכפרים, דהינו, הכסף שרצית לתת לכפרה, תן אותו לעמלי תורה, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (קה"ר יא א) אם רצית לעשות צדקה, עשה אותה עם עמלי תורה, והינו הכונה בכאן, ולקחת את כסף הכפרים ונתת אתו על עבדת אהל מועד, דהינו, תן אותו לבני הישיבה היושבים בבית המדרש על התורה שהיא עבודת אהל מועד, ובהו והיה לבני ישראל לזכרון לפני ה', שיחשב להם כאלו הם עסקו בתורה ויעשה להם חפה אצל לומדי תורה. וזהו לכפר על נפשתיכם, על שלא עסקתם בתורה, והשמה יחשב לכם כאלו עסקתם:

(פיתוחי חותם, פרישת כי תשא)

אריכות ימים ועולם הבא בזכות התורה

בראשית, ראשי תבות בזכות תורה רב שנים ארך ימים. לרמז כי בזכות התורה אדם מאריך ימים בעולם הזה ובעולם הבא שהוא עולם שכלו ארך, וכמו שאמר הכתוב (דברים ל טו) 'ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע, ופרש רש"י, אם תעשה טוב הרי לך חיים ואם תעשה רע הרי לך מות, וכתבי (שם יא כא) 'למען ירבו ימיהם' וגו', וכתבי (שם טו) 'למען יאריך ימיהם' בעולם שכלו ארך (קידושין לט), וכתבי (משלי ג ב) 'כי ארך ימים ושנות חיים':

והנה בעל תשובה, כשהיה רשע גרם שיתקצרו ימיו בעולם הזה ולא יהיה לו חלק לעולם הבא, ועתה בשוכו אם הוסיף לעסק בתורה יאריך ימים בעולם הזה ויזכה לעולם הבא שכלו ארך, וכמו שאמרו במסכת אבות (פ"ו מ"ז) גדולה תורה שנותנת חיים לעושה בעולם הזה ובעולם הבא, ובאמרו 'שנותנת משמע אפילו נגזר עליו שאין לו חיים התורה נותנת לו חיים, וכמה דאת אמר בנביא (יחזקאל יח לב) 'ההשיבו וחיו'. לפי שהתורה נקראת (משלי ג יח) 'עץ חיים', והעוסק בה נדבק בחיים. לכן בעל תשובה צריך לדעת בעצמו, שגם בעונו עד שלא היו לו חיים לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, לכן בשוכו צריך להסתופף בעץ החיים ומפריח יאכל וחי לעולם. וזהו בראשית הרומזת לתשובה, אם בשוכו יעסק בתורה אז בזכות תורה רב שנים ארך ימים יוסיפו לו:

(גנוי המלך, תיקון התשובה אות מח)

כ"ק אדמו"ר מזוטשקא שליט"א: ובספר הקדוש "עבודת ישראל" כתב על הפסוק "זאת חקת התורה", שקריאת הפרשה בתורה מועילה לטהרת הנפש כאילו זכינו להזאת מי פרה, וכן כל לימוד התורה נכלל ברמז זה שמועיל לטהרת הנפש. - וייתכן לרמז, כי ש"ס בגימטריה שלוש מאות ושישים, ובא ללמדנו שלימוד הש"ס יש בו גם כן הכוח לקרב הנפש להשי"ת כאותן ש"ס שעות של ימי המועדים. כי היושב ושונה שכינה כנגדו, ויש בקירוב זה כוח לבטל בשישים את אותן שש שעות של ריחוק מאור פני השכינה.

ארכיון 'עוז והדר'

שנה ושנה לכפר על חטאתם, שהם באותם ארבעים יום שחילה משה רבינו את פני ה' אלוהיו. ובספר הקדוש "אור יצחק" כתב, שעל ידי זה נפקדים ישראל בכל מיני פקידות ישועה ורחמים, כי ברחמיו הרבים ריחם השי"ת עלינו להפוך אותן שש שעות מן הקצה אל הקצה, עד שזכרונם יועיל להיטיב לישראל.

והנה לדברי רבי משה הדרשן, יש בקריאת פרשת פרה התעוררות תיקון לאותו חטא, וכמו שכתוב "תבוא אמו וכו'". וכ"ק אדמו"ר ז"ע אמר שפרה אדומה מרמזת לחטא, כמו שנאמר "אם יאדימו כתולע וגו'", וכאשר האדם נעשה בקרבו כעפר ואפר יש בכוחו להתהפך למים קדושים המטהרים. והוא רמז שהחטא מתהפך מן הקצה אל הקצה - מדבר המעורר קטרוג ודין, לדבר המטהר. כי כאשר מתעוררים לתשובה כראוי מועיל לטהר גם אחרים, אלא שצריך שהלב הנשבר, המרומוז ב"אפר פרה", יהיה בצירוף החיות וההתחזקות המרומזים ב"מים חיים".

ובספר הקדוש "דברי יחזקאל" הביא בשם הרה"ק רבי הערש מרימנוב ז"ע, ברמז הפייט "על כן אכבס בו לבי כבורית", שלא נאמר "כבורית", שקדושת השבת מועילה לכבס את הלב שיהיה נהפך כבורית המכבסת גם אחרים. ועל דרך שמצאנו בהרה"ק הר"ר אלימלך ז"ע שכאשר ראה שיהודי צריך לתקן דרכיו, היה מוצא מיד פגם בעצמו (וכדאיחא מהבש"ט ז"ע), והיה משבר לבו ומתוודה על אותו נדנדוד פגם, ומעורר את החוטא לתשובה שלמה. והוא בחינת "אפר פרה" הנ"ל, שבשברון לבו הוא מועיל לטהר אחרים.

ובספר הקדוש "עבודת ישראל" כתב על הפסוק "זאת חקת התורה", שקריאת הפרשה בתורה מועילה לטהרת הנפש כאילו זכינו להזאת מי פרה, וכן כל לימוד התורה נכלל ברמז זה שמועיל לטהרת הנפש.

וייתכן לרמז, כי ש"ס בגימטריה שלוש מאות ושישים, ובא ללמדנו שלימוד הש"ס יש בו גם כן הכוח לקרב הנפש להשי"ת כאותן ש"ס שעות של ימי המועדים. כי היושב ושונה שכינה כנגדו, ויש בקירוב זה כוח לבטל בשישים את אותן שש שעות של ריחוק מאור פני השכינה.

(כ"ק אדמו"ר מזוטשקא שחליט"א - נחל אדניך)

פני השי"ת; וכאשר יש לישראל במשך כל שנה שלוש מאות ושישים שעות של קרבת אלוקים וליראות את פני ה', יבטלו אותן שש שעות של ריחוק בריבוי השעות של קירוב. וייתכן לרמז זאת במה שאמר אהרן "חג לה' מחר", שכאשר ראה אהרן את גודל הריחוק שגרמו הערב רב, פתח ואמר שכפי הנראה יהיה צורך בעתיד ב"חג לה'", היינו ימי המועדים, בכדי לבטל את הריחוק של אותן שש שעות בקרבת אלוקים של ימי הטובה.

והנה בשבת עצמה לא שלט הפגם, כיוון שהיא מעין עולם הבא שהוא עולם התיקון, והיא קביעא וקיימא ואינה תלויה במעשה בני ישראל שיהיה בקדושתה בכדי לתקן אותו פגם, ולכן אינה נכללת בימים טובים הנ"ל. אולם ייתכן שהשעות שישראל מוסיפים מעצמם לקדש את השבת מלפניה ומלאחריה, שפיר נכללות ב"מקרא קודש" שמועילים לבטל את אותן שש שעות קשות. וב"אור החיים" כתב דמה שנאמר "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת", מרמז על מה שישראל שומרים ומצפים לשבת, ומוסיפים "לעשות את השבת" בכוח קדושת ישראל, מלבד השבת עצמה שהיא קביעא וקיימא. וייתכן שכדי לתקן את הפגם שעשו בידיהם, צריך קדושה שישראל עצמם מוסיפים בידיהם.

וב"בני יששכר" (מאמר השבתות) הביא מהאריז"ל, דיש להוסיף על קדושת השבת שבע שעות, שיהיו עם כ"ד שעות השבת ל"א שעות, עיין שם. וייתכן שגם בזה יש בחינת ביטול ברוב לאותן שש שעות; שאותן שבע שעות שישראל מוסיפים מן החול על הקודש בצפייה, געגועים והתקשרות לשבת, יש בהם מעין ראיית פני שכינה כפי שיש ברגל. וקירוב של אותן שעות מועיל לבטל ברוב את הריחוק של אותן שש שעות קשות שבושש משה לרדת מן ההר, ולכן נכתבו פסוקי "ושמרו בני ישראל את השבת" בסמוך לפרשת הנ"ל.

והנה קיימא לן דביטול בשישים וברוב גורם להיות האיסור נהפך להיות, ומהנ"ל נלמד שאותו עוון נורא שלא היו ישראל ראוים לו, נהפך ברחמי השי"ת להיות. וכמו שכתב ב"עבודת ישראל" בשם הרה"ק מברדיטשוב ז"ע, שמה שנאמר "וביום פקדי ופקדתי וגו'" היינו פקידה לטובה, כי מזה נלמד שמה שקיבלו ישראל את התורה לא היה מעצם טבעם הטוב, אלא שכפו את יצרם לכך. וכן אמר הרה"ק מלובלין ז"ע, ד"ביום פקדי ופקדתי" הוא מלשון "ויפקד מקום דוד", שמזה מתעורר כוח הכפרה של חודש אלול ויום הכיפורים בכל

בירור עניין ביטול פגם דור דעה על ידי תוספת קדושה בימי המועדים, בשבת ובקריאת פרשת פרה

בפרשתנו כתבה התוה"ק את אשר אירע לדור דעה, שלא היו ראויים לאותו מעשה, שנפלו מאיגרא רמה לבירא עמיקתא. והקדימה התוה"ק לזה את פרשת שקלים שבאו לכפר על זה, ואשר משה רבינו נושא בה את ראשם של ישראל לחזקם ולעודדם, לאחר שבושו מאוד ממעשיהם, וכן את פרשת הקטורת הבאה לכפר ולהציל מן הנגף. וכן את מתנת השבת, שבה משה רבינו מחזיר לנו את קרני ההוד של "נעשה ונשמע" שאבדו לנו באותו מעשה; אשר מזה נלמד שבקדושת שבת קודש, שהיא מעין עולם התיקון, לא שלט הפגם. וכל זה הוקדם לנו בפרשתנו כדי שנוכל לחזק נפשנו, כאשר נקרא בתורה את המעשה הנורא שאירע לנו.

ובסוף הפרשה נכתבו פרשיות המועדות, ובסמוך ממש ל"אלוקי מסכה לא תעשה לך" נכתב "את חג המצות תשמור", ומזה נלמד שהמועדות, שחג הפסח הוא ראש להן, מועילות לתקן את הפגם שנעשה בעת ההיא. וכמו שכתב בספר "שער החצר" בשם ספר כת"י שהביא ה"בן יהודע", דכיוון שעיקר החטא היה בשש שעות שבושש משה לירד מהר סיני, לכן נתקנו המועדות שהם ט"ו יום (שבעת ימי הפסח, שבעת ימי חג הסוכות וחג השבועות), שיש בהם שלוש מאות ושישים שעות, שהן שישים פעמים כנגד אותן שש השעות, כדי לבטל אותן שש שעות בשישים פעמים.

ובספר "תכלת מרדכי" להגאון מהרש"ם מבערז'אן זצוק"ל הביא מספר "כתנות אור", דלכן אמרו רז"ל "המבזה את המועדות כאילו עובד עבודה זרה", כי אפילו ימי חול המועד יש בקדושתם בכדי לבטל פגם עבודה זרה רח"ל וכנ"ל. והוסיף הגאון מבערז'אן, דלכן כתיב "יראה כל זכורך" דייקא, כי הנשים לא פגמו באותו עוון, ולכן לא הוצרכו לתיקון זה. וה"בן איש חי" כתב, דזה נרמז בנאמר "אני אעביר כל טובי על פניך", היינו אותן ט"ו יום שהם ט"ו ימים טובים שלי, שבהם יחון ה' וירחם על ישראל, ויבטל אותן שש שעות בשישים שעות של טובה.

וביאר העניין לכאורה, כי אף על פי שלא היו ישראל ראויים לאותו מעשה, והערב רב פעל כל זאת כדאיחא ב"אור החיים" הקדוש, מכל מקום הרי היו לישראל שש שעות של ריחוק נורא מאור

הגאון רבי יעקב שיש שליט"א: עלינו להתייחס לכל דקה בחיינו לכל הפחות כמו לדקה שמנפיקה עשרים אלף דולרים. אמנם לא מצופה מאיתנו לא לעצור לרגע בשביל לשתות כוס קפה. אחרי הכל האדם צריך לחיות בצורה נורמלית, אבל בד בבד עלינו לדעת לייקר את הזמן. יש לנו 'שקע' אחד של חיים, והשאלה הגורלית היא מה אנו מחברים לשקע הזה: עוד עולם הזה, הנאות ובילויים, או עוד דקות בה, עוד תפילה ועוד לימוד תורה.

אלף דולר. כמה עולה כוס קפה במסעדה הכי יוקרתית בעולם? אולי מאה דולר, אולי מאתיים דולר... רק משוגע יוציא ארבעים אלף דולר על כוס קפה אחת!"

האיש הרפה מיד מתקע החשמל והמשיך לנצל כל דקה שנותרה לו להדפסת השטרות שהתעתדו לשנות את חייו.

סיפור זה שאירע מן הסתם בדמינו של סופר פורה, מהווה משל לחיינו בעולם הזה ולערכה של התורה. ה"חפץ חיים" זצ"ל לימדנו שבכל דקה ניתן להפיק מאתיים מילים, ונאמנים עלינו דברי חז"ל במשנה (פאה פ"א מ"א) ש"תלמוד תורה כנגד כולם".

מאתים מילים של תורה שוות לאדם הרבה יותר מעשרים אלף דולרים, שיורשו יריבו עליהם בזמן שהוא יתהפך בקברו. בדקה אחת יכול האדם להוציא מפיו מאתיים מילים של תורה, שיקנו לו שך כביר לנצח נצחים.

עלינו להתייחס לכל דקה בחיינו לכל הפחות כמו לדקה שמנפיקה עשרים אלף דולרים. אמנם לא מצופה מאיתנו לא לעצור לרגע בשביל לשתות כוס קפה. אחרי הכל האדם צריך לחיות בצורה נורמלית, אבל בד בבד עלינו לדעת לייקר את הזמן. יש לנו 'שקע' אחד של חיים, והשאלה הגורלית היא מה אנו מחברים לשקע הזה: עוד עולם הזה, הנאות ובילויים, או עוד דקות בה, עוד תפילה ועוד לימוד תורה.

(הגאון רבי יעקב שיש שליט"א - נאה דורש)

דולרים אורייגנליים באישור הבנק הפדרלי האמריקאי.

לא להאמין, אך האיש שזכה בהגרלה היה לא אחר מאשר מיודענו, בעל הדירה הזעירה. האיש קיבל את המכונה שמפיקה מאתיים שטרות בני מאה דולר בכל דקה, ולא בזבו זמן יקר. הוא שלף בזריזות את תקע המקרר בלי להקדיש מחשבה למוצרי המזון שעשויים להתקלקל, חיבר את המכונה לחשמל והחל להדפיס ערמות של כסף.

לאחר מספר שעות הדפסה רצופות, הרגיש האיש שהוא חייב כוס קפה חם שיחיייה את נפשו. הוא לא אכל ולא שתה מהבוקר וחש שהוא חייב להרטיב את הפה ולחמם את הגרון. האיש ידע שכדי להכין את כוס הקפה הוא יאלץ להשבית את המדפסת, אבל אחרי הכל לא היה מדובר במכונת כביסה שפעולתה אורכת לפחות חצי שעה. כל מה שנדרש ממנו זה לחבר את הקומקום החשמלי לשקע, להרתיח מים תוך שתי דקות, ולחזור מיד להדפיס כסף בלי גבול.

האיש כבר הניח את ידו על כבל החשמל, ועמד לנתק את המדפסת ולחבר את הקומקום, כשלתעה בליחיה בראשו המחשבה הבאה: "כמה תעלה לי כוס הקפה הזו?"

האיש ערך במוחו חשבון זריז: "הרי אמרו לי שהמדפסת מדפיסה מאתיים שטרות של מאה דולר בכל דקה, כלומר עשרים אלף דולר לדקה. זאת אומרת שבשתי הדקות בהן אשבית את המכונה ואחבר את הקומקום לחשמל, אפסיד ארבעים

להמית את עצמנו באוהלה של תורה
זאת התורה אדם כי ימות באהל כל הבא אל
האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים (קריאת
פרה - במדבר ט, יד)

בספר "בארה של תורה" מובא סיפור מאלף המלמד אותנו את חשיבותה של כל שנייה מחיינו, ואת החובה להקדיש כל רגע פנוי ללימוד התורה הקדושה.

מעשה באדם קשה יום, שחי בדירת חדר זנוחה בעיירה נידחת בארצות הברית. היתה זו דירה פחותה מארבע אמות על ארבע אמות, שפטורה אפילו ממזוזה, והיה בה שקע חשמל אחד בלבד. מובן שהדייר לא היה יכול לחבר בבת אחת גם את המקרר, גם את התנור, את הקומקום, המיקרוגל ומכונת הכביסה. ברוב שעות היממה, הותיר האיש את המקרר מחובר לשקע כדי שמוצרי המזון שלו לא יתקלקלו, ומעת לעת, על פי הצורך, ניתק את המקרר מהשקע והדליק את הקומקום, התנור, המיקרוגל או מכונת הכביסה.

באחד הימים בישר מושל העיירה על הגרלה קוסמת, שתיערך בקרב העשירון התחתון של העיירה. הפרס המובטח היה מתנה נדירה וייחודית, שלא היתה צצה גם בחלומות הכי ורודים שלנו. לא היתה זו דירת פאר וגם לא רכב יוקרתי, היתה זו הטבה השווה הון עתק. רק אמריקאים יכולים לחשוב על רעיון יצירתי שכזה! הזוכה המאושר התעתד לקבל בהשאלה למשך שמונים שעות, מכונה משוכללת המדפיסה

מעשיות ולקחים מאלפים
מצדיקי הדוחות

סיפורי צדיקים

המשך מעמ' ד'

אלא מבט עצוב. אני מזמין אותו לשבת, ומספר לו שמטרתי היא לבקש ממנו סליחה. אני מספר לו את מסע הייסורים של הבעיות הכלכליות שלי. הוא מקשיב בדממה, ואחרי עשר דקות של דיבור רצוף הוא קוטע אותי. "אני סולח לך, ואני באמת רוצה להסביר לך. ראשית כל, זה פגע בי מאוד, שנית ביקשתי לפגוע בעצמי לפני שאתה תפגע בי, זו היתה דרך התגוננות. ושלישית, רציתי שתדע, שלהוריי אין שקל אחד מיותר. כל גינוני ההתקמצנות לא היו אלא גינוני עניות בלבד. אני לא רוצה לתאר לך את העניות בבית שלנו, כיון שאף אחד כמעט לא מסוגל להאמין שיש מצבים כאלו, אבל ללא ספק בכל פעם שצחקת עלי, חשבתי לעצמי הנה ילד השמנת שלא מבין את הצד השני, המתמודד, ואני מדבר על התמודדות קשה".

הוא הוסיף וסיפר על הקושי שלו, כילד עני. אני הוספתי וביקשתי סליחה. ההדורים התיישרו.

אחרי הפגישה הזו קרו שלושה דברים בהדרגה: הדבר הראשון, התגייסתי לעזור לו להינשא מבחינה כלכלית. הדבר השני, המצב הכלכלי שלנו השתפר בהדרגה, התחלנו להחזיר חובות. הדבר השלישי, החלטתי לפרסם את הסיפור.

הורים מבוססים כלכלית, דאגו שילדיכם יתנהגו ברגישות לילדים שאין להם בית כלכלי יציב. פתחו בהם רגישות ואנושיות, כי התנהגותם לא רק תשפיע על החבר העני, אלא גם עליהם עצמם. רגישות שווה הצלה לכל הצדדים. אני אסיר תודה על הסימן שנשלח לי משמים. רק היום אני יודע כמה פגעתי בחבר שלי, וחלחלה אוחות בי לראות כמה עמוקה היתה השלכת אותה פגיעה תמימה, שלא נעשתה בזדון.

(גליון קבלת שבת/ מהספר 'בך בטחונ' - בראשית, מאת הרב צבי נקר)

מתוק", היה אומר בקול נבון. "אבל לא חבל לקנות שוקולד? אתם משלמים יותר על העטיפה ופחות על הטעם. כל טעם מתוק הוא אותו דבר".

דוד היה בחור רציני מאוד, למדן בחסד. מידי פעם, בהפסקות, יצא לנו להכיר אותו. אודה ולא אבוש, קינאתי מעט בהסתפקות במועט שלו. לכן נהייתי להצמיד לו את התואר: קמצן. דוד לא התמרמר על התואר. הוא היה מחייך בגאווה כמעט, ונראה היה שהכינוי דווקא מצא חן בעיניו.

אבל כעת, כשהרב של השכונה מבקש ממני לסקור במחשבתי את האנשים שפגעים בהם, אני חושב שרק דוד נכלל בהם. אבל זו היתה פגיעה מרצון. אדרבא, תמיד היה אומר לי בחיך: "ועכשיו תגיד עלי שאני קמצן, אה?" אני באמת אמרתי, אבל זה בא ממנו, בהסכמה.

חזרתי בצהריים הביתה. קודם כל אמרתי את המילים הטובות, המילים של החיזוק באמונה, חזרתי עליהן בבית כדי להאיר גם שם את התעוקה. אחר כך חייגתי את מספר הטלפון של הישיבה. זכרתי היטב את המספר של המקום שבו עברו עלי ימי נעוריי, מתוך לימוד תורה מתוק וחסר דאגות. ביקשתי מהנער שנענה לשיחה בטלפון הציבורי, שיחפש אחרי דוד. הוא באמת חיפש. ידעתי שדוד מאורס כבר, וידעתי שהוא בישיבה. אם היה מתחתן, הייתי בוודאי מקבל הזמנה.

דוד הגיע אחרי מספר דקות. הוא היה נשמע מבוהל, והופתע לגלות שזה בסך הכל ידיד נעורים שהתחתן לפני שנתיים כמעט. סיפרתי לו בקצרה ששברתי את הרגל, ושהייתי בא בעצמי לדבר איתו אבל אני מזמין אותו להגיע אלי הביתה בדחיפות. לא התחשק לו להגיע, אבל הוא נענה לבקשתי. כשהוא מגיע ועומד מולי, אני מרגיש לפתע את מבטו. אין זה מבט בטוח

השבוע במדור:

המפטיר במועדים וד' פרשיות אם צריך לכוון להוציא הקהל בברכות | קניית כרטיס הגרלה של מוסד צדקה מכסף מעשר | טלטול ועיון בשטר 'היתר עיסקא' בשבת

פוסק הדור הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א מח"ס תשובות והנהגות

ארכיון 'עוז והדר'

והתורה זיכתה אותו לחלק, אבל הטובת הנאה אם ימכור שייך גם להם שהם שותפין ואין לו בהם זכות כלל.

ולמעשה נלע"ד להסכים להתיר בלי תנאי מצד התורם, וההיתר מטעם אחר, והיינו שיש לגבאי צדקה רשות לעשות בהמעות לפי צורך הצדקה, כגון מה שנהוג שמוסד מפריש למשולח אחוזים מהכספים שעובד לאסוף למוסד והם שלו, שעל דעת כן תורמים כיון

שזהו לטובת המוסד, וכן ההגרלה לטובת המוסד, והתורמים מסכימים לתת למי שיזכה בהגרלה והוא שלו כי זהו טובת המוסד, וע"כ נותן לצדקה בלי שום תנאי, שכן היא החלטת הגבאי צדקה שמגדלים ונותנים מצדקה למי שיזכה אפילו עשיר (ולפעמים אפילו עכו"ם) ליהוי שלו ממש שזהו טובת צדקה, ואדרבה אם יצטרך להחזיר את כל מה שזכה אין תועלת בהגרלה כלל שלא יקנו כרטיסי הגרלה כלל ויפסיד המוסד, וכמו במשולח הנ"ל דמקבל הרבה אף שאין התורמים מעוניינים בכך משום שבלאו הכי לא יאסוף הכסף וזהו טובת המוסד והוא כפועל של העניים, והוא הדין כאן נותן לצדקה בלי תנאי, ואם יזכה בהגרלה יקבל שזהו זכות הגבאים לתת לכל מי שיזכה ואין בזה חשש כלל, אף דמצד מצות הצדקה כשנותן למוסד ואינו מצפה כלל לגמול השכר יותר, מ"מ אין חשש איסור אם נותן מקצת כסף צדקה שלו במוסד טוב עם הגרלה.

אמנם אנו חוששים שאדם עלול לתרום את כל כסף המעשר שלו רק להגרלות וכו' שיכול להרויח, ויסבלו מכך עניים אחרים או מוסדות שלא סידרו הגרלה, ע"כ חייבין להגביל הסכום בכל מקום כפי המוסדות שיש שם שיכול לתת כה"ג, ומקופאי הורית' כאן שאפשר לתת עד חומש מדמי המעשר עצמו להגרלות כל שנה ולא יותר, ובכה"ג בטוחים שעניים לא יסבלו, בין יחידים או מוסדות, ואנן שלוחי דידהו לדאוג לטובתם, וכמדומני שבוה יצאנו ידי חובה בס"ד.

מיהו ראה בשו"ע הלכות צדקה שבחלוקת צדקה יש דיני סדרי ואופני חלוקת הצדקה, וידוע בשם רבינו הגר"א שעל זה אמר קרא "לא תקפוץ את ידך מאחזיך האביון" דכשקופץ ידו כל האצבעות שוים, והאמת שיש לחלק כמות הנתינה לפי סדרי קדימה דתלוי בסוג הצדקה וכפי צרכותה ויש קדימה ל"קרוב" ול"ת"ח" וכו' וכו', ועוד ממשפטי הצדקה, כאצבעות החלוקים זו מזו, ובוודאי דמשום הגרלה ח"ו לשנות מסדרי הצדקה עפ"י דין. ורק במה שתלוי בטובת הנאה שלו, שחשיבות הצדקה שווה ובידו ליתן למי שירצה, יכול ליתן אף שמנהלי המוסד עושים הגרלה לנדיבים וכמו שביארנו.

ועובדא בילד שנעשה בר מצוה ביום טוב עצמו שרצה לקרות בתורה פרשת המועדים, ונסתפקתי אם להתיר הדבר, שמהשאלות נראה שמפסוק וידבר משה את מועדי ד', ילפינן קריאת כל המועדים וזהו חיוב מה"ת ע"ש, ודלא ככ"מ פרק י"ג דתפלה שאינו אלא מדרבנן, ובדאורייתא לא סמכינן על חזקה דרבא, ובפרט להחזיק שבו ביום גדלו כבר שערות בשיעור כדן שיוכל להוציא הקהל לא סמכינן

בדאורייתא, ולכן בירך הבעל קורא הוציא הקהל, שבד' פרשיות ובמועדים גדר החיוב הוא לקרוא ויוצאין הציבור רק מדין שומע כעונוה. הדרן למעשה שבפרשת המועדים ראוי לעולה למפטיר הוציא הקהל בהברכות שזהו חיוב שיוצאין מדין שומע כעונוה וראוי לכל אחד לכוון לצאת, ואם כי לא נהגו כן, נראה שראוי לכל אחד באלו מדינא לשמוע הברכות ולכוון לצאת.

קניית כרטיס הגרלה של מוסד צדקה מכסף מעשר

שאלה: קניית כרטיס הגרלה של מוסד צדקה מכסף מעשר והרווח שלו.

תשובה: לכאורה אם נכנס להגרלה מכסף מעשר ששייך לעניים והרויחו שייך להם, אבל ראיתי פסק מרבנים באמריקא שהתירו, ולדבריהם צריך להתנות מעיקרא, שאם ירויח למפרע הכסף שנתן אינו של מעשר רק שלו, וכה"ג שפיר הרווח מגיע לו שנעשה בגדר מלוה ממעשר לעצמו, [שמתנה שאם ירויח יחזיר הדמים שנתן מכסף מעשר לצדקה ויתברר שהיה הלוואה לעצמו]. ולע"ד לכאורה נראה שכה"ג איסור גמור, שלוקח כסף מעשר ומשתמש בו להנאתו באופן שרק הוא יכול להרויח ולא להפסיד כלל, ובינתיים פטור היה לתת מעשר שסמך על הכסף שבהגרלה, ובפוטור עצמו בינתיים שלא ממשכנין אותו על הצדקה, ומבואר ברמב"ם פ"ג דשקלים (ה"ה) דשקל משל חבירו כדי שלא ימשכנו אותו מעל ע"ש, וכאן פוטור עצמו במעות מעשר ששייך לעניים, ששייך להם עד שיחליפו כשיתברר לו שהוא הרוויח, ואין לו זכות ללוות לעצמו להרויח בו שמשתכר בשל עניים. ואף שהמעות בכל אופן לצדקה ורק יתברר אח"כ אם הם ממעות מעשר או חולין ואין פוטור א"ע במעות צדקה, מ"מ עשיית ההגרלה על תנאי, זה גופא השתמשות בכספי מעשר לטובתו ואסור. ומה שפירש חכ"א שיש לו במעות צדקה טובת הנאה, וזה שייך לו, ותמורת זה נותנים לו זכות בהגרלה, לע"ד דוקא בתרומות ומעשרות או מעשר עני שמחלק בבית יש לו טובת הנאה, אבל במעות מעשר הגדר שהם שותפין בעסקיו,

המפטיר במועדים וד' פרשיות אם צריך לכוון להוציא הקהל בברכות

שאלה: המפטיר במועדים וד' פרשיות אם צריך לכוון להוציא הקהל בברכות.

תשובה: בקריאת התורה בעלמא לא מצאנו חיוב לשמוע הברכה לכוון לצאת, ואף שמבואר בש"ע (רפ"ד סעיף ד') דהשומע בשבת הברכות יוצא מדין שומע כעונוה ידי חובת מאה ברכות, מ"מ לא נאמר בזה שיש חיוב לצאת אלא חיוב עליו לשמוע, וכששומע יש לו ברכה קיומית להשלים מאה ברכות, (אף שמדברי הקדוש האריז"ל והגר"א זצ"ל במע"ד נראה שצריך כל אחד לשמוע לצאת בהפטרה ובברכות, ולדעתם בהפטרה גופא כשאינו מס"ת שומעין מש"ץ ואומרים גם כל אחד לעצמו עמו דוקא), אבל בפרשת זכור ופרשת פרה יש הלכה מיוחדת שצריך לכוון לצאת הברכות וכמבואר בהגהות החתם סופר סי' תרפ"ה, ומלשון הט"ז (תרפ"ה) צדד שאין יוצאין הקריאה בלא שמיעת הברכה כדן.

והנה בהגהות רע"א (פ"ה) בשם שו"ת פרח שושן (ח) שקטן לא יקרא בד' פרשיות, ולע"ד נראה בזה דבר חדש, שכל ד' פרשיות וגם במועדים חייבין כל הציבור לכוון לצאת הברכות, וטעם הדבר נראה שדוקא בשאר קריאת התורה יש פוסקים מיקילין שאין צריך לכוון לשמוע הברכות, וטעם הדבר ביארנו במק"א שעיקר החובה דקריאת התורה לשמוע דברי תורה, ועל שמיעה בעלמא לא תיקנו לברך, ולכן בקריאת התורה שעיקר חיובה הוא שמיעה אין חובה לציבור לכוון לצאת בברכות להרבה פוסקים, וכן נהגו, אבל בפרשת המועדים או ד' פרשיות חובה מיוחדת, ולא מדין תלמוד תורה, ויסודה מצות קריאה, ויוצאין כל אחד בזה חובתו מדין שומע כעונוה, ולכן כל אחד צריך ברכה ומוציאין אותו מדין שומע כעונוה, ולכן באלו חייבין לכוון להוציא ולצאת בברכות וכלע"ד עיקר, אף שלא נהגו לכוון להוציא בברכות אלא בפרשת זכור, ולדברינו ראוי גם בקריאת המועדים וד' פרשיות לכוון להוציא בברכות.

ויש פוסקים בכל קריאת התורה שהציבור חייבין לשמוע ולצאת הברכות, וכן מבואר בסידור אשי ישראל בשם ספר "יש נוחלין" ובתשובות ראב"ן (ע"ג), וכמוזב בסימן הקודם, ולדברינו במועדים וד' פרשיות ודאי יש לכל אחד לכוון לשמוע ולצאת, ולכתחלה קטן לא יעלה שיש כאן תרתו דרבנן, ומיהו לעת הצורך סומכין להקל. (עיי' ב"י סימן קמ"ב ד"ה כתב ובמ"ב סימן קל"ט ס"ק כ"ה).

ובמק"א ביארתי דמה שמבואר במשנה מגילה (כד א) שהמפטיר נבביא עובר לפני התיבה, והיינו כיון שהוא ממציא עצמו למפטיר שהוי פחיתות כבוד, תיקנו לכבדו לעבור לפני התיבה להיות ש"ץ במוסף, היינו בכל מפטיר שאינו אלא חוזר מה שקראו, אבל בד' פרשיות ומועדים, המפטיר הוא חשוב ומתקנת משה וכדאיתא במשנה מגילה (כד א) ולכן אין צריך לפצותו.

הגאון רבי פנחס וינד שליט"א בעמח"ס ברית פנחס ראש בית ההוראה לענייני ריבית

ארכיון 'עוז והדר'

מוקצה כשאר חוזים [במשנ"ב (סי' שז סקס"ג) פוסק להתיר טלטול גט בשבת, דיכול ללמוד ממנו דיני גט. ואף שבשעה"צ (סי' שז סק"ע) מביא משמעות הפמ"ג, שאם מקפיד לצור אותו על פי צלוחית הרי הוא מוקצה, נראה שהמציאות היא שאין מקפידים על שטר היתר עיסקא כל כך, בפרט שמשתדלים להפיצו בישראל כדי שיהיה מצוי לכל [דצריד].

הנה בשטר היתר עיסקא 'ברית פנחס' מודפס מעבר השני של השטר תמצית ההלכות הנוגעים למי שבא לחתום על השטר היתר עיסקא, והלכות הללו תורה הם ובדאי אין עליהם שום דין מוקצה. ובמיוחד שההוראה היא שכל חותם על השטר יעבור תחילה על ההלכות כדי שידע את המעשה אשר יעשה, יבין את עיקרן של דברים [שגם ידיעה והבנה זו נצרכים כדי שהשטר יחול ויועיל [כתחילה], ויבדקו ויבררו אם לווה יש נכס כדו' המניב רווחים שיהא ראוי לעשות איתו 'עיסקא'. הרי שהשטר מיועד גם ללימוד תורה ולא רק לחוזה עסקי, ושטר כזה ודאי אינו מוקצה. בפרט שרוב האנשים לא מתעניינים בתוכן השטר, להבין את כל הכתוב שם, והצד ההלכתי המעשי של השטר יותר מעניין אותם מהצד של השטר.

הכנה משבת לחול

אין לעשות הכנה משבת לחול, ונכלל בזה גם הבאת דבר שאינו מוקצה ואף דבר קדוש ממקום למקום ביום השבת לצורך אחר השבת, כמו שנפסק בהלכה (או"ח סי' שב משנ"ב סק"ט).

מעשה יש לדון לגבי נתינת שטר היתר עיסקא בשבת למי שרוצה לחתום עליו אחר השבת, אם אין בו משום הכנה משבת לחול. דנמצא שהוא עושה הכנה לימות החול דוקא, ואף שחפצי שמים גם אסורים ובנוסף הוא גם עבור עסקים, מכל מקום הרי עיקר הדבר שהוא הולך לעשות הוא עסק מסחרי שאינו בגדר חפצי שמים, אלא שעושה זאת עפ"י הית"ע כדי שיוכל לקיים את מסחרו. ויש לדון שמא בכל זאת זה נקרא חפצי שמים, כי על ידי החתימה על הית"ע הוא ניצל מאיסור רבית החמור.

הפתרון

ונראה, שאם הרב יורה למקבל השטר שיעיין בהלכות הכתובות מעבר לשטר בשבת עצמו, שהוא מותר ככל דברי תורה שמוותר ללומדם בשבת גם אם הם נוגעים לדיני ממון, אז גם לא יהיה כאן שום הכנה לחול, שהרי משתמש בשטר כבר בשבת.

שטרי הדיוטות

א. חז"ל אסרו לקרוא בשטרי הדיוטות בשבת, וכן נפסק בשו"ע (או"ח סי' שז סעי' יג) ובמשנ"ב שם (סקנ"א) מביא ב' דעות אם הוא אסור מדברי קבלה משום 'ממצוא חפצך' או שהוא אסור מדברבנן גזרה שמא ימחוק, ויש לדעת אם לשטר היתר עיסקא יש דין כמו שאר חוזים שבהם בודאי יש איסור שטרי הדיוטות, או שמא אינו בכלל שטרי הדיוטות או שיש בו דין שטר של מצוה, מאחר שהוא בא להציל מאיסור רבית. המשנ"ב (סי' שז סקס"ג) פוסק שמותר לטלטל 'גט' בשבת משום שיכול ללמוד ממנו דיני גט. ולכאורה יש לומר שהוא הדין לגבי שטר הית"ע שיש ללמוד ממנו דיני רבית והיתר עיסקא. אמנם מובא מחלוקת הפוסקים לגבי קריאת שטר 'כתובה' בשבת, הגר"נ קרליץ זצ"ל אסר קריאתו, ואינו דומה לגט, שגט הוא שטר איסור ולא שטר חוב, וכתובה עיקר ענינו הוא חיובי ממון. והגר"ש אלישיב זצ"ל התיר קריאת הכתובה כדי ללמוד ממנו את דיניה, וביאר זאת הגר"ש אויערבך זצ"ל שכתובה אף שהוא עוסק בעניני ממון מ"מ הוא ממון של מצוה, ואינו כמו שטר חוב שאינו אלא ענין של חול.

היוצא מן הדברים שאף שטר כתובה אסור לקרוא לשם לימוד, ואם קורא לשם לימוד נחלקו בזה הפוסקים.

מעשה יש לדון בשטר הית"ע האם הוא דומה לכתובה ויהיה מותר לקרוא בו כדי ללמוד את הלכותיו לפי המתירים, או שמא הוא יותר גרוע כי כתובה עיקר ענינו הוא מצוה שהוא מיועד לקיים מצות נישואין כתיקון חז"ל משא"כ שטר הית"ע שכל ענינו הוא לשם השקעת ממון, ורק שיהא נעשה על פי הלכה.

מוקצה

וכן יש לדון בנוגע לדין מוקצה בשבת, האם השטר מותר בטלטול או שמא הוא מוקצה כשאר חוזים.

בספר שלמי יהודה (פ"י סי' ג) מביא בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שכתובה אינה מוקצה כי יכול ללמוד ממנו דיני כתובה. [ונראה שלשיתנו הוא, דכיון דסבירא ליה שמותר לקרוא בה כדי ללמוד את דיניה, לכן סובר גם דאינו מוקצה].

ולכאורה לפי זה, דין מוקצה בהיתר עיסקא יהיה תלוי בדין שטרי הדיוטות [המבואר לעיל], שאם ניתן לקרוא בו כדי ללמוד הלכותיה, גם לא יהיה מוקצה, ואם לא ניתן לקרוא בו יהיה

טלטול ועיון בשטר 'היתר עיסקא' בשבת

שאלה: חתן לפני חתונתו שמע כבדרך אגב שאביו הולך לחתום על חוזה שכירות עבורו, החתן שהיו לו ידיעות בהלכות רבית, רצה לדעת את המעשה איך לערוך חוזה ללא שום חשש איסור רבית חלילה, בשבת אחה"צ הוא מצא רב המתמצא בהלכות רבית ומברר אצלו ההלכה... הנה מורי הוראה בהלכות רבית, מעידים מתוך נסיונם שהבא לשאלו שאלה בהלכות רבית ופוסקים לו שעליו לחתום על הית"ע, אם הוא יקבל מיד שטר לידיו עם הסבר מה עליו לעשות, אז בעזה"י יבוא הדבר על תיקונו ועושה היתר עיסקא, אך כשהוא לא מקבל מיד שטר הית"ע מצוי מאוד שהדבר מתעכב ומתאחר ובסוף לא עושה הית"ע ועובר על איסורים חמורים. ולכן הרבה מן הרבנים יש להם באמתחתם שטרות הית"ע כדי שיוכלו למסור מיד את השטר למי שצריך לו, ולכן יש לדון ביום השבת, האם מותר לרב למסור את השטר היתר עיסקא לידי השואל ולהסביר לו איך משתמשים בו וחותרים עליו אחרי שבת, או שמא יש לחשוש בזה משום הכנה לחול או משום מוקצה.

כמו כן יש לדעת האם מותר לקרוא את השטר היתר עיסקא בשבת קודש או שמא יש בו איסור משום קריאת שטרי הדיוטות, שהרי השטר הוא הסכם ממוני שבין הצדדים.

תשובה: בשטר היתר עיסקא ברית פנחס

שבצד השני של השטר ישנם הלכות ודיני היתר עיסקא, ואת זה אנשים קוראים ומבינים, לעומת השטר עצמו אינו נקרא ומוכן כלל לאנשים.

ולכן אין חשש של קורא שטרי הדיוטות. ומסיבה זו גם השטר אינו מוקצה דכתוב בו הלכות ודינים.

וכן איסור הכנה משבת לחול אין בו, אם בשבת מקבל את השטר ולומד ממנו ההלכות ביום השבת.

סברת הדברים: שטר היתר עיסקא הוא

שטר ממוני בין הצדדים, אלא שכוונת השטר ומטרתו הוא להציל את הצדדים מאיסור רבית, כלומר, בעצם הוא שטר כמו כל השטרות של עסקאות, אבל הסיבה שלשם כך עושים שטר זה היא כדי שיהיה העסק על פי הלכה בלי איסור רבית.

מעשה יש לקבוע את דין וגדר שטר ההיתר עיסקא לגבי הלכות שבת. א. לענין איסור קריאה ועיון בשטרי הדיוטות. ב. איסור מוקצה. ג. איסור הכנה משבת לחול.

מלון יקירין ויהודים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצדק שליט"א

מִילְתָּא

חֻרְתָּא

חֻרְתָּא דְאִוְרֵייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה

ובתוך כך פנה אליו רבי שמעלקא ואמר לו 'בני הנה נזכרתי בעצמי'.

ועם כל זה מרוב חסידותו של הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג ע"ה היה ממנה אחד מגדולי תלמידיו הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב ע"ה שבעת לימוד השיעור עם תלמידיו יזכיר להם בקול ויאמר את הפסוק 'שויתי ה' לנגדי תמיד'.

בן חורין - שיכול להתקרב ללבוש המלך
בביאור הדבר יש ללמוד מאשר הובא מהרה"ק רבי משה לייב מסאסוב ע"ה ליישב כיצד העמל בתורה נחשב לבן חורין בעמלו, ותירץ במשל למה הדבר דומה, לשני בני אדם הבאים לפני מלך בשר ודם והם שונים זה מזה, כי אחד הבא לפני המלך לבקש ממנו איזה דבר צריך לשמור עצמו מאד שלא ישב רק יעמוד סמוך לפתח באימה ובהכנעה כדרך שעומדים לפני המלך, ואילו השני הבא לפני המלך לצורך המלך עצמו כגון חייט שבא לתפור בגד בשביל המלך, אזי הוא בן חורין ורשאי לשבת אצל שולחן המלך, שהרי אם יעמוד בהכנעה לא יוכל להוציא דבר מתוקן מתחת ידו.

הנמשל הוא, שצריך האדם לשמור עצמו מאד מאד לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא שהוא חי עולמים ואין קץ לגדולתו, ולעמוד לפניו באימה ביראה ובהכנעה כראוי, אמנם אדם אשר מקדיש כל עתותיו רק לעסק התורה הקדושה, עליו נאמר שהוא 'בן חורין' שכיון שהוא עוסק בתורה הרי הוא מתעסק בלבושו של המלך, כידוע שהתורה לבושו של הקדוש ברוך הוא, ועל כן נחשב הוא לבן חורין שניתנת בפניו האפשרות להתקרב אל המלך כבן חורין. אולם כאשר אדם עוסק בענייני עולם הזה ומעשים גשמיים כמשתן וכדומה, אף שהוא עושה לשם שמים, מוטל עליו ביותר לנהוג זהירות יתירה ולהיות שרוי במורא שלא יתכוון להנאת עצמו אלא שכל מעשיו יהיו לשם שמים באמת, כמו שכתוב (משלי ג) 'בכל דרכיך דעהו'.

מדביקות, שכל אדם אינו בן חורין להתנתק רגע מדביקות כנאמר (תהלים טז ח) 'שויתי ה' לנגדי תמיד', אך העוסק בתורה ופעמים יתכן שמרוב התעמקותו בלימוד ישכח לרגע מ'שויתי ה' לנגדי תמיד' לא יחשב לו כעוון, וזה הכונה 'אין לך בן חורין' מלזכור מדביקות בה' אלא מי שעוסק בתורה [כך כתב בדברי תורה (מהדורא שתיאתא אות ג)]. ובזכרון טוב מובא מהרה"ק מנעסכין ע"ה שהיה זה החוזה מלובלין, וסיפר החוזה מלובלין כי מעולם לא הוצרך להזכירו, ופעם אחת העמיק בסוגיא והיה נדמה לו שיש צורך להזכירו,

והלחת מעשה אלקים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחת (לב, טז).

שנינו באבות (פ"י, מ"ב) 'והלחות מעשה אלקים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחות', אל תקרא 'חרות' אלא 'חרות', שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה.

קשה, כיצד ניתן לומר כי העוסק בתורה בן חורין הרי עוסק כל הזמן בתורה ובתורה נדרש עמל. אלא יש לבאר על פי הנודע ומקובל מצדיקים וחסידים 'אין לך בן חורין' אלא מי שעוסק בתורה, היינו 'בן חורין'

מִילְתָּא דְפְלִיאָה

מנהגי השבת דוגמת עולם הבא

וְשִׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשְּׁבֻת וְגו' (לא, טז).

הרבה ממנהגי השבת הם כדוגמת העתיד להיות לעולם הבא, כמו שהארץ בתורת חיים (עירובין יט. ד"ה הווא) לפרט ולבאר דבר דבור על אופניו, וזהו שאנו רוחצים בחמין קודם השבת, כדרך הנשמות הרוחצות בנהר דינור להיטהר מזוהמת העולם הזה, קודם שיזכו לבוא אל מקומם בגן עדן, כך גם הרחיצה בחמין רומזת להיטהר מן הקליפות קודם יום השבת.

ואחר הרחיצה בחמין אין לובשים מלבושי חול כי אם מלבושי שבת, וגם זה כדוגמת הכנת הנשמה הפשוטת מעליה את מלבוש הגוף הגשמי, ולובשת מלבוש רוחני הנעשה מתרי"ג מצוות כפי עמלה בעולם הזה. וכמו שסעודת הצדיקים לעתיד לבוא כוללת יין המשומר ושור הבר ולויתן, כך גם אנו מקדשים על היין ומתענגים באכילת בשר ודגים, וכן נהגו לאכול פשטיד"א שהוא בשר המכוסה בבצק למעלה ולמטה, וכן מכסים הלחם משנה בשבת מעליו ומתחתיו, והכל זכר למן שיאכלו הצדיקים לעתיד לבוא. [במהרי"ל (ריש הלכות שבת) כתב שהוא זכר למן, ומשמע דהיינו המן שאכלו בני ישראל במדבר, ויש לתמוה כי בשבת לא ירד כלל מן, ולפירוש זה ניחא שהוא על שם המן העתיד לירד לעתיד לבוא].

ולזה ברוב חסדי הבורא אשר הפליא עמנו, ציוונו להביא רק פטפוטי עופות נגד הקול, או מנחה שהוא קריבת הנפש, כמאמר חז"ל (מנחות קד:) במנחת עני 'כאילו הקריב נפשו', ולזה ציווה הקב"ה בחטאים אלו קרבן דלות ודלי דלות כי זו תכלית קרבנות אלו לכפר על נפשו, וכדי למהר טהרת הנפש הישראלית אפילו אם אינו בהישג יד בשונה משאר קרבנות.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

הענוה והגאווה - קודם המצוה ולאחריה

מעלות טובות שיש לו, ועל ידי זה אדם ניצוד חס ושלוה ברשתו, ובעת הזאת צריך להיות בהכנעה גדולה, וצריך להשגיח בעיני השכל שלא יהיה נלכד חס ושלוה בעצת היצר הרע.

ובזה מפרש הכתוב (במדבר כו כח) 'בני יוסף למשפחותם מנשה ואפרים, שהרוצה להיות מוסיף והולך בעבודת ה' בכל יום, צריך לשתי הבחינות 'מנשה ואפרים', 'מנשה' לשון שכחה כמו שכתוב (בראשית מא נא) 'כי נשני אלהים וכו', ובחינה ב' 'אפרים' לשון אפר ים, דהיינו הכנעה, כמו שאמר אברהם אבינו ע"ה (שם יח כז) 'ואנכי עפר ואפר', וצריך האדם לזכור בשתי בחינות אלו תמיד כדי להינצל מיצר הרע.

כשנוגע לכבוד שמים אין להתחשב בעצמו

והנה בכל מידה ישנם כוחות מנוגדים ועם שניהם צריכים לעבוד את ה', ר'ך כקנה' הוא להיות בענוה ומידות טובות וישרות, והיא מידת הבושה, אך מצד שני יש לקחת את העזות ולהשתמש בה כדי לעמוד חזק כחומה בצורה מול היצר הרע ומול המלעגים. אך כאמור היצר הרע עושה כל שביכלתו להפך את הסדר הנכון לעבודתו יתברך, ועל האדם לעמוד מולו, להיות עז כנמר בעבודת ה', ובשאר ענינים יהיה ר'ך כקנה'.

בדרך זו פירש החתם סופר (תורת משה פ' ויצא ד"ה ויש לפרש) את הפסוק (בראשית כח טו), 'אכן יש ה' במקום הזה' - אם 'יש ה' במקום הזה' והדבר נוגע לכבוד שמים, אזי יהיה דומה בעיניו כמי שאינו קיים כלל במציאות, ועל ידי כן לא תהיה דעתו נתונה לבני אדם המונעים אותו מעבודתו, וכמו שמסיים הכתוב 'ואנכי לא ידעתי', שלא ידע ויחשוב כלל ממציאות עצמו.

וכל אימת שבא האדם ללחום מלחמת ה' יהיה חזק כמו סלע וזהו שכתוב (בפרשתנו לג כא) 'הנה מקום אתי' כאשר בא האדם ללחום מלחמת ה' לכבוד שמים, אזי 'נצבת על הצור' בגאון ובגבורה כצור חלמיש, אבל 'והיה בעבור כבודי' כשאין הדבר נוגע לכבוד שמים, אזי 'ושמתך בנקרת הצור' יכופף האדם את עצמו ויהיה נסתר ושפל ברך.

איך עשית המצוה והרגשת טעם מתיקת המצוה, וכוונתו להגדילה בעיניו כדי שיבוא לגאווה.

אך התשובה לכך היא, שקודם המצוה יאמר לו 'גזירה היא מלפני', אני עושה את המצוה כי כך ציוני בוראי, וגם אם לטענתך אין טעם במצוה זו ודאי שאני לא אוכל לעשות נחת רוח לפני בורא עולם, אך כך ציוני בוראי לעשות מצוה זו אף אם איני מבין וראוי. ואילו לאחר המצוה יאמר לו 'ואין לך רשות להרהר אחריה', כי עד כמה שיעשה האדם המצוה בהידור, הרי זה כאין ואפס כנגד מה שחייב אדם לבוראו, וכשלא יהרהר אחריה לא יבוא לידי גאווה.

ועל פי דבריו כתב הרה"ק האמרי יוסף מספינקא ע"ה (פ' חוקת ד"ה ואגב) לפרש הבקשה 'והסר שטן מלפנינו' שנוכל להינצל ממנו בעת שבא בטענותיו קודם עשיית מצוות ה', 'ומאחרינו' שלא יכניס בנו גאווה לאחר עשיית המצוה ונאבד על ידה זכות עשייתה.

בשעת עשיית המצוה יש לו לשכוח מעוונותיו

בדרך זו מבאר הרה"ק רבי מאיר מאפטא ע"ה באור לשמים (פ' פינחס ד"ה לבני יוסף): כי האדם צריך להוסיף בכל יום בעבודת הבורא ולהתגבר על יצרו, ועיקר בהתלהבות הן בהתורה או בתפלה או בעשיית המצוות, כי היצר הרע משתוקק תמיד להקיר לבות בני אדם חס ושלוה, ובא אצל אדם בשני בחינות, דהיינו כשאדם עומד בתפילה או בעשיית איזה מצוה, בא היצר הרע להוכיח אותו איך שגרוע מאוד, ואיך אתה רוצה לקרב לה' יתברך עד שכמעט שאדם מיאש עצמו מהסתפח וכו'. ובעת הזאת אין לשמוע לו, וצריך האדם לשכוח בעת ההוא מה שעשה מהעוונות ויתפלל בשמחה. וזה הבטיח לנו הקדוש ברוך הוא (ישעיה מט טו) 'גם אֵלֶּה תִשְׁכַּחְנָה', דהיינו העוונות, כמו שכתוב (בפרשתנו לב ד) 'אֵלֶּה אֶלְהֵיךְ', 'תשכחנה', בעת ההיא שצריך לעבוד ה' יתברך בשמחה.

ובחינה ב', כשאדם צריך להיות בהכנעה כנגד מי שגדול ממנו כדי לקבל ממנו דברי תורה ומוסר, דרך היצר הרע להגביה ולהנשא לאדם ומודיע לו כמה

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר

(קריאת פרשת פרה - במדבר יט, ב)

יש באדם שתי מידות בתוכו ענוה וגאווה, הענוה באה ממידות טובות מיראה וקדושה, מה שאין כן הגאווה באה ממידות רעות של קנאה ותאוה. אבל לעבודת ה' יתברך שתי המידות הללו נחוצות, שנאמר (דה"ב יז יו) 'ויגבה לבו בדרכי ה', שכאשר בא האדם לקיים מצוה היצר הרע מחליש אותו ואומר לו שאינו ראוי לקיים המצוה בעבור פשעיו וחטאיו, וכך דוחה אותו עד שעובר זמנה של המצוה, ובזה חז"ל התירו לאדם שיהיה בבחינת גאווה לקיים המצוה, שידע ויחשוב שאנו בנים למקום ויש נחת רוח לה' במעשה ידינו. ואילו אחרי שקיים המצוה, יש לו להתנהג בענוה שלא יגבה לבו שקיים המצוה כהלכתה, אלא ידע בנפשו שכדבעי ליה למעבד לא עבד.

היצר הרע עושה את ההיפך מהדרך הנכונה, כי מדרכו של היצר הרע שקודם המצוה משפיל את האדם שאינו ראוי לעשות נחת רוח לה', כי במצבו רחוק הוא מלעשות נחת רוח לבורא עולם. אך לאחר המצוה משנה טעם טענותיו ומביאו לידי גאווה כדי לאבד ממנו את זכות המצוה. וכן מכניס בו גאווה שהצליח לנצח את היצר, וזאת כדי לטורדו מן העולם.

היצר הרע מהפך את הגאווה לאחר המצוה ואת הענוה קודם המצוה

כעין שמצינו בשם הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן ע"ה שביאר דברי רש"י הקדוש בפסוק (במדבר יט ב) 'זאת חוקת התורה', לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה 'חוקה', גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה. ופירש רבי מאיר ע"ה שקודם המצוה בא היצר לאדם ואמר לו 'מה המצוה הזאת', כלומר מה לך כי תעשה מצוה זו ומה תרויח בה. ובכלל דבריו יש להעמיס, שאומר היצר לאדם 'כיצד תוכל לפעול נחת רוח בעשיית מצוות ה' הרי אינך ראוי כלל וכלל'. אך לאחר שהתגבר האדם עליו ועשה המצוה אומר לו היצר 'מה טעם יש בה', זכור נא

בזילין וקיריין

פרקי הדרכה ועבודה ה'

מחשבות זרות בתפילה - סיבתן ותכליתן

גודל התלהבות כן הוא התרחקות מהחומר, ובא יותר להשגת הבורא, אבל העושה בלי התלהבות רק מצות אנשים מלומדה הוא כמו העבד הנ"ל שאין נותן האש בכלי זיין בעת המלחמה]

ואפשר שאף זה מונח בסגולה להזכיר האבות הקדושים, כי על ידי תתעורר נקודת ההתלהבות שבלב איש מישראל ובהתלהבות רשפי אש נשרפת המחשבה כהמס דונג מפני אש.

מחשבות זרות בעת התפילה מחמת יראת אדם

במשנתו של **הבעל שם טוב הקדוש ע"ה** נזכר ענין המחשבות הזרות הנופלות לו לאדם בעת שעומד להתפלל, ואפילו אם אינם באות אליו בכל היום בכל אופן בשעת התפילה מתגברות, הסיבה לכך היא כמו שדרש **הנועם אלימלך** (פר' כי תצא ד"ה או יאמר כי) שכאשר אדם עושה מצוה או מתפלל מחמת יראת אדם, התפילה הזאת מביאה אותו לאהבה חיצונית וזרה, כי דיבורו מעורר אהבתו וכל מחשבותיו להרהר בהם בעת תפילתו יותר מלאחר התפילה, שאז אין מחשבותיו מרובים כל כך רק דוקא בשעת התפילה, ונמצא שאחר התפילה אהבתו החיצונית בטלה שכן כבר אינו מדבר דיבורים קדושים וממילא לא מתעוררות המחשבות.

וזהו הדבר שאמר התנא באבות 'כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל דבר בטלה אהבה', כי 'דבר' מלשון דיבור, ומדבר באותה המחשבה הזרה שבאה בעקבות דיבורו בקדושה, ונקראת 'אהבה' כי מקורה באהבה חיצונית המתגברת בו בשעה זו, אך כל זה רק כאשר ישנו דיבור, אך ברגע ש'בטל דבר' שמסיים תפילתו, 'בטלה אהבה' ואז אין לו מחשבות זרות כמו בעת התפילה.

הצדיק השלם מתגבר על המחשבות על ידי שחושב בכל עת ברוממות ה'

אך ישנה דרגה גבוהה מזו, והיא 'אהבה שאינה תלויה בדבר' שהצדיק השלם אשר נפשו דבוקה באהבה, בחושבו תמיד רוממות אל, אהבה כזאת אינה בטלה לעולם. ואמנם דיבר על צדיק השלם, אבל יש לדעת דברי **הרמב"ם** הידועים (תשובה פ"ה ה"ב), שהרשות נתונה בידי כל יהודי להיות כמשה רבינו, ויכול כל אחד ואחד להתעלות ולהתקרב למעלת הצדיק השלם שנפשו דבוקה באהבה בחושבו תמיד רוממות אל, ואז אהבה זו אינה בטלה לעולם.

היתה הסיבה לזה 'גרת', לשון גירות, דהיינו שהחזקתי עצמי כגר בהכנעה גדולה.

סגולה לכך נמצאת בדברי **האור לשמים** בפרשתנו מי שרוצה לתקן מחשבותיו שיהיו קדושים איתא בספרים הקדושים שיזכור תמיד ויהיה מורגל בפיו אבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב. ורמז לזה בכתוב (בפרשתנו לא ד) 'לחשוב מחשבות לעשות בזהב ובכסף ובנחושת', 'לחשוב מחשבות' הכוונה אדם הרוצה לתקן מחשבותיו, עצתו היא 'לעשות בזהב ובכסף ובנחושת' שהם רומזים לשלשת האבות הקדושים, כמובא בזוהר הקדוש (פר' וארא כג), וכמו שהם טיהרו מחשבותיהם ונלחמו ביצר ונצחוהו כך נזכה אנחנו.

ההתלהבות בעבודת ה' שורפת בהבל הלב את המחשבות הרעות

ניתן להסמיק לכך את דברי **השפת אמת** (פר' צו תרי"מ) שהביא הידוע מדברי קדשו של **הבעל שם טוב ע"ה** כי צריך להיות תמיד נקודה התלהבות בלב איש ישראל, ועל זה נאמר 'אש תמיד תוקד' וכו' וכשהתלהבות הוא כראוי ממילא מחשבה רעה העולה על הלב נשרפת בהבל הלב כהמס דונג מפני אש כו', ועל ידי שנשרפת מחשבה זרה בהבל הלב בא אחר כך אור חדש, עד כאן לשון קדשו.

[ועיין עוד בקדושת לוי (אבות פ"ב מ"ח) שביאר ענין ההתלהבות במצוות במליצת משל נאה, משל לעבד שהמלך צוה שילמוד תכסיסי מלחמה האיך לאחוז הכלי זין והאיך שיעמוד נגד הנלחמים אתו במלחמה כמטרה לחץ, והנה בעת שלומדין אותו אין נותנין בו אש שאין צורך לאש, והנה זה האיש שלמד פעם אחת בא למלחמה ונטל זה הכלי זיין ועמד כך ועשה בו כאשר עשה בו כבראשונה ולא נתן בו אש כבתחילה והנלחמים אותו כבשו אותו ושחקו מאתו. כן הנמשל הבורא ברוך הוא לית מחשבה תפיסא ביה כלל, ונתן לנו תורה באש שחורה על גבי אש לבנה כדי שבזה נלחם נגד היצר הרע, ואנו אומרים אשר קדשנו במצותיו, וצוה לנו, וקדש לנו, בפרישות, כמו שכתב רש"י (ויקרא טו ג) 'קדושים תהיו' פרושים תהיו, שעל ידי המצוות שאנו עושין בהתלהבות גדול בחשק עצום אנו נדבקים בפנימיות המצוה דהיא אש לבנה ונרחקים מהחומר, ולפי

לחשב מחשבת לעשות בזהב ובכסף ובנחושת (לא ד).

כל איש מישראל עומד במלחמה תמידית מול היצר הרע המבקש להכניס בו הרהורים ומחשבות שאינם טובות הזרות לקדושת נשמתו והקשר המיוחד שיש לה לאלקים שבראה, ועל האדם מוטל לעמוד במלחמה זו בכל עת וממלחמה זו תעלה לפניו יתברך נחת רוח. ואל נא יחשוב אדם כי יכול הוא להיפטר מהם אחת ולתמיד, כי זו המלחמה עומדת לנגד האדם בכל ימי חלדו בעולם הזה, כדברי **הבעל שם טוב** במענה לתלמידיו ששאלוהו בענינו של אדם מפורסם בצדקותו האם יסעו אליו, וכיצד נדע האם הוא צדיק אמת, אמר להם שיבקשו מאתו עצה על מחשבות זרות ופניות, ואם יתן להם עצה ידעו שאין בו ממש, שעל דבר זה צריך האדם ללחום עד רגע האחרון, וזו עבודת האדם בעולם הזה ללחום עם מחשבותיו לעשות הכל לשמו יתברך, כך הביא הרה"ק **רבי יחזקאל משינאווא ע"ה בדברי יחזקאל** (פר' עקב ד"ה כי תאמר).

על מלחמה תמידית זו נאמר (בראשית ח כא) 'כי יצר לב האדם רע מנעוריו', 'עיר פרא אדם יולד' (איוב יא יב), כי הלב אין לו כיס לשומרו מפני מחשבות רעות ופסולות, ומטעם זה אמרו (קידושין מ) שמחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, מאחר שכמעט אין אדם ניצל מהרהורי עבירה בכל יום (ב"ב קסד:).

עזר וסיוע להתגבר על המחשבות

ואף שאין עצה למגר את המחשבות עם זאת על ידי התפילה ניתן לגבור על המחשבות וכלשון הדברי יחזקאל: ותתפלל ותבקש עזר אלוקי שתנצל מהם, הבא לטהר הקדוש ברוך הוא מסייע לו, רק צריך בכל עת לירא מהם ולבקש מהקדוש ברוך הוא שינצל.

ודרך זו לבקש בכל עת להנצל מהיצר הרע נשנתה בנועם אלימלך (פר' וישלח ד"ה וישלח) ודבריו חיים וקיימים לכל עניני היצר העומד להפריע לאדם מעבודתו, וזה לשונו: 'עם לבן גרתי ואחר עד עתה' (בראשית לב ה), דהנה 'לבן' אותיות 'נבל', דהיינו היצר הרע נקרא נבל. ואחר שיזכה האדם לעבוד בשני יצרים כאמור (דברים ו ה) 'בכל לבבך' בשני יצריך (ברכות נד), אזי היצר הרע נהפך ללבן, דהיינו לובן העליון. ואימת יזכה אדם לזה, העיקר הוא על ידי הכנעה שיחזיק עצמו בזה העולם כגר, וזהו 'עם לבן', פירוש שזכיתי שיהיה היצר הרע נהפך מנבל ללבן

יצא לאור ע"י מכון אור לישראל © כל הזכויות שמורות אין להעתיק או להעתיק ללא אישור מפורש בכתב ממכון אור לישראל

ובהחלת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

באור החיים תולדות רבנו הק'

פרק רביעי: שנות בראשית סוערות מן הפח אל הפחת

באו מים עד נפש. מכל רכוש בני הקהילה כמעט ולא נותר דבר. בשלב מסויים הגיעו הדברים לידי כך שבני הקהילה סבורים היו כי אף המלך האכזר, מולאי איסמעאיל, לא התכוון עד כדי כך וכי אף הוא יבין ללבם ויסכים עמם כי מעשיו של חפיד בנו הינם בלתי נסבלים, אף במושגי השלטון העריץ שלו. ראשי הקהילה התכנסו בחשאי והחליטו על בריחה מאורגנת של אלו שנותרו בפאס שיעברו למקנס. בכך סברו להימלט מתחת ידי מולאי חפיד האכזר, וגם קיוו כי בהיותם בעיר מושב המלך יקל עליהם להגיע עדי ולהשמיע באזניו את קול שוועתם. אולי יחוס אולי ירחם.

וכשראו הקהל צרתם כי גדלה וחטאתם כי כבדה מאד נתיצצו ביניהם עם הנגידים לברוח למקנאס יע"א, אולי תהיה להם תעלה ותרופה למחלתם אולי יוכל א' מהם להגיע הדברים למלך מסיר"ה, והיו משלחים כתות כתות והיה זה ביום חמישי שבעה ועשרים לח' טבת ויתקבצו הכתות הגז' כולם ביום א' תשעה ימים לחדש שבט סהר רמצי'אן ונתקיים בנו בעוה"ר ופקדתי בשב"ט שפעם. ויהי היום ויעלו הכתות ללקצב"א למלך מסיר"ה ויצעקו צעקה גדולה ומרה. וישמע המלך קול הצעקה, ונבהל ואמר להביאים לפניו. והנה רצים מבוהלים ומדחיפים אותם עד שהגיעו לפני המלך. ובתחילה אמרו למלך הנגידים והגבאים שללו אותנו והחריבו בתינו ואת גן המלך. ותכף ומיד גזר המלך שיבואו הנגידים וגובי המס לפניו לתת דין וחשבון על כל מה שגבו מהאלמלא"ח, וישלח אגרת ע"י הנגיד המעולה ה"ר אברהם מאיראן שילכו הנגידים וגובי המס למקנאס במאמר המלך לתת דו"ח. וכששמעם נבהלו עד מאד ונשתנו פניהם, אי לנו מיום הדין וחשבון לפני דין האמת ב"ה. הנגידים וא' מן גובי המס, וביום החמישי העלו אותם למלך, סדר ולא יכלו לשנות מים ממרה כי מרים הם."

אך משהגיעו אלו הפך את עורו ואת הלך מחשבתו וכאשר שבו נכבדי פאס והתייצבו לפניו יחד עם האנשים שעליהם התלוננו, רמו לחייליו שפתחו באש חיה לעבר בני המשלחת היהודית, שכן אלו "חטאו חטא נורא" בהבהילם אותו בצעקותיהם... שניים מבני המשלחת נהרגו על אתר, והשלישי נפצע. מולאי איסמעאיל שנתקף בחמת זעם, כהרגלו, איים על הנותרים כי ישרפם חיים, ותוך כדי כך הסב פניו אל אחד משריו ואמר לו: "הריני מוסר בידיך אותם ואת יתר יהודי פאס עד שישלמו קנס של עשרים ככר כסף!" שבורים ורצוצים, נדכאים ומושפלים עד עפר, שבו חברי המשלחת לפאס בהביאים עמם את הבשורה הרעה על המיסים הנוספים שלאיש לא היה מושג מהיכן ישלמו אותם.

"...הם מדברים ומתחננים לפני המלך ורמו למשרתים שהיו לפניו להכות היהודים ברצאף וכן עשו. ומתו תכף ב' יהודים אחד שמו משה מאמאן ואחד שמו פ' מן מניקיס. והג' נשפך דמו ולא מת הכתה אותו הרצאצ'א ועברה בין הקנה והושט ולא מת ועדיין הוא חולה ואח"כ נתרפא ושמל משה בן חנינא. והשי"ת ינקום נקמת דם השפוך. כשראה המלך דם ההרוגים נתקצף קצף גדול וחמתו בערה בו לקול הצעקה אשר צעקו לפניו ביום הראשון. וגזר על היהודים אשר נשארו בחיים והנגידים לשרוף אותם בתנור הסיד, והוליכו אותם לשורפם ואח"כ אמר להחזירם. וכשחזרו שאל להם איה הם הנגידים שבכם ויאמרו לו זה זה גזר עליהם לשורפם ויוליכו אותם לבית השריפה ואין חונן ואין מרחם אלא רחמי שמים רבים, ויסב המלך פניו לשר א' שהיה לפניו ושמו אלקאיד אלגאזי בחופרא... ויאמר לו החזר היהודים מכבשן האש והרי הם נתונים בידיך הם וכל קהל פאס בכלל עד שתגבה מהם עשרים ככר של כסף שאני נושא בהם פעמים שלש, וכן עשה והביאים לפאס בש"ק כשגמרו תפילת שחרית בס' אם רעה בעיני אדוניה, עוה"ר הטו אלה, השי"ת יסלק חרון אפו מעל עמו ישראל."

פניני אור החיים

עלה והצלח!

**כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לְפַקְדֵיהֶם וְנָתַנוּ אִישׁ כֶּפֶר נַפְשׁוֹ לַה'
בְּפֶקֶד אֹתָם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם גֹּנֶף בְּפֶקֶד
אֹתָם: (ל"ב)**

הצלחה בדברים טובים נחשב אצלנו "עליה", וזה אכן כך. להתקדם במעשים טובים נקרא לעלות, כמו שמאחלים "עלה והצלח".

האור החיים הקדוש מביא מדרש שהחוטא גורם בחטאו כפיפות ראשו, כי בחינת הרע שהיא במהותה שפלה, מתייחסת לארץ. ומנגד, בחינת הקדושה היא נשיאת ראש והרמה.

אומר האור החיים הקדוש, בפרשתנו נאמר "כי תשא את ראש בני ישראל", במעשים הטובים הם נושאים ומרמים את ראשם, הם מתעלים בכך.

כי תשא את ראש בני ישראל!

מתי תבוא כבר שבת

**וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת
לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדַרְתֶּם בְּרִית
עוֹלָם: (לא טז)**

כאשר אדם נמצא בעמדת המתנה וציפיה לדבר כלשהו, הריהו נקרא "שומר" של דבר זה. כפי שכתוב אצל יעקב אבינו, "זאביו שמר את הדבר". ומפרש שם רש"י שהיה יעקב אבינו יושב ומצפה מתי יתקיימו הלומותיו של יוסף.

אומר האור החיים הקדוש, גם את "שמרו בני ישראל את השבת" ניתן לפרש כך.

ושמרו. תשמור את השבת, תצפה לשבת ותשתוקק שהיא תבוא. ההיפך מעשיית הדבר בטורח וללא חשק.

הכוונה הרצויה בשמירת השבת

**וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת
לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדַרְתֶּם בְּרִית
עוֹלָם: (לא טז)**

גם ללא מצוה, יכולות להיות לאדם סיבות טובות להנות מהשבת, הפוגה מהעבודה

וממרוץ החיים וכ'.

אומר האור החיים הקדוש: ושמרו בני ישראל את השבת. ומדוע? לעשות את השבת!

שבת לשם שבת, כי כך ציווה ה' יתברך.

כשם שמצוה לקחת לולב בסוכות ולתקוע בשופר בראש השנה, כך מצוה לשמור את השבת.

זו הכוונה הרצויה והחשובה בשמירת השבת.

מי הוא בן זוגה של השבת

**וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת
לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדַרְתֶּם בְּרִית
עוֹלָם: (לא טז)**

ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת.

מה הכוונה "לעשות" את השבת?! האם אחנו עושים את השבת?!

אדם עושה סיבה, כלומר הוא בונה את הסוכה. אדם עושה תפילין, מייצר אותם כהלכתם. אולם כיצד "עושים" את השבת.

אומר האור החיים הקדוש: המדרש מביא שאמרה השבת לפני הקב"ה, לכל ימות השבוע יש בן זוג. ראשון ושני, שלישי ורביעי, חמישי ושישי, רק לי, השבת, לא נתן בן זוג. אמר לה הקב"ה: כנסת ישראל היא בן זוגך.

אם כך, אומר האור החיים הקדוש, כשהיה שומר שבת, הוא מביא את השבת על תקונה ושלמותה, וממילא מתאים כאן הלשון "לעשות" את השבת.

שמרת שבת - עשית את השבת.

החטא מעניש את האדם

**וַיִּקַּח אֶת הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשׂוּ וַיִּשְׂרֹף
בְּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר דָּק וַיִּזֶר עַל פְּנֵי
הַמַּיִם וַיִּשְׁק אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (לב כ)**

אחרי חטא העגל לקח משה רבינו את העגל, טחן אותו עד דק וזר על פני המים וישק את בני ישראל.

רמו יש בכך, אומר האור החיים הקדוש, שהחטא עצמו הוא גורם עונש לחוטא, בבחינת

המשך בעמוד ג'

ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

מתנה חלקית בלב שלם

הרב הקדוש הבית ישראל' מגור זיע"א, מלבד היותו מנהיג לעדת חסידי גור המעטירה, עוד נודע כמנהיג בעל שיעור קומה וכאביהם של ישראל, בפרט עבור נדבאים וקשי יום. המוני בית ישראל נהרו לבית מדרשו, זה בא לחזות בזיו פניו הקדושות ואחר חפץ ללמוד מהנהגותיו, היה מי שייחל לברכת הצדיק ורעהו קיווה כי לכל הפחות יחננו אותו הרבי במבטו חודר הכליות והרחמני גם יחד.

ביום הפורים, היו רבים מבין איתם שבאו לגתם בשולי אדרתו ולהסתופף בצילו, נושאים בידיהם משלוחי מנות כמצות היום, ומנחת ביכורים כדי השם הטובה עליהם. משלוחי המנות המפוארים גדשו את הבית, בולטים בעיצובם ומחצינים את ההשקעה המרובה שהושקעה בהם, כמו מתחרים ביניהם במי יבחר הצדיק.

בין אותם חסידים רבים, הופיע ובא גם יהודי פלוני מאנשי שלומו של הרבי, קשה יום אשר מזה שנים רבות לא זכה להיפקד בזרע של קיימא ואף מצבו הכלכלי לא היה מן המשפריים, וזאת בלשון המטעה.

בצקלוננו נשא החסיד 'משלוח מנות', אם ניתן לכנות זאת כך. תשורה צנועה לרבי אשר כללה עוגה פשוטה למראה ובקבוק יין זול. הוא הניח את המשלוח בקרן זווית וסב על עקביו במבוכה, מביט סביבו ומתמלא כלימה לנוכח ההשוואה הבלתי אפשרית בין המשלוח הצנוע שלו - לבין אלה שהיו מונחים סביבו וכמו איימו על עצם קיומו.

הרבי מן הסתם לא יטעם מהעוגה התפלה וחסרת-החן - הניח בפשטות אחד המשמשים, וממחשבה למעשה ניגש ופרס לעצמו פרוסה נאה שיש בה כדי להתכבד.

העוגה, שהתבררה כערבה לחיך, סימנה לו בלי מילים כי ייעודה טרם הושלם, והוא מצידו חס עליה ונענה לקריאה השקטה הזו, המפתה מפה לשם, תוך שעה קלה לא נותר מהעוגה כי אם חופן פירורים.

לא חלף זמן רב, והנה נכחו בני הבית והמשמשים בקודש לראות את הרבי תר בקדחתנות אחר דבר-מה בינות להררי משלוחי המנות. הוא הזיז הצידה משלוח אחר משלוח, נבר בין האריות הנוצצות וארשת פניו דאוגה, מאוכזבת.

'היכן המשלוח שהביא פלוני? בירר.

לא היה מנוס. לכל באי הבית והמקורבים לקודש הקודשים היה ברור זה מכבר כי עיניו הטהורות צופיות למרחוק, וכי האמת נר לרגליו. אין טעם להכחיש, להסתיר או לברוח מהאשמה הצורבת.

'אני אכלתי את העוגה' הודה המשמש בשפל קול, תוך שהוא מוסיף הבטחה לעתיד, 'לעתיד אדע כי אין לעשות כן ולא אשוב לכסלי.'

'מוֹדֶה וְעֵזָב יְרֵחִים'. כלל זה היה תקף כמובן גם אצל הרבי, ואכן ניצל המשמש מלהיכות בגחלתו של הצדיק, הוא חטא, התחרט והבטיח בכנות לשפר את מעשיו, וזהו. אולם בכל הנוגע לעוגה, היתה תגובת הרבי שונה בתכלית.

'חבל, לא עושים כך' עיניו הוצפו כאב ואכזבה מרה והוא המשיך בטון נוקב, 'הלא זו היתה מנחת עניי! אמר ולא יסף.

חז"ל מלמדים אותנו (מדרש תנחומא ט), כי בציווי האלוהי בו נצטווה משה רבנו (ל יג): "זו יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש" נכללה הדגמה מוחשית נשגבת: "לקח כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד והראהו למשה".

תמה רבינו בעל 'האור החיים' הקדוש זיע"א: "וקשה, והלא יותר תהיה נישגת הידיעה באמירה כשיאמר לו המשקל בפירוש, ממה שיכיר בתבנית אש". כלומר, על פניו נראה כי דווקא מטבע של אש אינה המודל המדויק לפיו קל לשער את המטבע המבוקשת?

עוד מעלה האור החיים שתי תמיהות נוספות. בעזרתן הוא מתרץ אף את זו הקודמת: "למה נתרצה ה' במחצית השקל לבד, ולפחות היה לו לומר שקל שלם. גם למה יצו ה' לבל יוסיף העשיר ולבל יגרע העני ממחצית השקל".

על כך משיב רבנו תוך קביעת יסוד איתן בעבודת האדם את קונו, רעיון בסיסי המובא בחז"ל (זה"ק רע"מ כי תצא רפא): "רחמנא ליבא בעי".

אין חפץ הקב"ה בעולה ומנחה, זבח ונסכים וכל פעולה גשמית כל שהיא, כל עוד הדבר נעשה כמצות אנשים מלומדה ורק כמעשה חיצוני, נטול נשמה. אדרבה, כל חפצו יתברך הינו שיקדש היהודי את לבבו ויעלהו עולה לאביו שבשמים, ובמידה ועושה כן, על כך אמרו חז"ל (מנחות ק): "אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים".

בדיוק לכן, מבאר רבינו - נצטוו ישראל לתת דווקא מחצית השקל, זאת כדי להדגיש ולחדד כי אין ענין לתת מתנה גשמית שלמה לבורא יתברך, אלא לעתים שדווקא המתנה החלקית, החצויה, היא הנכונה והראויה ביותר אם נעשית בלב שלם ומתוך ההרגשה הנכונה.

מסיבה זו גם הגבילה התורה את הנתינה הזו ותחמה אותה לקווים ברורים (ל טו): "ה'עשיר לא ירבה ויהדל לא ימעט ממחצית השקל". משום שאם יהיה הדבר תלוי בשיעור מתת-היד הגשמי, החומרי, יסיקו בני האדם כי הערך העיקרי בנתינה הינו הסכום והפעולה הגשמית, בעוד שעיקר העיקרים בעבודתו יתברך הוא דווקא הלב, הנשמה.

יתירה מכך, מדגיש רבנו כי בניגוד להגבלת התורה על הסכום הגשמי שנותן כל אחד, הרי שבעבודת הלבבות אין הדבר כן, אלא ההיפך הוא הנכון - בהחלט יכול אדם לתת הרבה יותר מרעהו, להתעלות לאין ערוך לעומתו, ולהעפיל לדרגות רוחניות רמות ונשגבות בהרבה.

ואולי כי רמז גם כן שאין הקצבה שווה אלא בבחינת הקצבה, אבל בבחינת הכוונה מן הנמנע כי ישו כל ישראל בכוונת הלב, שכל אחד כפי בחינת יחיבתו בקונו יעשה הדבר בחשק גדול, והבן. ולזה סמך מצות ההשוואה: לא ירבה העשיר ולא ימעט העני ממחצית השקל, אבל בבחינת הכוונה אין מציאות להשוות הלבבות.

עולם הבא לזה ולזה

סיפר הגאון הצדיק רבי ירוחם הלוי ליבוביץ זצ"ל, המשגיח של ישיבת מיר, בספרו 'עת תורה' (פרשת בראשית): הייתי פעם אצל הגאון הצדיק רבי נפתלי אמשטרדם זצ"ל, מגדולי תלמידיו של הגאון הצדיק רבי ישראל סלנטר זצ"ל, כשסבירו לפניו למעשה באדם אחד שביקש מחבירו שיעשה לו דבר זה וזה, נענה אותו חבר ואמר לו: מסכים אני לעשות לך ככל אשר ביקשת בתנאי קודם למעשה, אם תתן לי חלק מחלקך בעולם הבא. אלא שהמבקש לא הסכים לעיסקה הזו, כי היה מפחד להעביר לו ולהפסיד חלק מתוך חלקו בעולם הבא.

וכשמע רבי נפתלי את חילופי הדברים הללו, נענה ואמר: אותו אדם שסירב לתת מחלקו לעולם הבא, אינו מבין! הוא עם הארץ וכסיל! כי מה איכפת לו אם גם לחבירו יהיה חלק בעולם הבא? הרי יש בעולם הבא מספיק די והותר גם בשבילו וגם בשביל חבירו, אין זה אלא לפי שאותו אדם אינו מבין מה זה עולם הבא! הנה זה ממש 'עם הארצות' פשוטה, שכן יכול אדם ליתן חלקים מחלקו לעולם הבא גם למאה אנשים, ואילו ממנו ומחלקו לא יגרע על ידי זה כלום, כי כל חלק וחלק הנהו עד אין קץ ועד אין תכלית ועד אין שיעור.

והוסיף רבי ירוחם ואמר, על ענין זה של הסכם יששכר וזבולון, שאמרו חז"ל שבט זבולון יוצא לפרקמטיא ולמסחר ושבת יששכר יושבים ועוסקים בתורה, ושבת זבולון זן ומפרנס את שבת יששכר ונוטל חלק עמו בתורה. ולכאורה, מה השתכר בזה יששכר, והלא בזבו בכך חמשים אחוזים מחלקו מהעולם הבא שלו, וכי ותרן הוא על עולם הבא? אתמהה! אלא ודאי שעוה"ב אינו ענין של גרעון וחסרון, שכן לעולם הבא אין תכלית וגבול ויכולים ליתן מהם מתנות באדם באין שיעור.

וענין זה מפורש בדברי רבינו 'האור החיים' הקדוש זיע"א בפרשתנו (שמות ל יג): לומר תיקון למי שאינו בן תורה, במה יתן כופר נפשו, כי הוא בוד ריק אין בו מים, לזה אמר 'כל העובר וגו' יתן מחצית השקל' כיששכר וזבולון, ושמעון אחי עזריה (סוטה כא), ורבים כהם אשר יחצון כספם לעמלי תורה. ואמרו 'בשקל הקודש' פירוש בעד שקל הקודש שהוא התורה, או ירצה שבוה ישוה הוא לנותן אמרי ספר כאמרו (קהלת ז יב) 'בצל החכמה בצל הכסף'. עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל 'שקל הקודש כפול היה', ובא להודיע כי מה שיטול מהקודש בעד מחצית כספו, לא שיתנכה מחלק הולמד ונמצא כל אחד אין בידו אלא מחצית שכו, לא כן הוא, כי שקל הקודש כפול היה, ונמצא כל אחד בידו שקל שלם, והבן.

גם בספר 'מדרש פנחס' הביא: 'הנה שמעתי אמורים בשם הגאון הגדול החסיד המפורסם אב"ד דק"ק אפטא ני"י, וכפי הנראה הכוונה היא להרה"ק האוהב ישראל זיע"א, ולאחר שהוא פותח בשאלה כיצד יתכן שיששכר יסכים לתת חלק משכרו אשר מוזמן לפניו לעולם הבא בעד ממון בעולם הזה, הוא קובע: 'דבוודאי לא

פניני אור החיים

המשך מעמוד א'

מה שאומר הנביא ירמיהו 'תסור רעתך'. הרמו הזה, עשוי להיות תמורה אוזרה לבן דעת לפקוח עינים עורות, לשנא את בחינת הרע, ולאהוב מדרגות הקדושה. לאהוב את הטוב כי הוא טוב.

כמים הפנים לפנים

**וְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה פִּנְיָם אֶל פִּנְיָם
כְּאִשֶּׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל
הַמִּתְחַנֵּה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֵׁעַ בֶּן נּוּן נֹגֵר לֹא
יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֲהָלָה: (ג' יא)**

על משה רבינו עליו השלום, ארון כל הנביאים, אומרת התורה 'ודיבר ה' עם משה פנים אל פנים'.

רמז נאה אומר האור החיים הקדוש. ידוע כי כמים הפנים - לפנים, ונפש - מרגישה נפש. בפנימיות הנפש מרגיש האדם על זולתו אם הוא אוהב או שונא אותו. כפי שתאהב את חברך כך הוא יאהב אותך.

על פי זה אומר האור החיים הקדוש: יש כאן מבדק אמיתי לאדם להבחין איך הוא בעינינים של בין אדם למקום.

אם לבו מתאוה וחושק בה' ובעבודתו, זה הסימן כי' אהב אותו.

אהבה רבה אהבתו ה' אלוקותו (ובמאמר מוסגר: מספרים על רבי משה לייב מסאסוב, שבאו עליו שוודדים, ועל ידי שפעל בעצמו ללמד עליהם זכות בלבם שלא הייתה להם ברירה וכו', וממש פעל בעצמו לאהוב אותם, נהפך לבם לאהוב אותו, ובמקום לשדוד אותו נפלו לרגליו בהערצה גדולה).

עד הבוקר, לפי שהיה מנהגו תמיד שלא לבש כתונת לבן לכבוד שבת עד הבוקר (רחמי האב' יום כג).

על הפסוק (שמות לא טז): **וְשִׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדֹרֵתְהֶם בְּרִית עֹלָם**, פירש רבינו 'האור החיים' הקדוש זיע"א, ששמירה הוא מלשון המתנה וציפיה לגודל השמחה על בואה, וכך כתב: על דרך אומרנו (בראשית לו יא) 'ואבינו שמר את הדבר', פירוש, ממתין ומצפה מתי יבוא, והכונה בזה לצוות שלא יהיה השבת כדבר טורח לצד מניעת מלאכת הרצון ומצוא החפץ, אלא צריכין לשמוח בו בשלימות הרצון וחפץ בדבר, ותמיד יהיה ממתין ומצפה מתי יבוא. ועוד כתב, שיש על האדם להכין עצמו לקראת שבת ולהוסיף מחול על הקודש: על דרך אומרנו ז"ל (יומא פא): שצריך להוסיף מחול על הקודש ולא לימנע ממלאכה אחר שיגיע ויתנוצץ יום השבת, אלא צריך להכין עצמו בקדושת שבת וישא כחתן לקראת כלה ויהיה יושב ומשמר עד שיגיע השבת לעשותו, פירוש, לקיים מעשים הצריכין בו.

(מאצורתיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

והלה נפל ומת בפתע פתאום רח"ל, ומאז כשהיו בעלי החנויות רואים אותו צועד ברחוב העיר, היו מיד סוגרים חנויותיהם מרוב פחדם מהוד קדושתו. בעיתוני התקופה התפרסם, כי מיד כאשר הגיע להתגורר בעיר נאשעלסק וקיבל על עצמו את עול הרבנות, דאג ראשית לשמירת השבת. בדיווח ראשוני מפעילותו, מסופר שאסר להכנס לבית הכנסת שלו לכל מי שמסתר במספרות של יהודים המחללים שבת בפרהסיא, וכי מיד עם הישמע איסור זה, קיבלו על עצמם חלק מבעלי המספרות לשמור על קדושת יום השבת. בידיעה נוספת, שהתפרסמה לאחר כשבוע ימים, רואים אנו שחפץ ה' בידו הצליח וכל בעלי המספרות ברחבי העיר נאשעלסק קיבלו על עצמם לסגור את חנויותיהם ביום שבת קדשנו. כמו כן היה מזוז את הרבים להזהר מאד מחילול שבת וגודל החטא בזה, ואף תבע מבני החצר לחזק ידי שומרי שבת ולהשתדל לקנות דווקא מהם, ולא ממחללי שבת ח"ו, שבוה מחזקים ידי עוברי עברה (ליקוטי ראי"ם' קורות חיים עמוד צו).

על מעשה המקושש בפרשת שלח (במדבר טו לב-ג) אמרו חז"ל בספרי (ק"ג): מגיד שמינה משה שומרים ומצאו אותם מקושש, והביא על כך בספר 'אמרי שמאי' בשם הרה"ק 'האמרי אמרי מגור זיע"א: "מכאן ראינו שחברת שומרי שבת נהוגה מימות משה רבינו". והוסיף: אולי אפשר לפרש כך 'זכור ושמו', לקיים חברת שומרי שבת.

ויש להסמך לזה את דברי רבינו 'האור החיים' הקדוש זיע"א בפרשתנו (שמות לא טז) על הפסוק: **וְשִׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת**, שכתב: עוד ירצה שצריך לשמור את השבת לבל יהיה בו דבר חול בין ממנו בין מהזולת, ולא יאמר אדם די לי במה שנשמור עצמו מחללו ואם יתחלל מהזולת מה בכך, אלא צריך שיהיה שומר אותו לבל יתחלל כמו ששומר גנו ופרדסו.

הכנה לקראת שבת

כתב הרה"ק רבי יעקב קטינא זצ"ל, בעל 'קרבן העני': וצריך ליהדר מאוד להיות משומרי שבת, פירוש, שצריך להתמתין על השבת, לא שיהא השבת ממתין עליו. וזריזין מקדימין, וביתר צריך לזרוז בעלי החנויות לסגור חנותו מבעוד יום, כי סמוך לשבת הבעל דבר מתגבר ומביא להם קונים, והרבה באים לקנות צרכי מצוה, נרות לכבוד שבת, אל תאבו ולא תשמעו להם כי הם שלוחי הבעל דבר. ושמעתי מעשה נפלא מהגביר ר' איסרל, שהיה לו חנות גדולה ויקרה בכל מיני משי, והיה מנהגו כאשר הגיע חצי היום בערב שבת מיד סגר החנות. פעם אחת נתקנא בו הס"מ ובא לנסותו, והתלבש בדמות שר גדול, ולקח הרבה סחורות יקרים, ועשה השוואה על כל אחד, ועדיין לא מדד כמה אמות יש בכל אחד, ובתוך כך הגיע חצי היום, והלך הגביר לסגור החנות כמנהגו, והשר התחנן לו שיתן לו הסחורה ולא רצה, והפסיד מעות הרבה. וכבדהו מן השמים עכור זה בבו קדוש: **רבינו הרמ"א זצ"ל**, מאורן של ישראל.

עוד שמעתי שסיפר הרה"ק רבי בערצי מנאדבורנא זיע"א, איך שהגאון הקדוש ר' שבת' מראשקוב זצ"ל נסתלק בערב שבת, ולעת ערב בא אליו שליח דרחמנא שיבוא להיכל שמקבלין בו שבת בעולם העליון, והלך אחר השליח, וכאשר הגיע לפתח ההיכל ראה שם זקן נכבד עומד ושאל אותו: למה אינו הולך לפנים, והשיב, שאין מניחין אותו

חסר את יששכר משכרו כלום, רק לא היה אלא כמדליק מנר לנר, דאין אור נחסר מהנר השני שאנו מדלקים ממנו, כן משכרו לא יקופח אף אפס מעט, רק מחמת התחברות יהיה גם לשני שכר'.

ומתוך כך הוא מפרש את הפסוק (במדבר ה י'): 'ואיש את קדשיו לו יהיו איש אשר יתן לכהן לו יהיה', שיש כאן הבטחה לכל אלו שעושים כמעשי יששכר וזבולון ותומכים בממונם בתלמיד חכם העוסק בתורה, שאין אחד מהם מפסיד כלום מחלוק, שהתלמיד חכם 'איש את קדשיו לו יהיו', שחלקו המקודש בעולם הבא ישאר לו בשלימות, ואף המסייע בממונו ונותן לכהן, הוא התלמיד חכם, לו יהיה כל צרכו, כי אין אדם מעני מן הצדקה ואין כל הפסד בא ממנה.

חברת שומרי שבת

כתב מרן בעל 'החפץ חיים' זיע"א בספרו 'שם עולם' (ח"א פרק ו): נכון לכל ירא וחרד לדבר ה' לפקח תמיד על גודל הענין הזה להזהיר לרבים על כל עניני שבת שלא ישלכו בם... וראיתי באיזה קהילות קדושות, שנתייסרו אצלם חבורות הנקראות בשם מזהירי שבת, והם מסבבין ברחובות ובשווקים על דבר סגירת החנויות ועל הדלקת הנרות שיהיה בזמנם, וכן על דבר הטמנת התבשילים על מחרת ישיגחו שלא יתאחרו בזה, וכן יסבבו בבתי מרחצאות לזרום שיצאו מבעוד יום וכיוצא בזה. וכמה גדולה זכות האנשים האלו, כי הם מזכים רבים במצוה קדושה כזו, ועליהם אמר הכתוב (דניאל יב ג) 'ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד', ובודאי זכות שבת תעמוד לימינם לעתיד לבא להגן עליהם מכל רע ולזכות לחיות בנועם ה'. וכמה צריכים לשמוח אותם האנשים שזוכים לעסוק בענין קדוש כזה, ומה נכון הוא שיתקבצו תמיד לטכס עצה איך להתנהג שלא ירפו ידיהם מזה, כי בעוונותינו הרבים גדול כח היצר בזה, וטוב שיעשו חיזוק למצוה זו.

ואכן החפץ חיים עצמו יסד 'חברת שומרי שבת', בו בערב שבת לפני ערב היו הולכים שנים שנים מן החברים אל החנויות לזרום לסגור את החנויות לפני שבת. גם הרב שניאור זלמן זליגון ז"ל השתתף במצוה זו, פעם התאונן לפני החפץ חיים כי אין לו חבר שילך אתו ויצטרך ללכת יחידי. ענה לו החפץ חיים: שבת נקראת מתנה, כמו שאמרו (שבת י'): 'מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה'. מי שמקבל מתנה או מי שיש לו מסחר יודע שכל שמספר השותפים מצומצם זה יותר טוב (רא"א הרופא' עמוד 2).

גם על הרה"ק רבי אהרן מנחם מנדל מראדזימין זיע"א מסופר, שייסד בפולין את 'חברת שומרי שבת והדת', שמתפקידה היה לעבור בכל ערב שבת ולזרוז את בעלי החנויות לסגור את עסקיהם לפני זמן הדלקת הנרות. הרה"ק שראה במחאה זו חיוב גמור, היה בעצמו מכתת רגליו בכל ערב שבת, כאחד מבני החבורה, ומזוז את הרבים על שמירת השבת שבזכותה עתידין ישראל להגאל. באותם ימים, אחרי מלחמת העולם הראשונה, שהתרכבו פורצי גדר ומחללי הדת, היה עומד בכל עוז ותעצומות נגדם, ולפעמים אף הראה ברבים את גודל הקפדתו בנושא זה.

בספר 'שיח זקנים' מסופר, שפעם אחת כשהלך בווארשא ברחוב העיר וראה כמה מן החנויות פתוחות בערב יום השבת, ביקש מהם לסגור מיד, ואכן כולם סגרו את החנויות חוץ מאחד שהתעקש להשאיר פתוחה. הרבי הקפיד עליו

מתיבתא אור החיים

בשכרו משלם. וכ"כ בספרו מדברי קדמות (מער"מ אות לו) וז"ל: ואף על גב דאמרו רז"ל דנשי הת"ח פלגי בהדיהו וא"כ השתא יהי' הלב מהסס כיצד יהיה דין הת"ח, החצי לאשתו והחצי למחזיק והוא ישרא נקי, וכבר ראיתי בספר דרשות לרש"י בהקדמת המביא הספר לרפוס ששמע מהרב הגדול המג"ן שהי' מצטער ע"ז, אמנם אני בעניי מצאתי במפרשים שהקב"ה נותן מתנת חנם לאשת ת"ח שכר שיעור החצי מתורת הת"ח ולא ינוכה מהת"ח מאומה עכ"ל.

ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' ק) ציין כי בפרשת קדושים נטה החיד"א קצת מזה והלך בדרך אחרת, בחקרו שם וז"ל: הנה מקום לחקור גבר חכם דלא מצא לפרנס עצמו ועל כן הוצרך להשתתף בפריטי העשיר כיששכר וזבולון ונמצא כי אין לו במה שלומד כי אם החצי והחצי לנדיב המחזיק בידו והחכם הנה אשה לקראתו באשתו אמרו דפלגא בהדיה היכי לדיינו להאי דינא, אי האשה לוקחת החצי והעשיר החצי והוא נשאר ריקם, ואם תמצא לומר לא מן השם הוא זה דעיקר תורה זו החכם בחכמתו יום ולילה וטרח ועסק בה, ואיך יתכן דבעל תורה מבחוץ והעשיר ואשתו יציגו אותו כלי ריק וכו', אבל ראיתי להרב מהר"ש פרימו ז"ל שם דבתוך דבריו לדרכו היה מהלך וכתב מסברתו דהחצי שנוטלת אשת חבר אינו נגרע מחלקו כי הוא אדעתיה ידידה עביד ולא התנו על כך רק שהקב"ה בחסדו הוא נותן לה החצי מבעלה מאתו יתברך, משא"כ העשיר שהתנו על כך. אלו דבריו ז"ל וכו' עכ"ל. הרי שכאן החליט דחלק הנדיב נגרע מהת"ח ורק חלק אשתו לא נגרע עיין שם. ועוד יש להאריך בזה.

מחלק המגיע לו בעולם הבא על דרך 'בצל החכמה בצל הכסף' (קהלת ז' יב), מה שאין כן הנהגה מיגיעו, כל הטוב של עולם הבא הגנוז, לו לבדו. ע"כ. והוא סותר לכאורה למה שכתב כאן שאין מתנכה כלל משכרו של הלומד.

ויתכן כי דברי רבינו כאן אמורים במחזיק תלמיד חכם ולא התנה עמו כל תנאי על כך, ובזה לא מתנכה מאומה מחלקו, אבל מה שכתב בראשון לציון הוא באופן שהתנו על כך ובזה כל אחד חולק עם חבירו, וראה עוד בחת"ס (ליקוטים פ"י ראה) ובדברי מהר"י למהר"י אסאד (פרשת ויחי) ובשו"ת משיב דבר להנצי"ב (ח"ג סי' יד) מה שכתבו בענין זה. והחיד"א בראש דוד פר' משפטים כתב לפרש הפסוק 'אם שכיר הוא בא בשכרו', רומז לחכם ששכר מן עשיר אחד שעשו שותפות על דרך יששכר וזבולון, לא תימא שחצי שכרו שלוקח העשיר נגרע מן החכם, לא כן כי אוצר ה' מלא כל טוב לתת לאיש העשיר כדרכו חצי שכר הלימוד ולחכם כפרי מעליו ישיב לו בשלימות וזהו בא

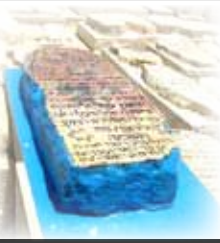

כתב רבינו (שמות ל' יג): עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (בכורות ה.) שקל הקודש כפול היה, ובא להודיע כי מה שיטול מהקודש בעד מחצית כספו, לא שיתנכה מחלק הלומד, ונמצא כל אחד אין בידו אלא מחצית שכר, לא כן, הוא כי שקל הקודש כפול היה, ונמצא כל אחד בידו שקל שלם והבן.

והנה מדברי רבינו כאן נראה שהלומד אינו חולק את שכרו לעוה"ב עם מי שמפרנסו, אלא שניהם זוכים לשכר עוה"ב שלם. אמנם בספר ראשון לציון (י"ד סי' רמו סכ"א) כתב רבינו: כהא דמשתתפין שנים, אחד יוצא להכין טרף ואחד לומד, ומשתתפין, כל אחד חולק עם חבירו כל ריוח שיהיה לו, וזה כשמעון ועזריה. עכ"ל. ומוכח מדבריו שגם שכרו של הלומד מתחלק לחצאין בינו לבין מי שהחזיקו בממונו. וכן משמע מדברי רבינו בספרו חפץ ה' (ברכות ח.) שהלומד חולק את שכרו בעוה"ב עם המפרנסו, שכתב לבאר את מאמר הגמרא 'גדול הנהגה מיגיע כפו יותר מירא שמים', וזה לשונו: הנראה לפרש הוא, דהנה תמצא שני דעות בבני אדם, יש סוג אחד שרוצים ללמוד כל היום בתורה ולא יבטלו מצד הפרנסה, כי ירא הוא ליבטל אפילו שעה אחת בצרכי פרנסתו, וכפי זה יצטרך לזולת לפרנסו לתת לו די מחסורו. ויש סוג אחר כי עושים תורתם קבע ומלאכתם עראי ועוסקים במלאכתם די סיפוק צרכם ואינם מתפרנסים מהזולת. וכאשר יסתפק האדם לידע מה היא הסברא הנכונה מהשני סברות הנזכרות, לזה בא ואמר גדול זה מזה, דהיינו הנהגה מיגיעו גדול מהירא שמים שירא על איבוד הזמן ההוא בענייני העולם וכו', והטעם דהנהגה גדול מצד כי הירא שמים הוא צריך לתת להזולת המפרנסו

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

כוחה של תפילה מעומק הלב

הסיפור התרחש בחודש אדר א' תשע"ט. אחד מבני משפחתנו, אדם יקר ואהוב, סבל במשך תקופה ארוכה מכאבים עזים בחזה שהלכו והחמירו. מצבו הפיזי השפיע על יכולתו לתפקד ביומיום, עד שבקושי הצליח לצאת מהבית.

לאחר בדיקות מקיפות, הודיעו לו הרופאים כי שלושה מעורקי הלב שלו סתומים בצורה חמורה, וכי עליו לעבור ניתוח מעקפים דחוף. הרופאים הבהירו שאין חלופה לניתוח, אך הזהירו כי מדובר בהליך מסובך הכולל הרדמה כללית ושיקום ארוך ומורכב.

המחשבה על הניתוח הלחיצה אותו מאוד, והוא התלבט וחשש לחתום על אישור לכיצוע ההליך. בינתיים נשאר מאושפז בבית החולים, ואנו, בני משפחתו, חשנו חוסר אונים בתקופה מאתגרת זו.

בהחלטה של רגע קמתי ונסעתי להר הזיתים לציונו של האור החיים הקדוש זיע"א, והתפללתי שם מעומק הלב. ביקשתי שהצדיק יפעל אצל ה' יתברך רפואה שלמה לבן משפחתנו, והבטחתי כי אם נתבשר בבשורות טובות והמצב יסתדר, אקבל על עצמי ללמוד מדי יום בספר הקדוש של האור החיים ולפרסם את גדולתו ומעלת ספריו.

ימים ספורים לאחר מכן כשבן משפחתי שוהה בבית החולים, פרופסור בכיר במחלקה עבר על תוצאות הבדיקות שוב, והגיע למסקנה שאין צורך בניתוח מעקפים. תחת זאת, ניתן לטפל בבעיה באמצעות צנתור פשוט, ללא הרדמה וללא שיקום ממושך. הצנתור בוצע בהצלחה, ובן משפחתי שוחרר מבית החולים בריא ובמצב מעולה.

אני מודה לה' על החסד הגדול והישועה שהגיעה בזכות האור החיים הקדוש זיע"א. הסיפור הזה מחזק ומעורר את האמונה בכוח התפילה ובזכות הצדיקים, שמסייעת להוריד רחמים.

מתחברים לחיים

לשמיעת שיעורים ודרשות

חייגו: 03-617-1077

גיליון כ"א
תשא - פרה
תשפ"ז

דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פוזרניץ שליט"א
(רעוא דרעוין)
פרשת תשא - פרה תשפ"ז
ביהמ"ד באר ישראל

רעוא דרעוין

סעודה דמהימנותא וזא דברכת היין

חודש אדר - עת רצון

בכל שנה ושנה חלה שבת פרשת תשא בחודש אדר. ובקישור הפרשה והחודש, מביא הגה"צ רבי משה וואלפסון זצ"ל בספר 'אמונת עתיך' (פרשת כי תשא תשס"ה), כי מזלו של חודש אדר - מזל דגים הוא, ו'דגים' ראשי תיבות 'ג'ג מכילין דרחמי', אשר נתגלו לו למשה רבינו בפרשה זו אחר חטא העגל, מאת הקדוש ברוך הוא - מקור הרחמים.

ואכן, חודש אדר כולו עת רצון הוא, וכולו בבחינת 'רעוא דרעוין' - רצון הרצונות, המתגלה ב"ג מידות של רחמים. וגם זאת יש לרמוז בשמו של החודש, כי 'אדר' ראשי תיבות 'רעוא דרעוין אשתכח' (ראה בזוהר הקדוש ח"ב דף פח:).

רעוא דרעוין - בזמן סעודה שלישית

והנה, בפרשת כי תשא נזכרה גם מצות השבת, והזמן גרמא לעסוק בה בענין זמן רעוא דרעוין - היא סעודה שלישית של שבת.

אשרי אלו הזוכים לקיים מאמר קדשו של רבינו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א, לישב בצוותא חדא חסידיים ואנשי מעשה בדיבוק חברים מדי שבת בשבתו, בזמן הרצון העליון בסעודה שלישית. אלו הם הרגעים הנעלים ביותר בשבוע, ולזמן זה ממתנינים כל הימים.

ישועות ונשבות בזמן סעודה שלישית

בשעת רעוא דרעוין זוכים ישראל לישוב עם המלך הקדוש בצוותא חדא, כמה רגעים לפני נסיעתו מעלנו. כי בזמן הזה עומדים אנו כבר אחר קבלת פני המלך ברוב פאר והדר, וגם אחר הסעודה הגדולה והחשובה שערכנו בעבורו, ועתה קודם יציאת המלך מן המקום, יושב הוא ומותועד עם חשובי הקהל לשמוע מפייה על צרכי העיר - אלו הצדיקים היושבים ראשונה במלכות ועוסקים בעצמם בכל עניני המלוכה, ובזמן הזה זוכים הם להשפיע שפע עצום, בזמן רעוא דרעוין - שעת גילוי רצון הרצונות.

ואכן, אבותינו סיפרו לנו מעשים מופלאים מכמה צדיקים אשר דווקא בזמן הזה ראו אצלם ישועות נשגבות, כי עת רצון היא לכל ישראל.

ויתנו לך כתר מלוכה

גדול מאוד הוא עת רעוא דרעוין, וכפי שמזכירים במנחה של שבת את הפסוק (תהלים ט"ז) 'וְאֲנִי תַפְלֵיתִי לֵךְ ה' עַת רְצוֹן', כי באמת זמן זה - עת רצון נפלאה היא לפניו יתברך.

דברים נוראים כתב בזה בספה"ק 'סידורו של שבת' (ח"א שורש ט ענף א עלה א) בעוסקו בענין רעוא דרעוין בשעת מנחה, כי זמן זה דומה למי שקרא לו המלך וכיבדו להניח את כתר המלכות בראשו. ואם מבין האדם עד כמה גדול הוא זה הרגע, ידע את אשר לפניו, עד כמה צריך להיזהר האוחז בכתר שיהיו ידיו נקיות וצחות מכל שמץ כתם ופגם, שחלילה לא יכתים את

הכתר ולא יפגום בו. ועל ידי זה יכניס בליבו פחד גדול ויראת הרוממות, כי מי פתי יסור הנה ויאמר בלבבו כי יודע הוא עד היכן הדברים מגיעים, ויחשוב כי הוא הפועל והוא העושה, חלילה מלומר כן, הלא אין כאן כי אם זכות עצומה מאיתו יתברך אשר נתן לנו רשות לקשר עצמנו אל העבודה הנוראה הנעשית בזמן הזה. כל זאת יתן כל אדם אל ליבו, ובפרט מי שגנה אור תורת החסידות עליו, להבין ולהשכיל ברוממות הזמן והשעה הנפלאה, כי זהו הזמן הנעלה ביותר בכל ימות השבוע, ויש לו לאדם לחיות את הזמן הזה כראוי.

התעוררות מידות הרחמים בעתות הרצון

וכתב בספה"ק השפת אמת (דברים. לחודש אלול תרל"א), כי בעת רצון, כחודש אלול וסעודה שלישית של שבת, מתעוררות 'ג' מקורות הרחמים - היינו מידות הרחמים.

ובזה יש לבאר מה שכתב בסדור הרב (פסקי סעודה שלישית) כי טוב לאכול בסעודה זו דגים יותר מבשאר סעודות, וזאת על פי מה שנתבאר בריש מאמרנו כי 'דגים' ראשי תיבות 'ג'ג מכילין דרחמי'.

זכות אכילת דגים

ומעשה ברבי שמואל לניאדו, שהיה מגולי ספרד, ונסע באינייה ממקום למקום, והנה מת גוי אחד שהיה באינייה, ופקד רב החובל למכור את רכושו. ואחר שחילקו את כל הרכוש, נותר שם רק פך אחד של דגים, אשר איש לא חפץ לקנותו. ואולם רבי שמואל היה מקפיד תמיד לאכול דגים לכבוד שבת, ולא אבה לוותר על מנהגו בהיותו באינייה, על כן עמד וקנה את הפך. וכאשר פתחו, ראה כי אמנם מלמעלה היו מונחים דגים, אולם למטה היו טמונים שם אבנים טובות ומרגליות, וזכה לעושר גדול בזכות הקפדתו לאכול דגים בשבת.

שני אופני התגלות המידות

הנה למדנו, כי באכילת דגים בשבת יוכל האדם לעורר את י"ג מידות הרחמים, אשר זה עיקר כוונתנו ובכל מעשינו נבקש לעוררם, ובהם עוסקת פרשתנו - פרשת כי תשא.

ידוע בספרים הקדושים כי י"ג מידות של רחמים נתגלו על שני אופנים; בפרשת כי תשא נתגלו כל י"ג המידות בשלימות, ככתוב (שמות לו ו-ז): 'וַיַּעֲבֹר ה' עַל פְּנֵי וַיִּקְרָא ה' א-ל-ל רַחוּם וְחַנוּן אַרְךָ אַפַּיִם וְרַב חַסֵּד וְאָמֵת: נֶצַח חַסֵּד לְאֲלֵפִים נֶשֶׁא עֵינָו וְפָשַׁע וְחַטָּאָה וְנִקְיָה לֹא יִנְקָה פֶקֶד עֵינָו אֲבוֹת עַל בְּנִים וְעַל בְּנֵי בְנִים עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רִבְעִים'. ואילו בפרשת שלח, אחר החטא העשירי שחטאו ישראל במדבר - הוא חטא המרגלים, אשר בו הוכרע כי יוצרכו להמתין במדבר ארבעים שנה עד שייכנסו לארץ ישראל - שם נאמר רק תשע מידות של רחמים (כפי שיתבאר מניין להלן), כמו שנאמר (במדבר י"ז-י"ח) 'וַיַּעַתָּה יְגִדֵּל נָא כַח ה' כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְאֹמְרוֹ: ה' אַרְךָ אַפַּיִם וְרַב חַסֵּד נֶשֶׁא עֵינָו וְפָשַׁע וְנִקְיָה לֹא יִנְקָה פֶקֶד עֵינָו אֲבוֹת עַל בְּנִים עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רִבְעִים'.

ובכתבי רבינו האריז"ל (ספר הליקוטים פרשת שלח פרק יד) מובא, כי י"ג מידות המלאים שורשן בהנהגת אריך אנפין, שהוא מקום גבוה, והמידות בקיצור יסודן בזעיר אנפין.

רעוא דרעוין - בזעיר אנפין

ולפי זה, יש כאן מקום שאלה. כי הנה, מצד אחד זמן סעודה שלישית הוא עת רעוא דרעוין - רצון הרצונות, הזמן המיוחד ביותר בשבוע כולו ובשבת קודש. אולם בפיוט 'בני היכלא' שייסד רבינו האריז"ל לסעודה זו, אומרים 'אָנִי הַשְּׁתָּא בְּמִנְחָתָא. בְּחֻדְוֵתָא דְזְעִיר אָנְפִּין'. מבואר כאן כי זהו זמן השייך להנהגת 'זעיר אנפין', ואילו הסעודה המכוונת כנגד 'עתיקא קדישא' היא סעודת הבוקר, וכן בתפילת שחרית שבזמן זה אומרים את קדושת 'כתר', וזה מורה לכאורה כי זמן שחרית של שבת הוא זמן גבוה יותר, ולפי מראית העין יש כאן סתירה. כי מחד גיסא מתגלה רצון הרצונות בזמן סעודה שלישית, ומצד שני יסודה בזעיר אנפין שהוא מקום תחתון יותר מעתיקא קדישא.

סדר סעודות שבת - כסדר נישואין

אכן, קודם שנבוא לפרש את החדוה הנפלאה הנעשית בזעיר אנפין, ומאיך יש בה רצון הרצונות, וכדי לבאר את הדברים, עלינו להקדים תמצית ממה שהרחיבו בספרי רבותינו המקובלים ובספרי החסידות באריכות גדולה, לבאר את סדר הדברים הנעשה בעולמות העליונים בשבת קודש.

ועיקרן של דברים הוא, כי המשילו רבותינו הקדושים את הנעשה בשבת קודש לנישואי איש ואשה, שיש בהם קידושין נישואין וייחוד. ואמרו כי ליל שבת הוא בבחינת קידושין, שמקדש האיש את האשה בנתינת טבעת. מייחד אותה לו ואוסר אותה על כל העולם כהקדש, ועל זה מברכים את ברכת האירוסין. וכך גם בליל שבת אומרים בתפילה 'אתה קדשת את יום השביעי לשמך', ומברכין ברכת הקידוש על היין, כביכול מקדש הקדוש ברוך הוא את עמו ישראל לשמו. יום השבת הוא בבחינת נישואין, ובזמן זה עורכים החתן והכלה סעודה לכל המוזמנים, וזוהי סעודת יום השבת, 'צפרא דשבתא' - עתיקא קדישא'. ולאחר מכן בא הזמן שבו נותרים החתן והכלה לבדם, אחר שהלכו כל האורחים לביתם, ויחוד זה הוא שלימות הנישואין, וכנגד זה הוא זמן סעודה שלישית - רעוא דרעוין.

מטעם זה אין חשיבותה של הסעודה השלישית נמדדת בחשיבות המאכלים, כי בזה סעודת יום השבת גדולה הימנה, שהרי מכוונת היא כנגד סעודת הנישואין, ואילו סעודה שלישית היא כנגד הזמן שבו אין צריכים למאכלים טובים ומשובחים, כי אם לעצם הייחוד.

ועל כך מתפללים ישראל בשעת מנחה של שבת ואומרים, 'אתה אָחַד וְשִׁמְךָ אָחַד וּמִי כְעִמְךָ יִשְׁכָּאֵל גּוֹי אָחַד בְּאָרְצְךָ'. כי בשעה זו קודשא בריך הוא וישראל חד הוא ביחודא שלים.

השנה י: "ויעבר ה' על פניו ויקרא, אמר רבי יוחנן, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה. אמר לו, כל זמן שישראל חוטאים - יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם". ויש לעמוד על דקדוק הלשון 'יעשו לפני', ולא אמרו 'אמרו לפני'. אלא, מכאן יש להוכיח כי אין די באמירה בעלמא, ואפילו בלימוד וידיעה לא סגי, אלא צריך האומר להידבק בעצמו ב"ג מידות של רחמים אלו, וללכת בדרכיו של ה' יתברך, מה הוא רחום אף אתה רחום, וכמו שאמרו (שם) עמוד (א): "למי נושא עוון - למי שעובר על פשע". ולשם, כן הורה לו הקדוש ברוך למשה את המידות הללו, למען נדע לעורר את מידות הרחמים העליונות על ידי שנתנהג בעצמנו בהן בכל דרכינו ומעשינו.

ובזה מבאר ב'לבנת הספיר' שם טעם מה שלא הזכיר משה רבינו את כל המידות, והשמיט מידות 'רחום' ו'חנון' ו'אמת', כי מאחר ובחטא המרגלים לא ריחמו ישראל על יהושע וכלב אשר דיברו טוב על הארץ וביקשו לרוגם אותם באבנים - הרי לא דבקו במידות 'רחום וחנון', ומאחר והוציאו דיבה על הארץ הרי לא דבקו ב'אמת', ולכן אין טעם להזכיר את המידות הללו אשר לא אחזו ישראל בהן באותה שעה.

רעוא דרעיון אשתכח

הנה כי כן, אלו הן 'ג' מידות הרחמים; לא די בהזכרתן בהתעוררות בתפילה, אלא יש לו לאדם להיות מלושב במידות אלו, לעשות לפני ה' כסדר הזה.

זהו הסוד שנתגלה בסדר המידות שבפרשת שלח, אחר חטא המרגלים, שלא היתה היכולת להזכיר את כל 'ג' המידות בשלימותן, כיון שלא עמדו ישראל בדרגה זו, וזוהי בחינת 'זעיר אנפין'. אמנם, המידות בשלימות נקראות 'אריך אנפין'.

ועתה נוכל לבאר את ענין זמן רעוא דרעיון הנרמז בפרשת כי תשא ובחודש אדר"ר - רעוא דרעיון אשתכח, ומזלו דגיים - 'ג' מכלין דרחמי. וזהו אשר מבקשים אנו להבין, כיצד משתלבים שני הענינים יחד בסעודה שלישית, מחד גיסא הנהגת זעיר אנפין שאינה כוללת את כל מידות הרחמים, ומאיך גיסא זהו זמן רצון הרצונות הנעלה מכל הזמנים.

לבושו של הקדוש ברוך הוא - אלו מידותיו

אמנם, לאחר שנתבאר כי המידות הקדושות נמשלות ללבושיו, ועל שום כך נרמז הדבר בלשון 'נתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח ציבור', נוכל לפתוח פתח לביאורן של דברים. והיטיב אשר דיבר בזה הגה"צ רבי שמשון פינקוס זצ"ל בספרו 'נפש שמשון'.

הנה, סעודת צפרא דשבת בבוקרו של יום השבת, נקראת 'סעודת עתיקא קדישא'. שם קדוש זה מקורו בכתוב (יחזקאל טו) 'עתיק ומיון יתב לבושה כְּתֹלַג חֲוִי'. ושם בפסוק מדובר על 'ג' מידות של רחמים, שהן לבושו יתברך כביכול.

והטעם שנמשלו המידות ללבוש דווקא, הוא מפני שאצל בני אדם ניכרת המהות הפנימית על ידי הלבוש החיצוני, כל איש ישראל לבוש במלבוש יהודי, והגוי להבדיל ניכר בלבושו הגויי. וכפי שהבאנו מן הסבת קדישא מראדושיץ, שקודם המשכת הישועה השפיע על היהודי לשנות את מראיתו ולגדל זקן ופיאות. כי מאחר והוצרך לישועה בכח הדיבור שבה, ביקש לפתוח את פי הנער לאמירת 'ג' מידות של רחמים וברכת הגפן, וזה נעשה על ידי שמראה עצמו כלפי חוץ כיהודי. כי הלבוש כגוי - מושפע מן הגוי גם בהנהגתו ובפנימיותו.

ובדומה לזה, באופן הנשגב מבינתנו - גם הקדוש ברוך הוא כביכול יש לו לבושים, ומה הם לבושו - ארך אפיים, רב חסד, ואמת, ושאר מידות הרחמים. לבוש 'אריך אנפין' מורה על לבוש שלם המאיר במילואו, כאדם המעוטף כולו, ואילו 'זעיר אנפין' מורה על מקום נמוך וקטן יותר, כעין לבוש קצר.

כאשר פועלים כל 'ג' מידות הרחמים בהנהגת 'אריך אנפין', מתעוררים רחמים גדולים ועוצמים, והקדוש ברוך הוא מאריך אפיו גם לעוברי רצונו, וממתין להם עד אשר ישוּבו בתשובה. ורחמים גדולים אלו מתעוררים בזמן שחרית של שבת, עתיקא קדישא.

התכנית אל הפועל כפי הרצון שבראשית. ועל זה אמרו חז"ל (אבות פ"ה מ"א) "בעשרה מאמרות נברא העולם וכו', והלא במאמר אחד יכול להבראות", כי מאמר היינו רצון, כי רצונו ודיבורו יתברך חד הן, ועל גבי הרצון העליון היה רצון עליון יותר המעוררו, ורצון הרצונות הזה נתעורר בזמן שקודם תחילת הבריאה, קודם שנברא הזמן וששת ימי המעשה. וזהו זמן רעוא דרעיון בשבת קודש.

הנה כי כן, ארי השתא במנחתא הוא הזמן בו מתקיים (תהלים ס"ט יד) 'וְאֲנִי תַפְלֵיתִי לַךְ ה' עַתְּ רָצוֹן'.

שבת קודש - נפש העולם

ובאמת, לא רק בששת ימי בראשית היה הדבר כן, כי אם בכל שבוע ושבוע מתעוררת עת הרצון לחידוש העולם בשעה זו, וכפי שכתב רבינו האור החיים הקדוש בפרשת בראשית (בראשית ב ג) ובפרשת יתרו (שמות כ"א), על הפסוק (שמות שם, וכן בפרשתנו, שמות לא יז) "כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ", כי לא ברא הקדוש ברוך הוא את העולם אלא על מנת שיעמוד ששת ימים, לטעם כמוס, וביום השביעי מתחדשת הבריאה ברצונו יתברך. ובכל שבת ושבת מקיימים ישראל את העולם על ידי ששומרים את השבת, ומחדשים את נפש הבריאה ונשמת העולם.

נמצא, כי בעת רעוא דרעיון מתחדשת הבריאה בכל שבוע, כפי הרצון העליון שהיה קודם הבריאה בששת ימי בראשית.

כיסוד הדברים האלה כתב כבר רבינו בחיי (שמות טז כה), ובדבריו מבואר, כי סעודה שלישית בסוד אור אין סוף

תיקון גדול ונפלא והתעלות נוראה נעשים בזמן סעודה זו, והיא מעלתה הגדולה שבה מתעלים גם החלקים התחתונים למעלה למעלה, ומבקשים אנו כי יבוא התיקון על צד השלימות הגדול ביותר

הנקרא 'אין', אשר ממנו ברא ה' את העולם יש מאין, מן המקום אשר בו אין צמצום כלל, ומשום כך גדולה ומיוחדת היא כל כך עת הרצון שבמנחה של שבת וסעודה שלישית.

פשר שתי התגלויות מידות הרחמים

נשוב עתה אל הראשונות, לבאר את פשר השינוי הנמצא בתורה ב'ג' מידות של רחמים, אשר כבר עמדו המפרשים בזה (ראה באור החיים הקדוש, במדבר יד יח), אולם בפנימיות הדברים הבאנו למעלה מה שכתב רבינו האריז"ל (ספר הליקוטים פרשת שלח), כי המידות שנאמרו בפרשת כי תשא לאחר חטא העגל, יסודן ב'אריך אנפין', שבזה אין פירוד, אולם בפרשת שלח אחר חטא המרגלים נאמרו המידות בבחינת 'זעיר אנפין' שאינה בשלימות.

ועל כך כותב רבינו שם, כי בפסוק נכתבו תשע מידות של רחמים, אולם בפועל שש הן, ויסודו מדברי הזהר הקדוש (ח"ג דף רצה), שם איתא: "שיתא אינון - תשעה אקרוין". ושם ערך את החשבון לבאר כיצד יש למנות תשע מידות בכתוב, כלשונו שם: "הים באופן זה, אך א', אפים ב', ורב חסד ג', נשא עון ד', ופשע ה', ונקה ו'. ותשעה אקרוין, שהם לא ינקה, פוקד וכו', על שלשים וכו', הרי שלשה". והאריך עוד בכל הענין בדברים גבוהים מאוד.

והנוגע להבנתנו, כי שתי מערכות של מידות הרחמים נתגלו לו למשה רבינו; האחת נתגלתה בשלימותה אחר חטא העגל, והשניה שלא בשלימות - אחר חטא המרגלים.

יעשו לפני כסדר הזה

וביאור הענין נמצא בספר הקדמון 'לבנת הספיר', אשר כמה מגדולי הקדמונים הביאו את דבריו בענין הזה (ראה באלשיך הקדוש במדבר יד כ). כי הנה אמרו חז"ל (ראש

יששכר בער אל רבי שלמה וסימון לו לאחוז עמו בגביע, וכך הגישו שניהם יחד את גביע היין אל פיו של הנער האילם. ציוה הסבא קדישא לבן: "ברך". הנער נענע בראשו כמסכים, והרבי המשיך ואמר לו: "אמור נא אחרי, 'ברוך'". והנער עשה כדבר הרבי ואמר "ברוך". "אתה" - המשיך הרבי, והנער אחרייו: "אתה", וכך בירכו יחד מילה במילה את ברכת הגפן, וראו הכל בעיניהם כיצד נתקיימה הבטחת הצדיק במלוואה, בזכות שקיים האב את הבטחתו לגדל זקנו ופיאותיו.

ברכת הגפן - כנגד הפה

והנה, מה היו התיבות האשונות שהוציא הנער מפיו - ברכת היין 'בורא פרי הגפן'. מה יחודה של ברכה זו, ובמה גדולה מעלתה.

אך הנה, ראשי התיבות 'פרי הגפן' הן 'פה'. מן הפה מוציא האדם מילים, ו'פה' עולה בגימטריא 'מילה' (58), רמז לברית מילה, ולמילה היוצאת מן הפה.

מטעם זה נתקנה ברכת הגפן בברית מילה, וכן בקידושינו ונישואינו ממכרים על היין, ועל כוס יין מלא עורכים קידוש. הצד השווה בשכל אלו, שיש להם זמן קבוע - כשבת ומילה, או שיש להמתין כדי לעשותם - כנישואין. וקודם הגעת הזמן יש לו לאדם להכין עצמו לקראתם.

ומהי אותה הכנה - שיתן האדם אל ליבו להשכיל בדבר קדושת הפה, כי גדול מאוד הוא כח פיו לפעול ולקבוע דינים וחיובים. והלא באמירת 'הרי את מקודשת' יש בכוחו של אדם לאסור אשה באיסור אשת איש, והן הן הדברים הנקנים באמירה - בכח קדושת הפה.

אולם כל זאת - דווקא לביל שבת וביומו. אמנם בשעת רעוא דרעיון - די בעצם הייחוד, ואין צריך להביא יין אל השולחן, רק יביא מעט מאכליו ודיו.

רעוא דרעיון - הרצון השורשי בבריאת העולם

בזה נבוא אל המכוון, לבאר את ענין רעוא דרעיון, בעידן חדוותא דזעיר אנפין. וכבר עמדנו על הסתירה הנראית כאן לכאורה, שמצד אחד שעת סעודה שלישית זהו הזמן הגבוה והמרומם ביותר בשבת, ושורשו גבוה ועליון מאוד ברצון הרצונות, אולם מצד הכח העליון הפועל בו הרי 'עתיקא קדישא' גבוה יותר מ'זעיר אנפין'.

וכדי לפרש את הדברים לפי ערכנו, יש לנו להקדים דבר נפלא המופיע בכמה וכמה מספרי רבותינו תלמידי רבינו הבעל שם טוב הקדוש זיע"א, חבל נביאים המתנבאים בסגנון אחד, בביאור השם 'רעוא דרעיון'. וביניהם כתב כן הה"ק רבי מנדלי מרימנוב זיע"א (בספה"ק בני יששכר, מאמרי השבתות מאמר ח - מנחת שבת, א).

נביא הדברים כאן כפי שכתב בספה"ק 'מאור ושמש' (דברים, מאמרים מלוקטים, רמזי שלש סעודות), ונוסחי בהם מעט נופך.

הנה, מחשבתו של אדם פועלת על דרך עשר הספירות הקדושות. ראשית חכמה - יראת ה'; תחילה נופל הרעיון על דרך החכמה הפשוטה, בכללים ללא פרטים, ואחר כך בכח הבינה הוא משכלל את רעיונו להבין דבר מתוך דבר ולהוסיף בו דברים, לצייר בדעתו את מראית הבנין ומספר חדריו ומוצאיו ומבואותיו, אלו היכולות וטרקלינים יהיו בו, ואחר כך מחשב בדעתו את התועלת שבבנין ואת תפארתו, וכך משתלשל הדבר והולך כסדר הספירות הקדושות.

אולם קודם לכל זה, קיימת הנקודה הראשונה, הרצון הפשוט שזמנו עוד קודם עצם הרצון לבנות את הבנין, והוא הרצון - לרצות לבנות את הבנין. זהו רצון הרצונות, אשר שורשו גבוה מאוד.

וכן הוא גם בעולם העליון, כאשר גזרה חכמתו יתברך לברוא את העולם, החלה הבריאה ביום הראשון, 'יהי ערב ויהי בוקר'. נמצא שהרצון המעורר את רצון הבריאה עלה לפניו יתברך בזמן צאת השבת ממש, והוא זמן רעוא דרעיון.

כל העולם נברא ברצון אחד

זהו שכתב רבינו האור החיים הקדוש בפרשת בראשית (בראשית א א א,ג), כי כבר קודם הבריאה היה הכל מוכן ברגע אחד, ולאחר מכן בששת ימי בראשית יצאה

שיתוף מידת הדין ומידת הרחמים

והנה ייפלא, כי לאחר כמה שעות בעלות המנהג, יורדת ההנהגה למדרגת 'זעיר אנפין'. וקשה, הרי זהו הזמן הגדול ביותר ביום, ולכאורה דווקא בו היו ראויים הרחמים הגדולים ביותר להתגלות, ומדוע ישנה הנהגה אחרת.

אלא טעם דבר, כי אם היה הקדוש ברוך הוא מנהיג את העולם רק במידת 'ארך אפיים', היה העולם חרב. כי הרשעים היו עושים ככל אשר יחפוץ ליבם, וסומכים על רחמי ה' שימתין להם לעולם. ואמנם בסוף הדורות היו נענשים על מעשיהם, אולם במשך הזמן היתה ההשחתה גוברת כל כך עד שלא היה ניתן להתעלות מעליה. ומשום כך, כדי למנוע מצב זה, ישנה גם הנהגת 'זעיר אנפין', שבה גם כן פועלות מידות הרחמים, אולם שלא בשלימות, ועל ידי זה נזהרים החוטאים שלא להגיש את סאתם, ובאים לידי תשובה ותיקון.

נמצא כי 'זעיר אנפין' היא מיוזג חסד ודין יחד, שיתוף מידת הרחמים יחד עם מידת הדין. בבחינת 'מאריך אפיה' - וגבי דיליה'. וזהו הסדר הרגיל של ההנהגה בעולם, כי באמת גם הנהגת 'זעיר אנפין' היא חסד גמור, כי כל תכליתה היא למען ילכו בני אדם בדרך טובים וישמרו דרך צדיקים.

אתה אבינו

וכאן אנו באים לדברי הגמרא הידועים (שבת פט:): בענין הגאולה העתידה, שם איתא, כי לעתיד לבא יאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם, "בניך חטאו לך". ויאמר אברהם לפניו, "רבונו של עולם - ימחו על קדושת שמך - יענשו על חטאיהם, ובזה יתקדש שמו יתברך בעולם". וכיצא בזה יאמר ליעקב וישיב כך. אולם כאשר יאמר כן ליצחק, יבוא ויערוך חשבון כי עד גיל עשרים אין מענישים בבית דין של מעלה, נותרו חמישים. עתה יש להוריש עשרים וחמש שנה של לילות, נשארו עשרים וחמש שנים. הפחת מחצה מהן לתפילה ואכילה ושאר צרכים, נותרו שתיים עשרה ומחצה. וכך ממשיך לבקש עד שנענה לו הקדוש ברוך הוא.

האבות הקדושים מלמדים זכות על ישראל

ביאור סוד הדברים כך הוא. כאשר בא הקדוש ברוך הוא לדון את עולמו, פונה הוא אל האבות הקדושים, אשר כל אחד מהם עומד כנגד אחד מן הקווים שבהם משפיע הקדוש ברוך הוא את השפע לעולם. אולם מבקש ה' יתברך מאיתם, כי לא יאמרו אליו מה נותנת המידה אשר הם אווזים בה, כי אם מה תאמר מידת הדין על אשר לפניהם.

והנה בא אברהם אבינו, המרכבה למידת החסד, ואומר כי אכן מצד החסד אין גבול לחסדיו יתברך, אולם מצד הדין, אכן ראויים ישראל לעונש רח"ל, ויימחו על קדושת שמך'. וכמו כן יעקב אבינו העומד כנגד מידת הרחמים, אומר גם הוא כי על פי דין יענשו ישראל, כי צדיק ה' ומשפטיו אמת.

ובאמת, ודאי אין כוונתם של אברהם ויעקב ללמד קטיגוריא על ישראל חלילה, אלא למה הדבר דומה, לאדם אשר באים אליו בטענות ומשמיעים לו את סדר עוונותיו, ולאחר שרואה כי ניכרים דברי אמת ולא יוכל להכחיש, הברירה היחידה בידו היא להצדיק עליו את הדין, ולקוות כי בזכות זה ירחם עליו הדין וימתיק את דינו. וכך באו אברהם ויעקב והודו לדינו של מקום, וביקשו כי יחון ה' את ישראל במידת החסד והרחמים.

לימוד זכות - מתוך הדין

אולם, כאשר בא הקדוש ברוך הוא ואמר לו ליצחק כי בניו חטאו, הרי יצחק אבינו - כולו דין הוא, ואינו בא לבקש רחמים. אם כן נוהג יצחק כפי שעושה אדם כאשר באים אליו בני אדם ומתאוונים על בנו שאינו נוהג כשורה, והאב לגודל אהבתו את בנו אינו מוכן לקבל את טענותיהם, ומלא הוא הצטדקויות כרימון על מעשי בנו. וכך עושה יצחק אבינו, ואינו מבקש

ויתור כלל, כי אם במידת הדין עצמה בא ועורך את החשבון, שאין מנין עוונותיהם של ישראל גדול כפי שנראה היה מתחילה, שכן יש להפחית מכאן ומכאן, עד שיהיה מספר השנים סכום שאפשר לעמוד בו ולכפר עליו.

זו היא מידתו של יצחק אבינו, היודע למצוא את העומק הפנימי של מידת הדין, ולהכריע דינם של ישראל לכף זכות דווקא מתוך מידת הדין.

מיוזג דין ורחמים בעת סעודה שלישית

אולם, באמת אין העולם יכול להתקיים בדין לבד, וגם לא בחסד לבד, ונצרך מיוזג בין שתי המידות. והזמן שבו נעשה המיוזג הזה, הוא כפי דברי הרה"ק מרימנוב וה'מאור ושמש' - בזמן שבו קדם הרצון לבריאת העולם. זמן זה מתחדש בכל שבוע בסוף היום השביעי, כדברי רבינו האור החיים הקדוש שאז ניתנת נפש חדשה לעולם. זהו הרגע המכריע את כל ימות השבוע, ובו נקבע מעמדו של העולם קודם שמתחילים שוב ששת ימי המעשה.

אם כן, כמה צריך האדם להיזהר בקדושתו של אותו הרגע הנעלה והמרומם. ומה נואלו האנשים אשר דווקא בשעה הקדושה הזאת חושבים על אודות מה שיעשו במוצאי שבת, ומחכים כבר לזמן שבו יוכלו לעשות מלאכה אחר הבלדה. וזה תחת אשר יזכרו כי אלו הם הרגעים האחרונים שבהם זוכים לישב עם המלך.

כאשר נזרה חכמתו יתברך לברוא את העולם, החלה הבריאה ביום הראשון, 'ויהי ערב ויהי בקר'. נמצא שהרצון המעורר את רצון הבריאה עלה לפניו יתברך בזמן צאת השבת ממש, והוא זמן רעוא דרעיון

אכן, באמת מיד אחר הרגע המופלא של זמן רעוא דרעיון, באים אנו להנהגה אחרת, השלטת בימות החול. נמצא כי יש כאן שילוב בין עת הרצון המופלאה, ובין המשך השבוע שבהם אין זוכים לקרבת ה' כל כך בכיום השבת.

עליית מחשבת ימי המעשה בזמן המיוחד ביותר

וכפי שדימנו בכל מהלך הדברים את סדר סעודות השבת לשמחת נישואין, הנה כך הוא גם בנישואי איש ואשה, שבתחילה ישנם הקידושין - וכנגד זה סעודת ליל שבת והקידוש. לאחר מכן שבע הברכות והנישואין, אשר בהם עורכים סעודה - וכנגד זה סעודה שנייה. ולאחר מכן הייחוד הגמור - וכנגדו סעודה שלישית, עת רעוא דרעיון, אשר היא בבחינת 'עשו עמי סעודה קטנה', בה יושבים ישראל ומתייחדים עם מלכו של עולם - יחודא דזעיר אנפין.

אולם, גם החתן והכלה יודעים כי לאחר הזמן הנפלא והמרומם שבו יושבים הם יחדיו - יקומו למחרת זה לתורתו וזו למלאכתה, ויהיה כל אחד מהם במקומו, באופן הנראה כפיוד.

כך בדומה לזה עלולים ישראל להרגיש בשעת יציאת השבת.

אך באמת, אחר שזכו ישראל ובאו לשלימות האחדות, לזמן שבו אתה אחד לרגע המיוחד שבו 'מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ', ולייחוד השלם - אזי יודעים המה כי יוכלו לזכות לזה שוב ושוב. וגם אם עתה אינם יושבים בסעודת המלך, והולכים הם לקראת ימי המעשה והעבודה, אכן יציאה זו שבאה מתוך אחדות שלימה, אין שמה יציאה כלל, כי לכל אשר ילכו ייטלו עימם את ההרגשות הנפלאות והמרוממות שזכו להן בשעה הקדושה של עת רצון הרצונות.

נמצא אם כן, כי ליל שבת קודש עומד האדם במקום של דביקות נפלאה, ושוכח מעולם ומלואו, כאיש המקדש לו אשה ובה נתונים כל מעייניו. וקל וחומר ביום חתונתו וביום שמחת ליבו, כאשר מצפים כבר אל הייחוד. אולם בשעת הייחוד אשר אין למעלה ממנו, כאן כבר נכנסת לעתים המחשבה על אודות הירידה הבאה אחר כך. עתה הוא הזמן להכין את הדרך לחיים המשותפים, אשר השיתוף והייחוד שבהם נעשה גם בזמן שאין בני הזוג יושבים יחד בחדר אחד. ובבחינת הנישואין שבין קודשא בריך הוא וכנסת ישראל, בשעה זו מתלבשת ההנהגה בלבושי המידות הקדושות, באופן שעל ידו יוכלו ישראל לילך בדרכיו של מקום, ובזה מתעורר הרצון העליון לברוא את הנבראים ולגלות בהם את מלכותו יתברך, למען ילמדו מדרכיו הטובים וידבקו בטוב השלם.

כח התיקון - מתוך ההתעלות הגדולה

בזמן הקדוש הזה, כבר ישנו בלב מקום לידיעה כי בעוד כמה רגעים נברך ונאמר "ברוך המבדיל בין קודש לחול", וניפרד מאותה קדושה עילאה. עבודת ימי החול כבר ממשיכת ובאה, ימים שהדין שולט בהם, ויש לעמול כיאות כדי למרר אותם ולהשלים את החסרונות. ועל כן, עם היות הזמן גבוה וגדול מאוד, 'ח'דוות דזעיר אנפין' כדברי האריז"ל, אשר בו בחינת ה'זעיר' כלולה ב'אבא ואימא', ובו יושבים ישראל יחד עם המלך, אמנם זהו גם הזמן אשר בו עולה במחשבה בריאת העולם - עולם המעשה על כל הקשיים שבו והחסרונות שבו, אשר יש לעשות ולפעול כדי לתקנם.

והכח אשר על ידו יוכלו ישראל ליקח את ההשפעות העליונות שבשעה הנפלאה, ולהשתמש בהן לעבודת ה', לתורה ולתפילה שבימות השבוע - הוא 'רעוא דרעיון'. ברצון הרצונות הכל טוב ויפה ושלם, ומשם, ממקום הייחוד השלם, יזכרו ישראל כי אין הייחוד נפגם חלילה גם כאשר ילכו למלאכתם, אלא נשאר הוא במקומו כאשר היה.

זהו זמן החיבור שאחר שמחת הנישואין. אין צורך בו לקידוש על היין, וגם באכילה ממעטים. ותכלית החיבור, כדי שגם בזמן הבא לאחר מכן, הנראה כזמן של פירוד, זמנו של עולם המעשה - ישאר החיבור עדיין. לכן קשור הזמן הקדוש הזה ברום שמים, אך אינו מאבד את השייכות להמשך ימי השבוע. רעוא דרעיון - בזעיר אנפין. ועל ידי זה יקבל העולם את הנפש החדשה שנתחדשה לו לששה ימים אלו, עד השבת הבאה.

מי שלא זכה לרצון - לכל הפחות ירצה לרצות

והנה בספ"ק ה'שפת אמת' (לך לך ת"ל) נתבאר התרגום המעשי הנוגע לעבודה היוצאת מן המידה העליונה שאצלו יתברך כביכול, מידת 'רעוא דרעיון'. כי גם מי שעדיין לא זכה אל הרצון עצמו, לכל הפחות ישתדל לרצות ולשאוף לכך שיהיה בו הרצון לעבוד את ה' יתברך. וכאשר שרויים אנו בזמן הגבוה ביותר בשבת, דווקא אז הוא הזמן שבו נפתח הפתח להעלות גם את אלו הנמצאים במקום נמוך ושפל, אשר גם רצונותיהם אינם מסודרים כהוגן, ומכל מקום יתעלו עתה לרצות ברצון.

על כן מזכירים אנו בשעה זו את הפסוק (תהלים סט יד) 'וְאֵינִי תְפַלֵּיתִי לְךָ ה' עַתְּ רַצוֹן אֶלְקִים כְּבֹד חֶסֶדְךָ עֲגִנִי בְּאֶמְתִּי לְשֻׁעֲנִי'. כי בזמן הנפלא הזה, זמן שבו עולה הרצון לפניו יתברך, אשרי מי שרצונותיו סדורים אצלו, אולם גם מי שלא זכה לבוא לידי מידה זו, יוכל לכל הפחות לרצות ברצון, ולדעת מה לרצות.

הנה טעמנו בקצה המטה לבאר מקצת מן המקצת במהות הרגעים הנעלים המסיימים את השבת, ואשר מהם נוכל ליקח את הכוחות לעבודתנו גם לאחר עזיבת הנשמה היתירה. ראוי לו לאדם ליתן לב לכל האמור, ולהוקיר ולרומם את הרגעים הנפלאים הללו שבעת רעוא דרעיון. ועל ידי זה נזכה שיברך ה' את עמו בשלום.

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחוקה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה היינות "באר ישראל"

בראשות מוריניו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממוריניו הרב שליט"א

קידוש על יין, מבושל, מפוסטר, ודין הביסולפיט¹

על פי זה פסק הרמב"ם בהלכות שבת (פכ"ט הי"ד): 'אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח, לפיכך אם נתערב בו דבש או שאור אפילו כטיפת החרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו, כך אנו מורין בכל המערב. ויש מי שמתיר לקדש עליו, ואומר לא נאמר היין הראוי לנסך על גבי המזבח, אלא להוציא יין שריחו רע או מגולה או מבושל שאין מקדשין על אחד מהן'. וכתב הראב"ד (השגות ס"ט) על דעות המתירין יין שיש בו דבש: 'ואמת הוא זה. וכן מפורש בירושלמי (פסחים פ"ה ה"א) שמקדשין ביין קונדיטון² (והרי ביין קונדיטון יש דבש ופלפולין). במגיד משנה (שם) ביאר דעת הגאונים האחרים שהתירו יין שנתערב בו דבש אפי' שאינו כשר לנסך על גבי המזבח, לפי שהם סבורים שלא מיעטו לקידוש אלא יין הפסול מחמת עצמו אבל יין שנתערב בו דבש, הדבש הוא שאסור מפני שפסלו הכתוב מעל גבי המזבח, אך אין כאן פגם ביין לפסול אותו גם לגבי קידוש. וכתב שהעיקר כשיטתם, ושלזה הסכימו האחרונים.

קידוש על יין מבושל

מבואר דעת הרמב"ם והראב"ד דלכולי עלמא יין מבושל שאינו ראוי לנסך על המשך בעמ"ב³

ב"ה כסלו תשע"ד

כבוד הגאון הגדול המפורסם רבי אריה זילברשטיין שליט"א [צ"ל] רב דחס"ג בבני ברק.

אשר שאל מע"כ ממני לברר מה דין היין שיש בו ביסולפיט, אם לדעת הרמב"ם הוא ראוי לקידוש. ושאלתו היא לאיש מדקדק בהליכותיו שמבקש להחמיר על עצמו את שיטת הגאונים והרמב"ם, שצריכים לקדש בין הכשר ממש למזבח, וכמו שפסק הרמ"א (או"ח סימן רע"ב סעיף ה) שראוי להחמיר כשיטה זו, אלא אם כן היין שיש בו את התוספת איכותי יותר שאז יותר יש להדר באיכות היין.

תשובה:

קידוש על יין קונדיטון

בגמרא (ב"ב פז). נפסק: 'אמר רב וטרא בר טוביה אמר רב, אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח, ומבואר בגמרא, שרק יין שגם בדיעבד פסול למזבח פסול לקידוש, וכגון יין מגולה או שריחו רע, אך יין שרק לכתחילה אין מנסכים במזבח כשר לקידוש.

הלכה למעשה

תשובות ממוריניו הרב שליט"א

שכח לכוון בברכת שהחיינו על שאר מצוות היום

לאחר קריאת המגילה נזכרתי שלא כיוונתי בברכת 'שהחיינו' גם על שאר מצוות היום - משתה ומשלוח מנות ומתנות לאבינונים, האם אפשר לברך עליהם בהחיינו בנפרד?

ת. יש לכוון בברכת שהחיינו ביום גם על מצות 'משלוח מנות' מתנות לאבינונים ו'סעודת פורים'. ונוהגים להכריז כן בבית הכנסת, מפני שצריך

או שעליו לחזור לתחילת המגילה?

ת. נשתתק הקורא באמצע המגילה, יתחיל הקורא השני העומד תחתיו מהמקום שפסק הראשון, ואין צריך להתחיל מראש מפני שהוא טרחא דציבורא.⁵

חיוב אשה במשלוח מנות

האם אשה חייבת לשלוח מנות ומתנות לאבינונים בעצמה, ואם צריך להקנות לה כדי שתקיים את המצוות משלה?

ת. אשה חייבת במשלוח מנות ומתנות לאבינונים כאיש, לפי שכולם היו באותו הנס, וצריכה לשמוח ולשמח לב אבינונים דכתיב 'קיימו וקיבלו היהודים' וגו' וגם נשים בכלל.⁶ ונהגו להחמיר

המשך בעמ"ב⁷

יצטרך א"כ לחזור ולברך בעצמו תחילת הברכה וחתומה, אף על פי כן מותר, כיון שבוה מוציא רבים ידי חובתו, ודוגמת דין המבואר בסימן קכו ס"ב ששם מייירי בכל גווני. הרי דאע"פ שהמבין לא יצא דהוי חצי ברכה, בכל זאת השומעים יצאו ידי חובתן. אמנם ראה בחזו"א (או"ח סי' קפ"ד) דבחצי ברכה ליכא דין שומע כעונה, ובקלות יעקב ברכה (ברכות סי' י"א) תמה מהדין בשו"ע (סי' תרצ"ד) ובמשנה ברורה (סי' ק"ט) שאם לא שמע כמה תיבות במגילה קרא לעצמו בחומש, משמע דאפילו חצי פסוק יוצא כשמייעה, וחציו השני בקריאה נמי שפיר דמי. ועל כן כתב, שהגדה הוא דתקנת חכמים שאין אדם מוציא את חבירו אלא אם כן המוציא אומר דבר שלם, אבל אינו יכול לומר חצי ברכה בשביל להוציא את האחרים בחצי הברכה הזאת, אלא כשהקורא קורא דבר שלם, והמבין מברך ברכה שלימה אז ישנו בתורת ההוציא לאחרים.

6 משנה ברורה (סי' תרצ"ב סק"ה) על דברי הרמ"א (שם סי' פ"ה) שכתב: ואשה חייבת במתנות לאבינונים ומשלוח מנות כאיש. ובשערי תשובה (סק"ה) הביא שהפיו חדש חולק כיון שבפסוק כתוב 'איש', אולם בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' מה) דחה דבריו ע"ש. ובערוך השולחן (סי' תרצ"ב) כתב דבר מחודש: ויראה לי דאיש ואשתו שניהם יוצאים בשתי מתנות דכגוף אחד הם. אך מדברי הפוסקים לא ממשע כדבריו, אלא שיש לה חיוב

כוונת שומע ומשמיע.² אמנם אף אם שכח ולא בירך כלל שהחיינו, לא יברך ברכה בפני עצמה על שאר מצוות היום, לפי שלא תקנו עליהם ברכה.³ ויש לדעת מה שכתב רבינו ה'בני יששכר' שיש לכוון בברכת שהחיינו בפורים גם על מצות ביעור חמץ שחיובה מתחיל ביום הפורים.⁴

החליפו בעל קורא באמצע קריאת המגילה

בעל קורא הצטרף באמצע קריאת המגילה ולא יכול היה להמשיך בקריאה, ובמקומו נעמד לקרא בעל קורא אחר, מהיכן צריך השני להתחיל לקרא, האם מהמקום בו נעצר הקודם,

וראה מש"כ החתם סופר (בהנחתו לס' תוצ"ב) לבאר דברי המג"א. וראה שפת אמת (מגילה כ: ד"ה במשנה קראה שנים) שפרש דברי המשנה קראה שנים יצאו, שכוונת המשנה גם לשניים הקוראים בזה אחר זה, ודחה מכה זה את חידושו של המג"א. ובמשנה ברורה צ"ן לשערי תשובה (רי"ש סי' תרצ"ב) שכתב: ונראה שאם לא קרא רק קצת פסוקים אינו מאריך טרחא ויתחיל מראש. וגם נראה דאם רוב הצבור מסכימים שיתחיל מראש וליל פורים כמובא שבת טוב להתחיל מראש שלא יהיה נפשו עגומה בקריאה לחצאין, אך אם הוא בשאר הימים שהתענית קשה עליהם יש להקל. וכדבריו פסק בכף החיים (שם פ"ב).
ואם הראשון לא היה בבית הכנסת ולא שמע את החצי הראשון, יש לרין אם יכול להוציא את הרבים בחצי השני, כיון שאינו יכול לצאת בקריאה זו. אך יש להוכיח שגם באופן זה יכול להמשיך במקום שפסק הראשון, מדברי השו"ע (סי' קכ"ה): שילח ציבור שטעה ואינו יודע לחזור למקומו יעמוד אחר תחתיו ומתחיל תחילת הברכה שטעה זה. עוד כתב בשו"ע (סי' נט ס"ה) אם ש"צ טעה בברכת יוצר אור, וצריך לעמוד אחר תחתיו, אם טעה מקדושה ואילך, אין השני צריך להתחיל אלא במקום שפסק. וכתב בביתור הלכה (ד"ה אם טעה) שאפילו אם לא יצא זה השני עדיין במחצית הראשונה של הברכה, וא"כ

הפורים): ובוה בין טעם בדיקת חמץ אור לארבעה עשר (פסחים ב), ולמה התנא נקט אור, כי יוצאים אז מחשך לאור, ותבין גם כן מה שנתקשו הפוסקים (טור או"ח סי' תלב), למה לא מברכין שהחיינו על בדיקת חמץ, ולדרכינו מובן, כי מברכין שהחיינו בהתחלת זמן ביעור כתרין דמסאבותא היינו ביום הפורים, והבן.
5 בין זה נחלקו הפוסקים, ובמשנה ברורה (סי' תרצ"ב סק"ב) הכריע קדעתו רבי יעקב עמדין (סידור בית יעקב שער הדינים פרק מגילה ע"ה 10), אליה רבה (שם סק"ג), שבות יעקב (ח"א סי' מב) ודגול מרובה. אמנם דעת המגן אברהם (שם סק"ב) שאם קורא המגילה השתתק באמצע הקריאה ואינו יכול לקרוא עוד, הקורא המחליף אותו צריך לחזור לתחילת המגילה. ומדמה לדין קריאת התורה והפטרה (סי' קמ"א, סי' רפ"ד ס"ה), שאם באמצע הקריאה של אחד העולים הקורא אינו יכול להמשיך, יש לחזור לתחילת קריאה זו. ומכל מקום אינו צריך לברך שוב בתחילה, וכדין תקיעת שופר, שאם התוקע אינו יכול להשלים את התקיעות אין צורך לברך מחדש (סי' תקפ"ה ס"ז). והאחרונים השיגו על המגן אברהם. שאין הנידון בקריאת המגילה דומה לראיה מדין קריאת התורה, כי שם הטעם מצד הברכה שנמצא הראשונים נתברכו לפנייהם ולא לאחריהם, ואחרונים נתברכו לאחריהם ולא לפנייהם, (ירושלמי ברכות פ"ה ה"ג, הביאו הטור סי' קמ).

- 1 משנה ברורה (סי' תרצ"ב סק"א) בשם מג"א (שם סק"א) שהביא כן מהשל"ה (מסכת מגילה ד"ה כשמברכין). ולא כתבו לכוון גם על מצוות מתנות לאבינונים, ובטעם כתב בתשובות והנהגות (ח"א סי' תב), אולי מפני שחששו שמא יבוא עני לפני קריאת המגילה ולא ירצה לתת לו מתנות לאבינונים משום שעדיין לא בירך ברכת שהחיינו וכו"ה שו"ת בצל החכמה (ח"ו סי' פא). אמנם בפרי מגדים (א"א שם סק"א) כתב: יכוון להוציא משלוח מנות ומתנות לאבינונים בברכת שהחיינו, וכ"כ עוד פוסקים, בחיי אדם (ככל קנה סכ"ז) בקיצור שו"ע (סי' קמא ס"ב), וכ"כ במנהגי החת"ס (פ"ט סה) שכן נהג להכריז.
- 2 משנה ברורה (שם).
- 3 במגן אברהם (סי' תרצ"ב סק"א) כתב, דמי שאין לו מגילה לא יברך שהחיינו על משלוח מנות וסעודה, דזהו דבר הנהוג בכל יום ובכל שבת וי"ט דהא לא תקנו כלל ברכה עליהם. וראה בביתור הלכה (ד"ה ושהחיינו) מה שנתמה במור קציעה. והעלה בביתור הלכה שאם לא היה לו מגילה בלילה, גם המגן אברהם מודה שיברך זמן ככל מועדי ה' שמברכין עליהן זמן עיי"ש. וראה עוד בשו"ת אגרות משה (ח"א סי' קפ), ובשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' ז) בסתירת דברי המאירי והסקי שלא לברך. והיינו רק על עיצומו של יום, אבל ודאי לכולי עלמא לא תקנו על המצוות ברכה בפני עצמה.
- 4 כתב בבני יששכר (מאמרי חודש אדר ממד"ד - ימי

ופסלו יין מבושל בוודאי סברו שיין מבושל משתנה לרעיונות ולא לטיבותא וכמו שכתבו הראשונים. ועכ"פ מהראיה שהביאו התוס' מהירושלמי שהכשירו יין מבושל לקידוש אפי' שיין מבושל פסול למזבח, מוכח שאין הלכה שישן של קידוש יהיה ראוי למזבח, ועוד מוכח שאינו יין גרוע, שהרי יין גרוע פסול לגבי המזבח.

ההלכה ביין מבושל לגבי ברכה וקידוש

הבית יוסף (או"ח סימן רעב) הביא את דברי הפוסקים, ובהלכות ברכות לגבי ברכת הגפן כתב (שם סימן רב) שדברי הראשונים שסמכו על הירושלמי שמקדשים על יין מבושל ומברכים עליו בורא פרי הגפן, דברים של טעם הם, וכן הלכה. וכן פסק בשלחן ערוך (סימן רב סעיף א) לגבי ברכת בורא פרי הגפן.

גם לגבי קידוש על היין פסק המחבר בשולחן ערוך (או"ח סימן רעב סעיף ח) להלכה שהן ביין קונדיטון והן ביין מבושל מותר לקדש. וזה לשונו: 'מקדשין על יין מבושל, ועל יין שיש בו דבש. וי"א שאין מקדשין עליהם'. הי"א הוא דעת הרמב"ם, אך להלכה סתם המחבר כדעה הראשונה. וכן כתב הרמ"א: 'והמנהג לקדש עליו אפילו יש לו יין אחר רק שאינו טוב כמו המבושל או שיש בו דבש'. ואמנם, מדברי הרמ"א משמע שאם היינו שווים, בודאי עדיף לקחת יין שאינו מבושל ואין בו שום תוספת שאין בו מחלוקת ומהני לכולי עלמא, ודבריו הם מדברי האגור (סי' שפא). וכן דקדק במשנה ברורה (סי' כג).

אם יין מבושל אינן נעשה של נסך

והנה רבים מבשלים את היין כדי למנוע חשש של יין נסך, וזאת על פי המבואר במסכת עבודה זרה (ז). שיין מבושל אינו נאסר במגע גוי. וכן נפסק ברמב"ם (מאכלות אסורות פרק י"א הלכה ט). ובגדר ה'פסטור' האם הוא נחשב בישול או לא, ראה בהמשך הדברים.

אלא שצריך להבין ענין זה עצמו, דלכאורה הוא תרתי דסתרי, כי אם על ידי בישול היין הרי זה מגרע מחשיבות היין שעל ידי זה אינו נהיה יין נסך במגע הגוי, א"כ אמאי יהיה נחשב ליין מעולה לענין קידוש, וכמו שבאמת סברו בזה הגאונים וממילא אינו ראוי גם לקידוש, כיון שאינו נחשב ליין. אמנם, יש מבארים הטעם שאינו נעשה יין נסך באופן שונה, משום שגם עוברי ע"ז בעבר לא היו מנסכים לעבודה זרה יין מבושל, מפני שלא היה זה כבוד בעיניהם, ולפיכך חז"ל לא הכלילו יין מבושל בגזירה שאסרה את 'סתם יינם' של גוים. ולפיכך אם גוי נגע ביין מבושל, לא נפסל היין. ועל כן, היהודים שחיו בגלות בין העמים ובבתיהם היו אורחים ומשרתים לא-יהודיים, העדיפו לבשל את היין שהיה בביתם בכדי להגן עליו, כך שגם אם גוי יגע בו, היין לא יפסל. נמצא שטעמו של היין נחשב ליין, מ"מ לא שייך בו דיני יין נסך משום שלא היו נוהגים לנסכו לעכו"ם.

והרשב"א (תורת הבית הארוך, בית ה שער ג, ב) כתב, שלא גזרו אלא בסתם יין ששמו עליו וטעמו כטעם יין, אולם כאשר נשתנה שמו או טעמו, לא גזרו בו, ולפיכך חומץ ויין מבושל לא נאסרו כיון שנשתנו בשמם ובטעמם, ועוד שמשום כך גם הגוים אינם מנסכים יין זה. וכן ביאר במשמרת הבית (שם) שהמבושל נשתנה שמו וטעמו קצת. וכדבריו כתב המאירי (כט: ד"ה לא) נמצא שטעמו של היין נחשב טעמו מכמות שהיה מחמת בישולו, או ריחו, או צבעו, שכל שנשתנה בטל חינו ואין חיבת ניסוך עליו.

והריטב"א (ע"ז כט: ד"ה אמר רב חסדא) כתב באופן אחר, שאף על פי שאמרו יין מבושל אין בו משום מגע עכו"ם ואינו נאסר משום יין נסך, מכל מקום שם יין ודאי עליו בין לענין קידוש בין לענין ברכה שמברכים עליו בורא פרי הגפן, ורק לענין איסור נסך לא גזרו עליו, מפני שאין רגילים לשתות ממנו אלא דרך תענוג ודבר מועט ולפרקים ואינו מצוי אצל הכל, ולפיכך לא היה בכלל גזירה ועמד בהיתרו. ע"כ. וכ"כ הרא"ש (ע"ז פ"ב סי' יג) דלפי שהמבושל אינו מצוי כל כך ומילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן.

ומעתה מיושב כיצד אנו תופסים את החבל משני הקצוות, שמצד אחד אנו אומרים שיין מבושל אינו בכלל גזירת יין נסך, ואפי' הכי הוא יין לקדש עליו, כי אמנם יין מבושל שונה מיין רגיל, ולכן אינו מצוי ולא גזרו בו, או שמחמת שהוא שונה מיין רגיל גם הגוים אינם מנסכים אותו, אבל בוודאי הוא סוג יין להיות כשר לקידוש.

אך ברמב"ם (מאכלות אסורות פרק י"א הלכה ט) מפורש הטעם כי לא גזרו אלא על היין הראוי להתנסך על גבי המזבח, ומטעם זה כתב (שם הלכה י) שגם יין שיש בו מעט דבש או שאור מאחז שהתורה אסרה לנסך ע"ג המזבח לא גזרו בו משום יין נסך, אבל הראשונים (תורת הבית שם, הריטב"א שם) כבר הקשו עליו דמה לי בכך, והרי הגוים כן מנסכים יין שיש בו שאור ודבש. ולפי דבריו, גם הטעם שיין מבושל אינו נאסר במגע גוי, הוא משום שאין הוא ראוי להתנסך ע"ג המזבח.

שתי הגזירות שיש על יין הגוי

אמנם הרמב"ם הביא עוד (מאכלות אסורות פ"א ה"ט) בענין גזירות חכמים משום חתנות בנותיהם, שאסרו לשתות עמהן אף במקום שאין חשש ליין נסך, כגון אם שותה במסיבת גוים, או שהוא יין מבושל שאינו נאסר בניסוך, או שהיה שותה מכלי עצמו בלבד, מכל מקום כיון שהוא במסיבה אחת עמהם ורובם גוים, אסרו לשתות היין. ומתבאר מדבריו שהיתה גזירה נוספת גם במקום שאין חשש ניסוך, דמ"מ אסרו משום חתנות.

ועיין בכסף משנה (מאכלות אסורות פ"א ה"ח) שכתב בביאור דעת הרמב"ם את דברי הרשב"א ששתי גזירות הן, ועיקר הגזירה על השתיה היתה משום בנותיהן, והוסיפו איסור שני על ההנאה משום ניסוך, ונפקא מינה שאף גוי שאינו מנסך יין לעבודה זרה, כגון גר תושב, יינו אסור בשתיה ומותר בהנאה. אלא שמדברי הרמב"ם (שם פ"א ה"ט) משמע שעיקר האיסור הראשון היה משום חשש ניסוך, ואף בשתיה לא הוצרכו לגזור משום חתנות, ולפי"ז לא מצינו גזירת חתנות אלא על שתיה במסיבתם, ולא על שתית יין בבית ישראל, אף שהיה של גוי.

מדוע לא פסק המחבר כהר"ף והרמב"ם שאין מקדשים על יין מבושל

אכן, באמת רבים נתקשו, כיצד יתכן שהמחבר שדרכו לפסוק בכל מקום כשניים משלושת עמודי ההוראה, לא פסק בזה כהר"ף והרמב"ם שהסכימו להגאונים שיין מבושל אינו ראוי לקידוש. ואכן בשו"ת יחוות דעת (חלק ב סימן לה) כתב בתחילה כי נראה שלא ראה לדברי תשובת הר"ף שנדפסו רק לאחר זמן, ואילו היה רואה היה מחמיר כשיתם. אלא ששוב הביא לדברי התשב"ץ המובאים לעיל, שיין מפוסטר שנתבשל ולא נשתנה טעמו לכולי עלמא מהני, ועד דן מצדדים אחרים שהלכה כמנהג. והנה בשו"ת פנים מאירות (חלק ג סימן כא) הקשה שאלה דומה מפני מה פסק המחבר כדעת

הראשונים לברך על יין מבושל ברכת פרי הגפן, ולא חשש לסברת גאוני עולם הרמב"ם והגאונים שכתבו שיש לברך על יין מבושל שהכל, ובפרט שידוע שבכל מקום מספק מברכים ברכת שהכל שהיא ברכה כוללת יותר. ותירץ, שהטעם משום שאף לדברי החולקים, בדיעבד אם בירך על היין מבושל בורא פרי הגפן, ולאחריו ברכת מעין שלש, יצא. וכמו שפסק כיוצא בזה בשלחן ערוך (סימן רח סעיף טו), שאם בירך בדיעבד על הענבים בורא פרי הגפן, או שבירך לאחריהם על הגפן יצא. והוא הדין לכאן. ע"ש. וכן כתב מהר"ם שיק (אורח חיים סימן פד), והוכיח כן מדברי המגן אברהם (סימן רו סק"א).

ואת עיקר השאלה על פסק המחבר מדוע לא פסק כשניים מתוך שלושה עמודי הוראה, יש ליישב כי הכרעת האחרונים והמנהג היה להכשיר יין מבושל, ומשום שטעמו טוב, ומשום שבירושלמי מבואר שהוא כשר לקידוש, וכמו שכתב הבית יוסף (סימן רב) בהדיא שזה טעם הכרעתו שלא כהרמב"ם, ולכן נראה שגם אילו היה רואה לתשובת הר"ף לא היה מכריע נגד המנהג ונגד כל אחרוני הראשונים.

(וגם בעיקר היחוס של התשובה להר"ף, כבר העירו שיש ריעותא כי לא מצאנו בראשונים שהרבו לדבר בנידון שביאור תשובה מהר"ף).

דעת הסוברים שהגאונים פסלו דווקא יין שנתבשל הרבה

וכבר נתבאר דעת התשב"ץ (חלק א סימן פה) שכתב שאפשר שאף הגאונים שאמרו שאין מקדשים על יין מבושל, ואין מברכים עליו בורא פרי הגפן, לא אמרו כן אלא על יין שנתבשל הרבה ונעשה כעין דבש ולא נשאר עליו שם יין, ובודאי שבוה הדין עמהם, אבל יין שנתבשל מעט, ולא נשתנה בטעמו וריחו, שם יין עליו, ומקדשים עליו ומברכים עליו בורא פרי הגפן.

וכעין זה כתב המאירי (עבודה זרה כט: ד"ה לא הוזכר), לגבי יין נסך, בהכרעת הגדר מתי נחשב ליין מבושל, שלא אמרו שיין מבושל אין בו משום ניסוך, אלא שבישלו כל כך עד שנשתנה טעמו וריחו מכמות שהיה, ומכיון שבטל חינו אין חיבת ניסוך עליו. [אמנם בשם הרמב"ם כתב המאירי (ב"ב קז. ד"ה יין מבושל) שדי בכל שנתבשל באש אפי' הפסול נשתנה טעמו כדי לתת לו דין יין מבושל הפסול לקידוש, ונראה שדייק זאת מלשון הרמב"ם בהלכות איסורי מזבח (פרק ו הלכה ט וראה שם שיש גירסאות שונות), ודלא רבינו מנוח (חמץ וצצה פרק ז סוף הלכה י) בדעת הרמב"ם שדווקא אם נשתנה טעמו].

וכדעת התשב"ץ שיין מבושל משיב כן סברו פוסקים רבים, אספם בשו"ת יחוות דעת (חלק ב סימן לה), והעלה כי אפילו שהיה ראוי לחשוש לדעת הרמב"ם הר"ף והגאונים מאחר שכל הכרעת הבית יוסף משום שלא ראה לתשובת הר"ף, מאחר ואחרונים רבים כתבו שרק כאשר נשתנה טעם היין לכעין דבש אסור, ביין מבושל קצת שכמעט ולא נשתנה טעמו, וכל שכן יין שעבר הליך פסטור ולא נשתנה טעמו, אינו בכלל יין מבושל וכשר לקידוש.

דעת המשנ"ב כי הנידון תלוי האם יין מבושל גורע באיכות

המשנה ברורה (סימן רעב ס"ק יט) מבאר טעמם של המתירים לקדש ביין מבושל, משום שהבישול אינו גורע מאיכות היין ולכן מותר לקדש עליו, ואילו האוסרים סוברים כי הבישול פוגם באיכות. שאין הטעם משום שאינו ראוי למזבח וכדין יין קונדיטון, אלא משום שיין מבושל השתנה לגריעותא.

וכבר נתבאר לעיל כי הראב"ה (פסחים סי' תג) כתב

בגדר היסח הדעת וחסרון שמיעה / קריאה של תבה במגילה

בבוקרו של יום הפורים התכונן שמוליק לכל מצוות היום: קריאת המגילה, מתנות לאביונים, משלוח מנות איש לרעהו, ומשתה ושמחה. הוא קם מוקדם הניח תפילין והתפלל שחרית, בהגיעו לקריאת המגילה ידע שיש את החובה לכוון / לשמוע כל מילה לכן התרכז חזק, אך משום מה לאחר שגמרו לקרא החלו לנקר בו חששות אם כיון כראוי, עד שאף נזכר כי באמצע הקריאה הררה במחשבתו למי עליו ליתן משלוח מנות מיד לאחר התפילה... מיד פנה למורה הוראה האם עליו לשמוע שוב או להשלים את חלק הקריאה שבה חשב על דברים אחרים?

תשובה: מובא בשו"ע (סימן תר"צ סעיף יד) הקורא את המגילה צריך שיכון להוציא השומע וצריך שיכון השומע לצאת. בשנה ברורה (ס"ו) כתב שזה לעכובא הוא אפילו בדיעבד, וצריך השומע להאזין ולשמוע כל תיבה ותיבה מפי הקורא. ואם חסר הקורא אפי' תבה אחת, וכן אם השומע חסר תבה אחת לשמוע לא יצאו וצריך לחזור. הנלמד מזה, שיש חובה גם לשמוע כל תבה ותבה בריכוז מלא. החיי אדם כתב שאם התיבה שהחסיר, לא מפסידה את הקריאה דמינו שלא משנה את המשמעות חוזר לקרוא שוב אבל ללא ברכה.

הביה"ל (שם ד"ה אין מדקדקין) כתב שאם חסר איזה תבה בקריאה או בשמיעה חוזר ומברך בכל גווני. ומשו"ת להורות נתן נראה שמקרה זה שהסיח דעתו לא גרע מקראה סירוגין או למפרע שמתחיל רק ממקום שדילג וקורא על הסדר ללא ברכה. וע"פ זה נראה שכל שיטת הביה"ל שחוזר לראש ומברך זה רק במקרה שסיים את הקריאה והסיח דעתו לגמרי, ופירש צורה אינה נחשבת הפסקה והיסח דעת ובפרט אם הוא מענייני המגילה. אבל אם שם לב לחסרון באמצע הקריאה חוזר למקום שדילג ולא ברכה ולעניינינו לגבי מחשבה שפונה לדברים אחרים.

עוד כתב הביה"ל בשם המג"א - "אבל אם שמע ולא כיוון בכל תיבה יצא" והסבירו הלבושי שרד ש"לא כיון" שכתב פירושו לכוון את הפירוש של המילים אבל אם חשב באמצע על דברים אחרים אף שבפועל שמע אבל לא נחשב כשמעה כדי לצאת ידי חובה.

כדי למנוח / לפתור את בעיות הנ"ל - כתב המשנה ברורה (סי' תר"ץ סק"ו) בשם הפרי מגדים, שנכון הוא שיהיה לכל אחד לפניו מגילה כשרה על קלף כדי שיוכל על כל מילה חסרה להשלים מייד כפי שיש רבים שלא שומעים את המילה "המן" בגלל מנהג ההכאות (כמ"ש במשני"ב סי' תרפ"ט סק"ט) ובכך ודאי יוצא יד"ח, במקרה שקורא יחד עם בעל קורא מתוך מגילה כשרה שלפניו אין מה לחשוש.

העולה לדינא:

יש חוב לשמוע ולא להסיח דעת בכל תיבה. במידה והחסיר אפילו תיבה אחת חייב לחזור ולהשלים. ובהסיח מחשבתו - מומלץ לקרוא מתוך מגילה כשרה, ובשו"ת ארץ צבי (סי' מה) כתב שאם עוקב מתוך חומש מספיק כשומע.

ואם כן לכאורה אין מפוסטר עומד במחלוקת הראשונים, ואין בו את הכרעת האחרונים להכשיר משום שטעמו אינו נפגם רק משתבח, אך יותר נראה לחלק בין יין מבושל ואפי' לזמן קצר עד שירתח ובין יין שעבר הליך פסטור, כי ההליך האיטי של הבישול הוא שגורם את עיקר הנוק לאיכות היין, ולשם כך חידשו הליך חימום קצר ביותר שבתוך דקות ספורות ממש מביאים את היין לחימום הנצרך כדי לעצור הליכי תסיסה וחימצון, ומיד מקררים אותו בחזרה כדי לעצור את הליך החימום, מהירות הפסטור גורמת שהפגיעה באיכות היין אינה ניכרת לאדם שאינו בקי ביין, והגם שיין איכותי אינו מפוסטר, גם אין לומר שיין מפוסטר איבד שם יין, ונראה שמציאות זו היא שהביאה לכך שרוב הציבור אינו מדקדק בזה ומקדשים גם על יין מפוסטר.

ובאמת שבגלל בעיית הכשרות שיש ביינות הלא מבושלים, במקומות שיש בהם גויים, אדרבה מקפידים לקדש דוקא על יין מבושל. שהרי כידוע יין נסך הוא לא רק בגוי, אלא גם ביהודי מומר המחלל שבת. ולכן חוששים רבים ומעדיפים לקדש על יין מבושל, אע"פ שהוא פחות מהודר מיין שאינו מבושל. ועכ"פ, יתכן שאם נמצאים בין יהודים שומרי תורה ומצוות, בודאי יש הידור יותר לקדש על יין שאינו מבושל וכן שאין בו שום תוספת. וזהו דבר לא מצוי בין מתוק. שהרי אם התסיסה נעשתה עד תום, אין מצב בדרך כלל למתיקות טבעית ביין, ואם היא לא נעשתה עד הסוף, השאלה היא באיזה אופן עצרו את התסיסה.

ועוד נראה שכל החיסרון הוא ביין מפוסטר שאין טעמו שלם כמו ביין שאינו מפוסטר, אבל אלו שמקדשים על מיץ ענבים, הרי סתם מיץ ענבים הוא מפוסטר כי לא ניתן להחזיק מיץ ענבים בלי הליך שימור, ולא ניתן לומר שמיץ ענבים מפוסטר איבד את שמו, שהרי מציאות המוצר של מיץ ענבים הוא לאחר הליך שימור זה טעמו הרגיל לחיך של בני אדם.

והנה יש שרוצים להדר לצאת ידי חובה בקידוש גם לפי שיטת הרמב"ם שסובר שיין מבושל ויין מתוק אינו כשר לקידוש, וסובר שיין הכשר לקידוש הוא רק יין שראוי גם לנסכו על גבי המזבח, הגם שאינו נפסק כן להלכה, ולדידם יש לברר כל ענין הבישול, וגם כל ענין התוספות שמכניסים ביין אם לשימור היין אם מסיבות אחרות, אם יש בהם גריעותא אם לאו, וכללו של דבר, אם הם ראויים לנסך ע"ג המזבח או לא. [המשך התשובה לברר בענין ביסולפיט כמובא בשאלה בראש הדברים, ובאופן תהליך ייצור היינות בזמנינו הם נחשבים יינות מבושלים מחמת הפסטור, ואת ההכרעה להלכה. בגליון הבא.]

כדבר פשוט שהיין משנתה לגריעותא, אלא שכתב שאפי' הכי כשר ולא יצא מכלל יין, ולעומת זאת בתשב"ץ (ח"א סי' פה) כתב כי הדבר נראה לעין שיין מבושל משיבח, ובספר שבלי הלקט (ס"ה) כתב שיש שאוהבים יין מבושל מיין חי, ויש שאוהבים יין חי מיין מבושל, והכל לפי מה שהוא אדם, ובספר האגור (סי' תפ"א) מבואר שיש יין מבושל שטוב מיין שאינו מבושל, ויש ההפך. ומתוך דברי הראשונים ניכר שהמציאות הייתה שונה במקומות השונים. לפי זה, היה מקום לומר, כי בזמנו של הרמב"ם הבישול אכן פגם ביין, ואילו המחבר ודעימיה ובכל התקופות הבאות, סברו כי הבישול אינו מגרע מאיכות היין, וממילא אין סיבה לאסור לקדש על יין מבושל. וכ"כ העטרה צבי (סי' ט"ז) שאוסרים סברו שיין מבושל משנתה לרעיוותא, ושהמנהג לקדש עליו הואיל דאנו רואין בעין שמשנתה למעליותא.

האם בזמן הזה שיין מבושל נחשב לחיסרון באיכות משנתה הדין

מבחינה מקצועית במשך הבישול יין מאבד מהכוהל שבו, וגם איכות הטעמים והריחות שבו נפגמים, ולעומת זאת טעם היין נעשה מרוכז יותר ומתוק יותר, וכיון שיש קושי לומר שהראשונים נחלקו במציאות הדברים, קצת נראה לומר שבארצות שמזג האוויר קר והיין משתמר באיכות גבוהה הבישול פגם בטעם, ובארצות החמות והלחות שהיין לא השתמר באיכות גבוהה, הבישול הועיל ליין לעמעם חמיצות וטעמים שנפגמו ביין, ואם הוסיפו בבישול דבש ותבלינים שהשביחו את היין בטעמים נוספים בוודאי שהיה זה נחשב כי היין השביח.

ואם כן לכאורה מאחר ובזמן הזה היינות באיכות גבוהה, ולכן יין מבושל נחשב היום ליין באיכות ירודה, יש לדון שמא לכולי עלמא יש לפסול יין מבושל מקידוש שהרי הוא יין שהשתנה לגריעותא, ואמנם הראב"ה כתב דהגם שיין מבושל משנתה לרעיוותא אם כל זה אכתי נחשב ליין וכשר לקידוש, אבל למבואר במשנה ברורה שטעם המכשירים משום שהיין משנתה לטובה וכמו שכתבו המגיד משנה הריב"ש והתשב"ץ, הרי היינות המפוסטרים משתנים לרעה ולא לטובה.

נמצא שיינות מבושלים שנשתנו לרעה עומדים במחלוקת הראשונים, בעלי התוס' הכשירו לקידוש ולא פירשו משום שהשתבח וקצת נראה לומר שטעמם כמו שכתב הראב"ה ש"עכ"פ שם יין עליהם, והגאונים נחלקו שכל יין שעבר בישול מיד נפגם בטעמו ואינו ראוי לקידוש, והכרעת האחרונים שהכשירו יין מבושל נגד דעת הגאונים משום שלא נפגם טעמו ואדרבה השתבח.

מתנות לאביונים ע"י קופת הצדקה השכונתית

שלחים, לעשות בו נתינות וקניינים, וא"כ בנד"ד הרי אין לו עדות שתרם סכום מסוים, ואם יתבענו בחזרה לא יוכל להוציאו בדיינים, א"כ כיצד אפשר לתת את זה עבורו במתנות לאביונים.

ולגופה של קושיא נראה שכל זמן שעושה המפקיד עם הפקדון את מה שמצווה לו בעה"ב ליכא נפק"מ במה שאין הממון יוצא בדיינים, דרק אם משנה מדעתו הוא גזול וקניני הגזילה מפריעים לנתינה להתייחס לבעה"ב, אבל כל זמן שעושה מה שבדעת הבעלים ליכא חסרון בזה, וראיות מפורשות לזה ממשניות דשקלים ואכמ"ל, (וראה בקובץ בית אהרן וישראל אדר תשפ"ה מאמר מהרב דוד בריזל באריכות בנידון זה, ואינו תחת ידי כתת), אבל עצה זו אינה פרקטית דקשה להתעסק רק במזומן בקיום מצוה זו.

הצעה ג': הג"ר הרשל רוטנברג שליט"א הציע שגבאי הצדקה יתן לעניים את המתנות בפורים ומדין עבד כנעני יעלה למצוות התורמים, דהיינו כמו שא"י לגבי נתינת הבעל לאשה פרוטה לקידושין שיכול אדם אחר לתת את הכסף ולומר לה הילך מנה והתקדשי לפלוני, וכמו"כ לגבי נתינת לוקח למוכר פרוטה לקנין שיכול אחר לתת את הפרוטה וייקנה תמורתה ללוקח, (ח"מ ק"צ סעי' ד') ודין זה נלמד ממה שעבד כנעני שאין לו ממון לקנות את עצמו ולהשתחרר מאדונו יכול אחר לתת לאדון את הכסף עבורו והוא משתחרר בנתינה וקונה את עצמו. כמו"כ בנידון דידן יתן הגבאי צדקה את המעות לעניים ויעלה המצווה לתורמים כאילו הם נתנו. (ודבר זה יכול לעשות עבור כל אחד שבעולם, דהיינו לתת לעניים עבור מי שיחפץ ויצא בזה יד"ח כמובן אם נתרה בכך ולא שיקיים עבורו את המצוות בעל כרחו, אך אין לזבאי רשות לעשות זאת מכספי הקופה רק עבור התורמים שנתנו לו מראש מעות עבור זה).

אמנם כדי שיועיל דבר זה יש לדון ביסוד הדין של עבד כנעני האם התחדש רק שהתמורה של הכסף יכולה להועיל לאחר, דהיינו שבמקום שהמוכר שקיבל את מעות יקנה את תמורתם לנותן, הוא מקנה את התמורה לאחר. וכמו"כ בקידושין, האשה מקדשת את עצמה בתמורה לפרוטה שמקבלת למי שנתן לה אותה, והתחדש בדין עבד כנעני שיכולה לשעבד את עצמה תמורת הכסף שקיבלה מראובן לשמעון. ואם כך הם פני הדברים, לא יתכן שיהי יועיל גם במצוות, שראובן יתן כסף לצדקה וזכות המצווה תעלה לאדם אחר. וכך הם פשטות הדברים וכן נראה שלמד החידה"ר בסי' קצה לגבי קנין סודר שלא יועיל ע"י נתינת אחר, וכן למד האמרי בינה (פדה"ב סי' ג') לגבי פדיון הן שלא יועיל נתינת אחד ה' סלעים לכהן עבור פדיון בכור של אחר, כיון שהנתינה צריכה להיות ע"י האב, וא"כ גם מתנות לאביונים אי אפשר לקיים באופן זה.

אבל החזון איש (יורה דעה סי' קל"ה) כתב לחדש שבדין עבד כנעני התחדש שנתינתו כנתינתו, דהיינו כביכול הנותן את פרוטת הקידושין לאשה הקנה זאת עבור הבעל וכאילו הבעל נתן את הפרוטה לאשה, (ואפשר שזה מהני מדין שליחות וזכיה שהאשה זוכה את הפרוטה מהנותן עבור הבעל ושוב כאילו מקבלת אותה מהבעל להתחדש בה). וא"כ גם במתנות לאביונים הגבאי צדקה יכול לתת עבור התורמים מדין עבד כנעני דנתינתו כנתינת התורמים, (וכדלעיל שנותן לעניים כסף שיזכו עבור התורמים ושוב כאילו התורמים עצמם נתנו לעניים).

ובעצה זו יכול להואיל גם עבור אשתו ובני ביתו הגדולים של התורם שגם עבורם יתן הגבאי צדקה, ואין צריכות נשים ובנות לתת מתנות לאביונים בעצמם משום שיוצאות יד"ח בזה.

אמנם עצה זו וכן עצה א' תלויים בדין ברירה. ידידע שנחלקו האם יש ברירה או לא וקיי"ל שבדאורייתא מחמירים שאין ברירה ורק דרבנן סמכינן על ברירה, ומתנות לאביונים שיה מדין קבלה יש סתירות במשנ"ב אם לדונה כדאורייתא או כדרבנן. וגם אם נדון מתנות לאביונים כדרבנן עדיין מצאנו בריבנו יונתן (עירובין כ: מפני הרי"ף) שכל המח' אם יש ברירה היא רק באופן שלכסוף אכן יתברר בפועל ממש, כגון שותה מחבית יין ומפריש ממנה תרומות ומעשרות ממה שישאר בסוף, ולכסוף אכן נשאר יין בחבית שאפשר לומר שהוברר למפרע שזה התרו"מ, אבל באופן שבסוף פקעה החבית וכדו' ליכא למ"ד שיש ברירה. וכע"ז כתב ברוך טעם (בהגהותיו על שו"ע אב"ד סי' קכ"ט על הב"ש בס"ק ל"ח) לגבי ספק בגט שאם לעולם לא יתברר לכו"ע אין ברירה. וא"כ במתנות לאביונים שלעולם לא עתיד להתברר מי נתן למי, לכאורה אין ברירה, ולא יוצא ידי חובה בנתינה ע"י קופת צדקה.

אך מאידך במס' מנחות דף עח: מפורש שיכול להקדיש ארבעים חלות תודה מתוך שמונים, ומקשים תוס' (ד"ה לקדשו) שהרי ר' יוחנן לית ליה ברירה, ומתמצים שכיון שקדשי כל היכי דאיתניהו כלפי שמאי גליא, אבל לדידן לעולם לא יתברר, לכו"ע יש ברירה. הרי שאדרבא במקום שלעולם לא יתברר מי נתן מזה, וכמו בנידון של מתנות לאביונים, לכו"ע יש ברירה.

העולה לדינא: כיון שכל אחת מההצעות תלויה במחלוקות וספיקות, וכל אחת גם סותרת את חברתה, שהרי אם המעות פקדון ביד הגבאי אין לו זכות להקנות זאת לתורמים, ואם עושה זיכוי ע"י אחר לא נותן מדין עבד כנעני, וכיון שצריך שיהיה דעת הגבאי ברורה מה מתכנן לעשות ולהודיע זאת מראש לתורמים שגם הם בנתינתם יכוונו לעצה אחת, ואין גוף שמפקח על כך שנעשה כדיון, על כן מהנכון שלא לסמוך על נתינת מתנות לאביונים דרך קופת הצדקה בלבד, אלא ראוי לתת ב' מתנות חשבות לב' עניים ביום הפורים בעצמו.

הגמרא במגילה דף ז' לומדת מהכתוב 'ומתנות לאביונים' שחובה לתת בימי הפורים ב' מתנות לב' אביונים, וכך נפסק להלכה בשו"ע (סי' תרצ"ד סעי' א'). ודעת הריטב"א המובאת במשנה ברורה שם שמעיקר הדין מספיק לתת פרוטה אחת לכל עני, אך כתבו הפוסקים שבזמנינו שאין ערך לפרוטה אין יוצאים יד"ח אלא בנתינה חשובה, ומשמעות הגמרא שמטרת המצוה היא בכדי שיהיה לאביונים כיצד לקיים את מצוות היום 'משתה ושמחה' בהידור, ונחלקו האם יש לתת כ 5-10 ש"ח לכל אביון שזה עלות ארוחת בוקר פשוטה של לחמניה ולבן וכדו', או שיש לתת כ 50 ש"ח לכל אביון שזה בערך עלות מנה בסעודה. (ראה משנ"ב במהדרות דרשו סי' תרצ"ג הערה 5 שהביאו את דעות הגרי"ש אלישיב והגרי"ש וואנר זצ"ל בזה). בשנים האחרונות התפתח שמקום שכל אחד יחזר אחר 'אביון מהודר', קופת הצדקה השכונתית והקהילתית שעוקבים ממילא אחר המצב הפיננסי של כאו"א מרכזים רשימה של עניים עבורם הם אוספים מעות מתנות לאביונים מבעוד יום, ומחלקים להם 'בו ביום' את הכספים כדי לצאת בזה ידי חובת המצוה. וכמו שהאריכו הפוסקים שביד העני לעשות עם הכסף ככל שיחפשו ואף לכסות בזה חובות וכדו' או להכין מזה את צרכי חג הפסח הבעל"ט בהרחבה ויוצאים בזה ידי חובת מתנות לאביונים ככל שהגיעו המעות ליד העני ביום הפורים.

אך כיון שצרכי עמך מרובים, בפשטות כל הכסף שנותן לקופת הצדקה מתחלק בשוה לכל רשימת העניים, וא"כ בדר"כ יוצא שכל עני ועני מקבל פחות משיעור נתינה חשוב, וא"כ הנותן לא יוצא ידי חובתו בנתינה זו, מה גם שהקופות ממריצות את התורמים לתרום קודם ימי הפורים ובכל מיני ערוצי תשלום, אשראי העברות וכדו', וא"כ איך יוצא בזה ידי חובת מצוותו לתת 'בו ביום'.

בכדי להתמודד עם בעיות אלו העלו מס' הצעות, ונדון בהם: הצעה א': יש שהציעו שביום הפורים יקח הגבאי סכום כסף מזומן גדול, ויכין מעטפות עם שטרות עבור האביונים, ויזכה את המעטפות ע"י אחר עבור כלל התורמים שתרמו מבעוד מועד לקופה, בסך של לא יותר מחמישים ש"ח בכל מעטפה לכל תורם, ואח"כ יתנו את הכסף לעניים בשליחות התורמים שזכו עבורם.

אמנם זה היה טוב בזמן שהיו מחלקים לעניים שטרות כסף, אזי אף אם התורם תרם מראש בראשי והעברה בנקאית וכדו' הרי הגבאי הקנה עבורו שטרות ממש בכדי לחלקם, אמנם אם נותנים לעניים צ'ק, בשלמא צ'ק פתוח דינו כשטר ממרנ"י שנקנה בהגבהה אבל צ'ק למוטב בלבד צריך כתיב ומסירה כדי להקנותו וא"כ אי אפשר לזכות לתורמים בעצה זו. אך ממילא קשה לצאת יד"ח בנתינת צ'ק כזה אם אין ניתן לפדות אותו למזומן בו ביום. אבל גם אם הקופה מבצעת העברת זהב ג'כ"י יל"ע כיצד יקנו הגבאים את המעות עבור התורמים. עוד הערה יש בהצעה זו שהיא נכנסת לשאלה של ברירה, וכדיבואר לקמן.

הצעה ב': יש אומרים שהפתרון הוא לתת את הכסף בתורת פקדון לגבאי הצדקה אפי' קודם ימי הפורים, והגבאי יחלק לעניים מהמעות המופקדים בידו ביום הפורים בשליחות התורם, שהרי קיי"ל שפקדון המונח ביד השומר דינו שהוא ברשות בעלים לקניינים וכדו' וא"כ יכול התורם להפקיד מראש סכום ולשלוח את הגבאי לתת בשמו מדין שליח לעניים בפורים סך של חמישים ש"ח לכל עני ועני, והגדילו לעשות לפני מספר שנים ב'ועד הרבנים לעניני צדקה' שחילקו מערב פורים מעטפות בשני צבעים וכל אחד הכניס שטר לכל אחת מהמעטפות, וכל אביון קיבל מעטפות רק בצבע אחד, וכך ידע התורם בברור שהמאה שקל שתרם לא הלכו לאותו עני, כי שם מראש חמישים ש"ח במעטפה בצבע כחול וחמישים במעטפה בצבע אדום. בכך פתרו את הבעיה של הקנאה לתורמים שכן הכסף לא יצא מרשותם כלל, וכן את השאלה של ברירה שכן הדבר מבורר כל אחד נתן שטר מסויים והוא גופו מגיע לעני.

אבל הקשה על זה הגר"ד לנדוי שליט"א שהרי קיי"ל שפקדון הוי ברשות בעלים רק כל זמן שיש לבעליו שליטה עליו כשהוא יוצא בדיינים ויחזירוהו לבעליו עמו שטר או עדות, אבל אם אינו יוצא בדיינים אין נחשב הממון ברשותו וא"כ אינו יכול להחליף בזה קניינים

להצטרפות לקבלת העלון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

פני היצירה

"תיקוני הזוהר המבואר": להסיר את הלוט מעל רזין עילאין

יצירת המופת החדשה מבית 'אור לישרים - עוז והדר', פותחת לראשונה את שערי 'ספר התיקונים' - הספר החתום שהיה נחלת יחידי סגולה, ומגישה אותו בלבוש הוד: נוסח מזוקק, ביאור משולב ה"שווה לכל נפש", ומפתחות הבנה ההופכים את רזי הזוהר למשנת חיים

החזון. במשך דורות רבים עמד ספר התיקונים כהיכל סגור ומסוגר, "רזין עילאין" שרק יחיד סגולה ובעלי רוח הקודש העזו לגשת אל הקודש פנימה. המטרה שהציבה לעצמה המערכת בפרויקט אדיר זה היא היסטורית: להסיר את הלוט, ולפתוח את שערי הספר הקדוש לכלל בית ישראל - החל מהלומד המתחיל המבקש לטעום מצוף הדבש, ועד לוותיקים המעמיקים בתורת הסוד. השאיפה היא לאפשר לכל יהודי לקיים "והמשכילים יזהירו" ולהתפרנס מאורו של רשב"י, לא רק בקריאה סגולית ("גירסא") אלא בהבנה בהירה ומיישבת את הלב.

האתגר. המכשול הראשון והכבד ביותר המונח על מפתח הספר הוא ריבוי הגרסאות והשיבושים שנפלו בנוסח במהלך הדורות והעתקות כתבי היד. כדי להתגבר על כך, נדרשה מלאכת עריכה של 'ניפוי אחר ניפוי': המערכת ברה את הגרסה המדויקת ביותר מתוך דפוסים ראשונים וספרי המקובלים. הנוסח הנבחר והבהיר ביותר נקבע כטקסט הרץ בתוך הביאור, ואילו שאר הגרסאות צוינו בשינוי פונט עדין, כדי לא להכביד על שטף הלימוד של הלומד.

הרה"ג רבי דוד גבירצמן שליט"א

וילנא) כשהוא מנוקד ומפוסק מחדש ביד אמן, לתועלת הגורסים.

הבשורה. ידועים דברי הצדיקים כי לימוד התיקונים מסוגל לתיקון הנפש ולקירוב הגאולה ("יפקון ביה מן גלותא"). המהדורה הנוכחית היא בשורה של ממש: היא מאפשרת ללומד לא רק לקרוא את המילים כ"סגולה", אלא ממש "להתפרנס" מהן - להבין את רזי התורה לאשורם, לעורר את הלב, ולהפוך את הלימוד לחוויה רוחנית פנימית ומחייבת, המחברת שמיים וארץ.

העורך. על מלאכת הקודש של עריכת ביאור תיקוני הזוהר הופקד הרה"ג רבי דוד גבירצמן שליט"א, המביא אל היצירה את הלב הפועם שלו ואת מסע חייו האישי. עבור הרב גבירצמן, שגדל ונשם את אוויר הפסגות של ישיבת המקובלים 'שער השמים', הספר אינו עוד פרויקט עריכה, אלא הגשמת חזון. הוא משתף בתחושת השליחות הבווערת בו לגשר על הפער: לקחת את אותם סודות עילאיים שספג בחדרי חדרים, ולהפוך אותם לנגישים, חיים ומאירים עבור הציבור הרחב. כמי שמשמש כמשפיע וכראש קהילת 'קרוב השם', הוא חש יום יום את הצימאון של מבקשי ה' למים חיים. את הצימאון הזה הוא מבקש להרוות באמצעות הביאור, כשהוא יוצק לתוכו את גישתו הייחודית: לא להשאיר את הדברים בשמיים, אלא לקרב אותם אל המוח והלב, כדי שכל לומד ירגיש שהזוהר מדבר אליו, מחיה אותו ומרומם את נפשו.

הבית. מאחורי היצירה עומדת ממלכת התורה 'אור לישרים' מבית 'עוז והדר'. המכון, שכבר קנה לו שם עולם במהפכת ההנגשה של ארון הספרים היהודי, מביא גם כאן את הבשורה: שילוב נדיר של מקצועיות בלתי מתפשרת, עיצוב מאיר עיניים והקפדה על כל תג ותג, במטרה להגיש את אוצרות הקבלה כליל יופי ובכלי מפואר.

הביאור. גולת הכותרת של היצירה היא הביאור המשולב "הכתר והכבוד". אין מדובר בפירוש חיצוני הדורש מאמץ, אלא בביאור ה"נשזר" באומנות בתוך מילות הזוהר בשפה ברורה, קולחת ו"שווה לכל נפש". יתדות הביאור נתמכו על אדני פז של גדולי המפרשים - הרמ"ק, הגר"א, הכיסא מלך, באר יצחק ועוד - כאשר הקו המנחה והמוביל הוא ביאור המבוסס על תורת האריז"ל, המהווה את המפתח האמיתי להבנת רזי הזוהר. זוהי מלאכת מחשבת של איזון עדין: שמירה על פשטות ומרוצת הלימוד מחד גיסא, מבלי לוותר על העומק והדיקוה הקבלי מאידך גיסא.

המפתח. ספר התיקונים עשוי כ"ים הגדול", וללא הכנה מתאימה, הלומד עלול ללכת לאיבוד בתוך ים המושגים המופשטים. החידוש הגדול במהדורה זו הוא יצירת 'שערי כניסה': בראש כל מאמר וסוגיה הוצבו הקדמות יסודיות המבוססות על תורת האריז"ל, המבארות את המושגים שעתידיים להופיע. כך נכנס הלומד אל הטרקלין כשהוא מצויד בכלים להבנת הנקרא, במקום לגשש באפילה.

המבנה. המהדורה מחוללת מהפכה במבט על הספר: במקום לראות בתיקונים רצף ארוך ואחיד, חולק הטקסט למאמרים ול"סוגיות" סדורות. כל מאמר זכה לכותרת ראשית המגדירה את נושאו, ולחלוקה פנימית עם כותרות צד המאפשרות התמצאות מהירה. גישה חדשנית זו הופכת את ה"ים הגדול" למבנה מאורגן ובהיר, שיש לו התחלה, אמצע וסוף.

המעטפת. הספר עטוף במדורים עשירים המשלימים את חווית הלימוד: בתחתית העמוד מופיעות "הערות שוליים" למבקשי העומק, הכוללות ציונים, הרחבות והשוואות; בסוף הכרך ממתין "ילקוט ביאורים" - אוצר בלום של מערכות עיוניות וסיכומים רחבים שלא יכלו להיכנס ברצף הביאור; ובחלקו העליון של העמוד מוגש נוסח הזוהר (ע"פ דפוס

ספר חרדים

המבואר

לרבינו הגה"ק רבי אלעזר אזכרי זיע"א

מהדורה חדשה ומפוארת ♦ תוספת כותרות ♦ ציונים והערות
מפתחות ♦ פרקי תולדות ♦ קיצור ספר החרדים לחיי אדם

כי זה כמה
נכסף נכספתי
לראות
בתפארת
עזר

מתוך פיוט
דיד נפטי
לבעל החרדים

להשיג בחנויות הספרים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66